

תּוֹרָה ו

(לשון רבנו זכרנו לברכה)

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ' (דברים לא, יד).

א מִי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעַט בְּכָבוֹד עֲצָמוֹ וְלְהִרְבּוֹת בְּכָבוֹד הַמְקוּמָם (עין תנא דבי אליהו פי"ג, במדבר רבה ה, ט).

עוֹטָה אוֹר

לְשׁוֹן רַבְּנוֹ זְכָרְנוֹ לְבִרְכָה.

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק (דברים לא, יד): **"וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה, הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת, קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ'** והתייבבו באהל מועד, ואצונו". וקשה, כיון שהקב"ה רוצה לצוות את יהושע ולא את משה, מדוע אמר הקב"ה למשה שגם הוא יתייבב באהל מועד.

יבאר שישנן שתי בחינות של כבוד: כבוד מלכים (היינו, כבוד בני אדם), שאותו צריך למעט, וכבוד אלה"ם, שאותו צריך להרבות, ויבאר עוד, שע"י זה שממעט בכבוד עצמו, זוכה לכבוד אלה"ם.

א. **פי** - כלומר, הטעם שציוה הקב"ה, שגם משה יבוא עם יהושע לאהל מועד, למרות שה' יצוה רק את יהושע בנוכחות משה³, הוא משום שצָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעַט⁴ בְּכָבוֹד עֲצָמוֹ⁵ - להיות עניו ולא להקפיד על כבודו, ולהיות צנוע במעשיו ולהסתירם, כדי שלא יכבדוהו כשעושה מצוות ומעשים

מקורות ועיונים

כאן ציוה שיתנהג יהושע בשררה לפני משה, והוא אומר **"וְהִתְיַצְּבוּ"** - לשון מינוי ושררה שניהם בהשוואה וכו', ואומר **"וַיִּצְוֵנוּ"** - לשון מלכות על דרך אומרו (שמואל א' יג, יד) **"וַיִּצְוֵהוּ ה' לְנָגִיד עַל עַמּוֹ"** וכו', עכ"ל. וגם הרמב"ן רמז לזה בתירוץ השני, ע"ש. 4. כתב במעדני מלך בשם ר' לוי יצחק בנדר, וז"ל: דייקו אנשי שלומנו בזה, שלכאורה מה העבודה הזו למעט בכבוד עצמו, וכי מה לו לאדם ולכבוד כלל, עד שצריך למעט בכבודו, ויותר היה נראה לומר כי צריך כל אדם 'לבטל' כבוד עצמו (ולא רק למעט), ואמרו שעל כן נקט רבינו לשון זה, לרמוז, שענין זה להרבות בכבוד המקום תלוי במיעוט כבודו, ומיעוט כבודו היא עבודה תמידית בכל עת ורגע, שצריך כל ימי חייו להשתדל למעט עוד ועוד בכבודו, ולהרבות תמיד בכבוד המקום, ועל כן נקט 'למעט', כי תאווה זו מתגברת בכל רגע, על כן נקט למעט, והיינו למעט תמיד, עכ"ל.

5. פי', אפילו משה שהיה העניו מכל אדם, עתה ביום פטירתו שהוא עתיד לקבל את השער החמישים, וכמו דאיתא בהארז"ל (שער הליקוטים פ' ואתחנן, בפסוק ויתעבר בי), משה רבינו זכה לשער החמישים בפטירתו, וזהו שכתוב (דברים לד, א) **"וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבַת מוֹאָב אֶל הַר נָבוֹ"** - נ' בו, כי זכה לשער החמישים בפטירתו, ע"כ.

לענין פני התפילה בהלכשה, בסיפורים יחד, שזה ענין אהבה ואחדות בשבתם יחד, עכ"ל.

201. במי הנחל ביאר על פי זה גם את הפסוק הבא, וז"ל: וזה שסיים הכתוב **"לְפָנַי ה' כִּי בָא לְשַׁפֵּט הָאָרֶץ"**, היינו בעת שהקב"ה שופט הארץ, אז על ידי התיקונים האלה שנזכרים בהתורה הזאת, הצדיקים יודעים אם הוא קודם גזר דין - ומתפללים תפילתם כסדר, או לאחר גזר דין - ומלבישין את תפילתם בסיפורים יחד.

1. תורה זו נאמרה בשבת תשובה שנת תקס"ג, וכמבואר בחיי מוהר"ן (אות ב'), וז"ל: **הַתּוֹרָה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ** (בסימן ו), **אָמַר בְּשַׁבַּת תְּשׁוּבָה שְׂאֵחַר רֵאשׁ הַשָּׁנָה**. (והספורים ששייכים לתורה זו, הובאו כל אחד במקומו).

2. כתב בביאור הלקוטים, וז"ל: **"קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ שְׁעָלֶי מִיֶּסֶד הַמַּאֲמָר, זֶה הַפְּסוּק הוּא בְּפָרְשַׁת וַיִּלָּךְ שְׁהִיָּתָה קְרִיאַת הַפָּרָשָׁה הַזֹּאת בְּשַׁבַּת פָּרְשַׁת שׁוֹכְהָ... וְהַפְּרוּשׁ לְכֹנֶנֶת אֱלוֹל בְּפָרְשַׁת יוֹת לֹא גָלָה רַבְּנוּ ז"ל בְּעֵת אֲמִירַת תּוֹרָתוֹ בְּשַׁבַּת הַנִּלְ, אֲכַל אַחַר כֵּן בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קִדְשׁ, הִרְאָה לְעֵינַי תְּלִמְדֵי פְרוּשׁ הַפְּנִנּוֹת לְפִי הַנִּלְ, עכ"ל. וע' לקמן בסוף התורה מה שנעתיק בזה מחיי מוהר"ן.**

3. ראה כעין זה באור החיים הקדוש בפסוק, וז"ל:

פי מי שרודף אחר הכבוד אינו זוכה לכבוד אלקים, אלא לכבוד של מלכים, שנאמר בו (משלי כה, ב) "כבוד מלכים חקר דבר", והכל חוקרים אחריו ושואלים: מי הוא זה ואיזהו, שחולקים לו כבוד הזה, וחולקים עליו, שאומרים שאינו ראוי לכבוד הזה. אבל מי שבורח מן הכבוד,

עוטה אור

טובים, וכשמבזים אותו שותק לבזיונו.⁷ וְהִתְרַבְּוּת⁸ בְּכַבּוּד הַמְּקוֹם⁹ - כלומר, ע"י שממעט בכבוד עצמו ממילא מתרבה כבוד המקום, כי הגאווה דוחקת כביכול את רגלי השכינה¹⁰, ואילו הענוה מרבה את מקום השכינה. ולמעשה, בכל פעם שמגיע לאדם כבוד, צריך הוא לעלות את הכבוד¹¹ ללמעלה¹². **פי מי שרודף אחר הכבוד**¹³ להנות ממנו¹⁴ אינו זוכה לְכַבּוּד אֱלֹקִים¹⁵ - אינו זוכה, שע"י מעשיו הטובים יתרבה כבוד ה' בעולם ויתכלל הוא בכבוד¹⁶, ואף נחשב הוא כעובד עבודה זרה¹⁷, אלא לְכַבּוּד שֶׁל מַלְכִים¹⁸ שהוא כל סוגי הכבוד של העולם הזה¹⁹, שלבסוף לא נשאר לו מהם כלום, וכמו שֶׁנֶּאֱמַר בו (משלי כה, ב): **"כְּבֹד מַלְכִים חָקַר דְּבָר", וְהַכֹּל - הֵינּוּ, בֵּין בְּנֵי אָדָם כַּאֲשֶׁר לְמַטָּה וּבֵין מִידַת הַדִּין מִלְּמַעְלָה**²⁰ חֹקְרִים אַחֲרָיו²¹ וְשׂוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזְהוּ, שְׂחוֹלְקִים לוֹ כְּבוֹד הַזֶּה, וְחוֹלְקִים עָלָיו, שְׂאוֹמְרִים שְׂאִינוֹ רְאוּי לְכַבּוֹד הַזֶּה, כִּי בּוֹדְאֵי שֶׁהֲרוּדֵף אַחֲרֵי הַכְּבוֹד אֵינוֹ רְאוּי לְכַבּוֹד כָּלֵל, גַּם לֹא לְכַבּוֹד מַלְכִים, שְׁהָרִי הוּא נִחְשָׁב כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה²².

מקורות ועיונים

זֶה הַכְּבוֹד הֵיזָה אוֹתוֹ הַמְּאָמֵר, שְׁעַל יְדוֹ נִבְרָא חֶלֶק מֵהַבְּרִיאָה. וּבְנֻדְאֵי לֹא פֶל אֲדָם זוֹכֵה לְזֶה, לְהַרְגִישׁ בְּעֵצְמוֹ הַתְּגַלּוּת כְּבוֹד הַשָּׁם יִתְבַּרְךָ. אֲבָל אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּהִיכְלָא דְּמִלְפָא, כְּשֵׁישׁ לְהֵם אֵיזָה כְּבוֹד, אֵיזֵי אֵיִן לּוֹקְחִין לְעֵצְמָן כְּלָל מִן הַכְּבוֹד, רַק הֵם מַעְלִין כְּלָל הַכְּבוֹד לְהַשָּׁם יִתְבַּרְךָ, כְּדִי שִׁיתְגַּדֵּל וְיִתְעַלֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרְךָ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה עַל יְדֵי זֶה תִּקּוֹן הָעוֹלָם וְכוּ', עכ"ל.¹² על פי לקוטי הלכות (ברכת הפירות ה, כב ד"ה ואז), וד"ל: צְרִיכִין לְכַרּוֹת מִן הַכְּבוֹד, וְאֵז דְּנִקְא זוֹכִין לְכַחֲנִית 'כְּבוֹד אֱלֹקִים', הֵינּוּ שֶׁהַכְּבוֹד מְלָכִים נִכְלָל בְּכַחֲנִית 'כְּבוֹד אֱלֹקִים'. כִּי בְּנֻדְאֵי כְּלָל הַכְּבוֹד שֵׁישׁ לְאֵיזָה אֲדָם שְׂבָעוֹלָם הוּא בְּחִינַת 'כְּבוֹד מְלָכִים' שֶׁהוּא כְּבוֹד עוֹלָם הֵיזָה וְכוּ'. אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה 'תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה' בְּשִׁלְמוֹת (ענין זה מבואר לקמן באת ג') עַד שְׂוֹזְכָה לְכַבּוֹד אֱלֹקִים, אֵז מְקַשֵּׁר 'כְּבוֹד מְלָכִים' בְּכַבּוֹד אֱלֹקִים, כִּי מְקַשֵּׁר כְּבוֹד הָעוֹלָם הֵיזָה בְּכַבּוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי אֵינוֹ מְקַבֵּל הַכְּבוֹד בְּשִׁבִיל עוֹלָם הֵיזָה כְּלָל, רַק בְּשִׁבִיל ה' יִתְבַּרְךָ לְבַד כְּדִי לְכַבֵּד ה' יִתְבַּרְךָ בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, עכ"ל. והעבודה למעשה היא, שאם מכבדים אותו מחמת שהוא תלמיד חכם, לא ירגיש הנאה מהכבוד, אלא יברר לעצמו באמת, שהכבוד שמכבדים אותו, אינו את ישותו, אלא את התורה שלמד, נמצא שהכבוד הוא לתורת ה'. וכן אם מכבדים את חכמתו עושרו

ולכן הוצרך להגיע למדרגה יותר גדולה בענוה, שהיא הביטול בתכלית הביטול ששייך, שאז יכול לזכות לשער החמשים דקדושה.
6. על פי מה שביאר ר' לוי יצחק בנדר (שיש"ק ח"ו אורח רנ"ג).
7. כן מתבאר מהמשך התורה, אות ב' והלאה. וכן כתב בבואור הלקוטים (בד"ה כשישמע).
8. כמו שאמרו בגמ' ביומא (דף לה). שכל העולם לא נברא אלא לכבודו ית', דכתיב (ישעיה מג, ז) "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ לְכַבּוֹדֵי בְּרָאתוֹ".
9. כעין זה במדרש (במדבר רבה ד, ט), וז"ל: אליהו אומר, כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו (לבסוף) מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו, כבוד שמים במקומו וכבודו מתמעט. (וע"ש שהביא כמה מעשים בזה).
10. ע' ברכות (סוף דף מג): 'המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו דוחק רגלי שכינה'. ובגמ' בסוטה (דף ה.) ובערכין (דף טו:), כל אדם שיש בו גסות הרוח, אומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם, ע"כ.
11. כמבואר לקמן (תניינא, תורה ע"א), וז"ל: כְּשֶׁאֲחַד מֵיִשְׂרָאֵל זוֹכֵה לְרָאוֹת בְּעֵצְמוֹ אֵיזָה הַתְּגַלּוּת הַכְּבוֹד, הֵינּוּ כְּשֵׁישׁ לוֹ אֵיזָה כְּבוֹד, אֵיזֵי הוּא צָרִיךְ לִידַע מֵאֵיזָה מְאָמֵר (מעשרה מאמרות) נִתְּנָה זֶה הַכְּבוֹד, אֲשֶׁר בְּשִׁבִיל

מקורות ועיונים

לעתיד להפיל בכבוד ה' באמת, בבחינת (ושעיה נח, ח): "כבוד ה' יאסף", בבחינת (שמואל א', ב, ל): "כי מכבדי אכבד" וכו', שאין אדם זוכה לזה כי אם כפי מה שמבטל כבודו באמת לגמרי, ומשתדל ומתיגע כל ימיו להרבות כבוד המקום, שהוא כבוד התורה והצדיקים האמתיים, ואינו חושש על כבוד עצמו כלל וכו', כמבאר במקום אחר (כתורה דידן).

17. כמו שביאר בלקוטי הלכות (י"ד ח"א תערוכות ב, ב), וז"ל: וזה בחינת כל הרוף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו, כי הרוף אחר הכבוד זה בחינת עבודה זרה, כי כל המתגאה, כאלו עובד עבודה זרה (כמו שאמרנו ב' בסוטה דף טו:). ועל כן כל מה שרוף ביותר אחר כבוד עצמו, שהוא בחינת עבודה זרה, הכבוד בורח ממנו, כי הכבוד דקדשה (כבוד אלהים) בורח ומסתלק ממנו, כי אינו מקבל תיות מכבוד דקדשה. בבחינת (ישעיה מב, ח) "ויכבדו לאחר לא אתן".

18. רבינו מבאר את הגמ', שמה שאמרה שהרוף אחר הגדולה והכבוד הם בורחים ממנו, הכוונה שהכבוד האמיתי שהוא 'כבוד' אלהים הוא זה שבורח ממנו. ובוזה מיושב מה שאנו רואים כמה פעמים בעולם אנשים, שרודפים אחר הכבוד, וגם משיגים אותו, אכן לא השיגו 'כבוד אלהים' אלא רק 'כבוד מלכים'. ובאמת, רואים זאת בחוש, איך שאנשים אחרים תמיד חוקרים אחר כבודן, לראות האם הם ראויים לכבוד זה או לא, ומנסים להשפילם ולהורידם מהכבוד שיש להם].

19. כמבואר בלקוטי הלכות (ברכת הפירות) שהועתק לעיל.

20. אמרו אנשי שלומנו: מה שאמר 'הכל חוקרים', הפונה גם למטה כאן בעולם הזה, ובעקר וביותר, ששואלים בשמים אם הוא ראוי לכבוד הזה אם לאו. (שיש"ק ח"ו רנ"ב).

21. כתב בלקוטי הלכות (ח"מ ח"ב הלכות אפטרופוס א, ב), וז"ל: 'כבוד מלכים' וכו' בחינת 'דינא דמלכותא', והכבוד בעצמו הוא דן הדין, כמו שכתב רבנו (תורה קל"א), ומאחר שעדין לא זכה לבחינת "כבוד אלקים הסתר דבר", על כן הכל חוקרין עליו, כי הוא תמיד על המשקל על פי דין, בבחינת (ויקרא יט, לו) "מאזני צדק", כמו שכתב רבנו (שם).

22. כמו שהעתקנו לעיל את דברי הלקוטי הלכות (הלכות תערוכות).

וגבורתו, ג"כ ידחה כל הנאה מעצמו, עד שיתברר לו באמת ובתמים, שאין כל מידות אלו שלו, אלא הכל של ה' ית' שנתנם לו, ולכן הכבוד באמת הוא לה' ית' שהשפיע שפע כזה בעולם, ויתן תורה לה' ית' שזיכהו במתנות אלו. (ולמדוגות אלו אפשר להגיע, ע"י עבודת ההתבודדות, שישנן לעצמו דברים אלו, אין ספור פעמים, עד שיבלעו היטב במוחו, ואז, כשיגיענו הכבוד ימאס בו לקחתו לעצמו, ויעלהו למלך הכבוד, וזו בחינת 'ביטול' הישות העצמית. ובפרט ישנן את הפסוק (משלי טז, ה) [תועבת ה' כל גבה לב]. על פי באבי הנחל.

13. בגמ' בעירובין (דף יג:), מובא: כל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו, וכל המגביה עצמו הקב"ה משפילו. כל המחזר על הגדולה - גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה - גדולה מחזרת אחריו. ובמדרש תנחומא (ויקרא ג'), מובא: 'כל מי שרודף אחר שררה - שררה ברחת ממנו, וכל מי שבורח משררה - שררה רודפת אחריו', ע"כ.

14. שאז אפילו אם לומד תורה ועושה מעשים טובים ומקיים מצוות, אבל כוונתו כדי להנות מהכבוד שינחל בעשייתם, (ובאמת זה טבע רוב בני אדם ב'תת מודע' שלהם, לעשות כל דבר בשביל כבוד עצמן ולהתענג מזה, וצריך לעבוד הרבה מאוד כדי לבטל באמת את עצמו כל כך, עד שיזכה לעשות שלא לכבוד), זהו בכלל 'רודף אחר הכבוד', ואינו משיג אז 'כבוד אלהים' - היינו, שאין כבוד ה' ית' מתרבה על ידו בעולם, אלא להיפך משיג רק 'כבוד מלכים', שהוא באמת אינו כבוד כי הכל חוקרים אחריו אם מגיע לו כבוד זה.

15. גם ענין זה מוזכר בפסוק שביא בסמוך (משלי כה, ב) "כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקר דבר". ובפשט הפסוק פירש"י: "כבוד אלהים הסתר דבר" - כגון, מעשה מרכבה ומעשה בראשית, ע"כ. ופירושו על פי המבואר בחגיגה (דף יא:), שאסור ללמוד ברבים סודות אלו, מחמת "כבוד אלהים הסתר דבר".

16. כמבואר בלקוטי הלכות (תפילה ד, ג), וז"ל: עקר התכלית של הבריאה הוא רק כבוד השם יתברך ותורתו וצדיקיו האמתיים, שאי אפשר לזכות לזה כי אם כשמצטין בכבוד עצמו לגמרי, ובורחים מן הכבוד לגמרי באמת, ויודעין פחיתותו ושפלותו, והוא "נבזה בעיניו נמאס ואת ירא ה' יכבד" (תהלים טו, ד), אז דיקא זכה להגיע אל התכלית האמיתית

שְׁמִמְעֵט בְּכָבוֹד עֲצָמוֹ וּמְרַבָּה בְּכָבוֹד הַמְּקוֹם, אֲזַי הוּא זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹהִים, וְאִז אִין בְּנֵי אָדָם הוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ אִם הוּא רְאוּי אִם לֹא, וְעֲלִיו נֶאֱמָר (ש) "כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסֵּתֵר דְּבָר", כִּי אֲסוּר לְחַקֵּר עַל הַכְּבוֹד הַזֶּה.

ב וְאִי אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְכָבוֹד הַזֶּה, אֲלֵא עַל יְדֵי תְשׁוּבָה. וְעַקֵּר הַתְּשׁוּבָה, כְּשִׁישְׁמַע בְּזִיוְנוֹ – יוֹדֵם וְיִשְׁתַּק.

עוֹטָה אֹדֶר

אָבֵל מִי שְׁבוֹרָח מִן הַכְּבוֹד, הֵינּוּ שְׁמִמְעֵט בְּכָבוֹד עֲצָמוֹ, שְׂאִינוּ לֹקַח מֵאוּמָה מֵהַכְּבוֹד עַל מַעֲשֵׂיו לְעַצְמוֹ, וְעֶסֶק כָּל הַזְּמַן בְּתְשׁוּבָה וְחֻרְטָה עַל מַה שֶּׁעָשָׂה שְׂלֵא כְּהוֹגֵן, וּמִבּוֹזָה אֶת עֲצָמוֹ וּמַמְעֵט אֶת כְּבוֹדוֹ²³, וּמְרַבָּה בְּכָבוֹד הַמְּקוֹם – כִּי מַעֲלָה אֶת כָּל הַכְּבוֹד שֶׁמִּקְבֵּל כְּלָפִי מַעֲלָה²⁴, וְכֵנ"ל, אֲזַי הוּא זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹהִים, לְהִיּוֹת בְּטַל אֵל ה' וְאִז הַקְּב"ה מִשְׁפִּיעַ עֲלָיו מְכַבְּדוֹ, בְּבַחֲנִית (שְׂמוּאֵל א' ב, ל) "כִּי מְכַבְּדִי אֲכַבְּדֶנּוּ"²⁵ וְהוּא בַחֲנִית הָאָרֶת 'סְפִירַת הַכֶּתֶר', שֶׁמִּשְׁשָׁם בֵּא הַכְּבוֹד²⁶, וְאִז אִין בְּנֵי אָדָם הוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ, אִם הוּא רְאוּי אִם לֹא, כִּי מִי שְׁלֹקַח לְעַצְמוֹ כְּבוֹד מַלְכִים, אִז סְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא 'דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא', דְּנָה אוּתוֹ²⁷, וְכַבִּיכּוֹל נֹתַנְת בְּלִב בְּנֵי אָדָם לְחַקֵּר אַחֲרָיו הָאֵם מַגִּיעַ לוֹ כְּבוֹד. אֲבָל אִם זָכָה לְכָבוֹד אֱלֹהִים' שְׁהוּא בַחֲנִית הָאָרֶת 'סְפִירַת הַכֶּתֶר', וְעֲלִיו נֶאֱמָר (ש): "כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסֵּתֵר דְּבָר" – כִּי מַכִּיּוֹן שְׁהוּא נִכְלָל בְּכָבוֹד שֶׁל מַעֲלָה, דִּין כְּבוֹדוֹ הוּא כְּדִין כְּבוֹד אֱלֹהִים, שֶׁצָּרִיךְ לְהַסְתִּיר אֶת הַכְּבוֹד וְלֹא לְחַקֵּר אַחֲרָיו, כִּי אֲסוּר לְחַקֵּר עַל הַכְּבוֹד הַזֶּה – הֵינּוּ, עַל 'כְּבוֹד אֱלֹהִים', כִּי אִינוּ בְּנֵי אָדָם גְּשָׁמִיִּים אִין אֲנַחְנוּ יוֹכֵלִים לְהַשִּׁיג בְּשַׁכְּלָנוּ מַה הוּא 'כְּבוֹד אֱלֹהִים', וְאִם נַחְקוֹר אַחֲרָיו נִבּוֹא לְהַגְשָׁמָה²⁸ חָס וְשָׁלוֹם, לִכֵּן בּוֹדָאִי שְׂאִין בְּנֵי אָדָם רְשָׁאִים לְחַקֵּר עַל כְּבוֹדוֹ, אִם מַגִּיעַ לוֹ הַכְּבוֹד אוֹ לֹא. [נְרַבִּינוּ מַחֲדָשׁ, שְׁגַם אִם תַּחְקוֹר אַחֵר הַצַּדִּיק הַזּוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹהִים, הִרִי אֶתְּהָ פּוֹגַע בְּכָבוֹד אֱלֹהִים, שֶׁכֵּן הוּא מִיעֵט בְּכָבוֹד עֲצָמוֹ, וְכָל הַכְּבוֹד שִׁישׁ לוֹ הוּא רַק כְּבוֹד אֱלֹהִים].

לאחר שביאר, שצריך כל אדם למעט בכבוד עצמו, עד שיזכה לכבוד אלהים, שהוא הארת הכתר, יבאר עתה, כיצד הדרך למעט בכבוד עצמו, והוא על ידי שיבזה את עצמו בעשיית התשובה, עד שירגיש בעצמו את בחינת השפעת שם אהיה שהוא הארת הכתר.

ב. וְאִי אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְכָבוֹד הַזֶּה – לְכָבוֹד אֱלֹהִים, שְׁהוּא הָאָרֶת סְפִירַת הַכֶּתֶר אֲלֵא כְּשׁוֹכֵים לְהַתְּבַטֵּל וְלְהַכְּלִל בְּכָבוֹדוֹ ית', אֲלֵא עַל יְדֵי תְשׁוּבָה, (שֶׁהִיא בְּשֵׁם אֱהִי"ה שֶׁבְּסְפִירַת הַכֶּתֶר), וְעַקֵּר הַתְּשׁוּבָה²⁹ הוּא כְּשִׁישְׁמַע בְּזִיוְנוֹ יוֹדֵם וְיִשְׁתַּק³⁰ – כְּשֶׁאֲנָשִׁים אַחֲרִים מְבִזִּים אוֹתוֹ וַיִּשְׁתַּק וַיִּקְבֵּל זֹאת בְּאִהְבָה, כִּי עִי"ז יִמְעַט בְּכָבוֹד עֲצָמוֹ³¹, וְרַק אוֹ יוֹכֵל לְשׁוֹב בְּתְשׁוּבָה³². וּבְעִיקָר³³, שִׁדוּם וַיִּשְׁתַּק כְּשֶׁמְבִזָּה אֶת עֲצָמוֹ בְּשַׁעֲהָ

מְקוֹרוֹת וְעִוּוִינִים

23. על פי מי הנחל.
24. על פי באבי הנחל.
25. על פי הלקוטי הלכות (הלכות תפילה הנ"ל), פרפראות לחכמה (אות א'), וביאור הלקוטים.
26. כמבואר לקמן באות ב'.
27. כמו שנכתב בלקוטי הלכות (הלכות אפטרופוס) המועתק לעיל.
28. וכמו שאמרו בגמ' בחגיגה (דף יג.), על דברים רוחניים שאין לנו בהם השגה (כגון בענין הרקיע, שמעל
- לראשי החיות, ע"ש). במופלא ממך אל תדרוש ובמקושה ממך אל תחקור, כמה שהורשית התבונן, אין לך עסק בנסתרות, ע"כ. הרי, שאסור לחקור אחר כבוד ה', כי מכיון שכלי השכל והמחשבה שלנו הם גשמיים, הרי, שמיד נדמה את זה לאיזו השגה הקרובה לבני אדם, ונמצא, שאנחנו מייחסים לה' ית' הנהגת בני אדם, וזוהי כפירה גמורה. לכן, אסור לחקור על כבוד ה', ועל כבוד הצדיקים הנכללים בכח ביטולם בכבוד ה' ית'.

מקורות ועיונים

כמו שנתבאר, שיתוודה על חטאיו, וכשמסדר כנגד עיניו את חטאיו המרובים ופגמיו העצומים, ירגיש את האמת, שהוא האדם הכי שפל וגרוע שרק אפשר לעלות בדעתו, וא"כ, איך יתכן שירדוף אחר כבוד, ושיצר לו כשמבזים אותו ואינו שותק להם. נמצא, שכל מי שעדיין שייך לכבוד מלכים, ולא ממעט בכבודו, אין הוא שייך בכלל לעבודת התשובה, ואין הוא יכול להתחיל בעבודת השגת כבוד אלהים, עד שיקדים עבודה זו למעט בכבוד עצמו להיות אין, ולשתוק למחרפיו ולמבזיו.

33. על פי ביאור הלקוטים (כד"ה ויש להתפלא), שהקשה כיצד יתכן, שעיקר התשובה הוא לשמוע את בזיונו מאחרים ולשתוק להם, דא"כ קשה בתרתי: א) איך נעלם עד עתה מכל הדורות הסוד הזה, שעיקר התשובה היא הדמימה על הבזיונות, שהרי חיוב התשובה, מופיע כבר בתורה ע"י משה רבינו, ואיך עד עתה לא עשו (כל הדורות) עיקר התשובה, כי לא מצאנו לכאורה שכתוב באיזה מקום, שזהו עיקר התשובה כמו שכתב רבינו כאן. ב) איך יתכן שהתשובה תהיה תלויה באדם אחר, ולא בחוטא עצמו, וכי אם לא יזדמן אחר שיבזה את החוטא, לא יוכל לעשות תשובה ויהיה מעוכב ממנה עד שיקבל בזיונות, אפילו שהתעורר בעצמו והזדרז לתקן את חטאיו? [ויש להוסיף ולהקשות, שהרי לבנות בני אדם היא עבירה, ואיך יתכן שרק על ידי זה שהשני יעבור עבירה, יהיה לחוטא תיקון ותשובה].

ולכן, על כרחך שאף שהדברים הם גם כפשוטם, ובשמיעת בזיונות ושתיקה ודמימה להם, יש בזה עיקר התשובה, כמו שביארנו, שעיי"ז זוכה למעט בכבוד עצמו, שהוא התנאי הראשוני של התשובה. מ"מ עיקר התשובה, הוא מה שהאדם מבזה את עצמו בוידי שיעשה. ובזה מיושבים כל הקושיות הנ"ל, כי מצות הוידי כבר כתובה בתורה, אלא שכאן בתורה זו מלמד אותנו רבינו את הדרך הנכונה איך עושים אותה, והוא שיבזה את עצמו וידום וישתוק לבזוי עצמו ולא יתרחץ את עצמו וכנ"ל. גם ענין זה, שהוא מבזה את עצמו, הוא באמת תלוי רק בחוטא עצמו, המתעורר לעשות תשובה ולא באחרים. ולענין זה הביא ביאור הלקוטים את דברי מוהרנ"ת שנעתיק בסמוך.

29. לכאורה תמוה, הרי, עיקרי התשובה שביארם הרמב"ם (הלכות תשובה ב, ב), הם שלושה: עזיבת החטא, וידי וקבלה לעתיד. ומהיכן לנו שהבושה והבזיון הם עיקר התשובה? ולכאורה, הם רק מכלל הייסורים שמקבל החוטא לכפרת עונו (ובסמוך נוסף עוד קושיות). אכן, כפי שנבאר בסמוך, שהבזיונות המבוארים כאן, עיקרן הוא מה שהאדם מבזה את עצמו, כשעושה וידי ואומר 'אשמנו, בגדנו, גזלנו' וכו', ומתכוון היטב בתיבות שהוא אומר, אזי אין ביזוי גדול מזה, כי הנה אומר שהוא האשם בכל העבירות שעשה, ושהוא 'בוגד' בהקב"ה, כי הקב"ה נתן לו כח וחיות, והוא השתמש בכח זה לבגוד ולעשות היפך רצון ה'. וכן בכל תיבה ותיבה, כשמתבונן בה, אין בזיון גדול מזה. ועל הבזיון הזה צריך לידום ולשתוק, היינו, שלא לתרץ את עצמו בשום תירוצ, שאין הוא אשם בעבירות שעשה כי אם אחרים, או המציאות ודוחק הפרנסה וכו', ככלל התרוצים הנמצאים עמוק עמוק בדעת האדם, כי דבר זה נקרא, שאינו שומע בזיונו שמבזה את עצמו ודומם ושותק, אלא הוא עונה על הבזיונות כמה מיני תרוצים. ובזה מובן, מדוע ענין זה הוא עיקר התשובה, כי הוא שלמות הוידי האמיתי שמבזה את עצמו ושותק לבזיון שמבזה את עצמו. כי במצות התשובה, מנה הרמב"ם (תשובה א, א, וע' מנחת חינוך מצוה שס"ד) את הוידי (וכפי שנתבאר, שוידי הוא לשמוע בזיונו ולידום ולשתוק). ובאמת, עזיבת החטא וקבלה לעתיד, הם הכשר הוידי, כי איך אפשר להתוודות ולהתחרט על החטא ולבזות את עצמו, אם עדיין לא עזב את החטא, או שלא קיבל על עצמו לעתיד שלא יעשהו, והוא כטובל ושרץ בידו.

30. אפילו שאין הבזיון נכון וצודק, ויש לו להשיב ולנקות את עצמו מבזיון זה, בכל אופן ישמע בזיונו וידום וישתוק למחרפיו.

31. כתב בביאור הלקוטים, שבזה משלים את מיעוט כבוד עצמו, שלא רק שאינו רוצה בכבוד להתכבד מזולתו, אלא גם אם זולתו מבזה ומחרף אותו, יהיה מן השומעים חרפתם ואינם משיבים, עכ"ד.

32. כי כל זמן שהאדם מכובד בעיני עצמו, ובפרט אם רודף אחר הכבוד, עדיין הוא אינו נוגע ולא פוגע בעבודת התשובה, כי עיקר התשובה, הוא

כי לית כבוד בלא כ"ף (וזהו פינתח ח"ג דף תנה), והכ"ף הוא 'בְּתֵר' (שם ובתיקונים דף ח), בְּחִינַת 'אַהֲיָה', בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כי 'אַהֲיָה' – דָּא אָנָּא זְמַיִן לְמַהוּי. הֵינּוּ קִדְּם הַתְּשׁוּבָה, עֲדִין אֵין לוֹ הוּיָה, כְּאֵילוּ עֲדִין לֹא נִתְהַוָּה בְּעוֹלָם, כִּי טוֹב לוֹ שְׁלֹא נִבְרָא מִשְׁנִבְרָא (ע' עירובין יג), וְכִשְׁבָּא לְטַהַר אֶת עַצְמוֹ

עוטה אור

שעושה וידוי ומוכיר את חטאיו³⁴, היינו שלא יתן את עצמו שאינו אשם על מה שחטא וכדומה, אלא ישתוק וידום מרוב הבושה³⁵ מחטאיו, עד שיאדימו פניו³⁶.

ימשיך לבאה, מדוע הזכיה בכבוד אלהים, שהיא בחינת 'ספירת הכתר', שייכת רק ע"י עיקר התשובה, שהיא שמייעת בזיונו וידום וישתוק.

ועל ידי, שממעט בכבוד עצמו בשמיעת בזיונו, בזה עצמו מתרבה כבוד המקום, כי לית כבוד אמיתי בלא כ"ף – כ' כפופה הרומזת על שפלות האדם וכבוד אלהים³⁷, והכ"ף הוא בְּתֵר³⁸, האות כ' שבמילת 'כבוד' רומזת על ספירת ה'כתר'³⁹, שהיא בחינת הכבוד העליון של הקב"ה, בְּחִינַת שם 'אַהֲיָה'⁴⁰ שהוא שם ספירת ה'כתר'⁴¹, כי כל שם משמותיו של הקב"ה, מכוון כנגד ספירה אחת מעשר הספירות. ושם 'אהיה' הוא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כי תיבת 'אַהֲיָה' – דָּא (פירושה) 'אָנָּא זְמַיִן לְמַהוּי'⁴² – 'אני מזמין ומכין את עצמי להיות'⁴³, ופירושו, שרק עתה שעשה תשובה יש לאדם הויה בעולם, ונחשב שנברא. הֵינּוּ, כי קוֹדְּם הַתְּשׁוּבָה, עֲדִין אֵין לוֹ הוּיָה⁴⁴, כְּאֵילוּ עֲדִין לֹא נִתְהַוָּה בְּעוֹלָם⁴⁵, כי אמרו חז"ל (עירובין יג) על

מקורות ועיונים

יְדִי זֶה בְּעַצְמוֹ אֲנוּ מִתְקַנֵּין הַדְּבַר, וְזוֹכִין לְפַתַּח פֶּה וּלְדַבֵּר, בְּבְחִינַת (תהלים נח, ב): "הָאֲמֵן אֵלֶם צִדְקַתְּ דְּדַבְרוּן", הֵינּוּ כְּשֶׁאֲמֵן וְאֵמַת שְׁהוּא אֵלֶם, כִּי אֵין לוֹ פֶּה לְדַבֵּר, אֲזִי 'צִדְקַת דְּדַבְרוּן', אֲזִי יִפְתַּח פִּי וַיְדַבֵּר, כִּי הֵשֵׁם יִתְבַּרַךְ מִקֵּים (משלי לא, ח): "פִּתַּח פִּיךָ לְאֵלֶם". זֶה בְּחִינַת (שמות ד, יא): "מִי שֶׁם פֶּה לְאֵדָם אוֹ מִי יֵשׁוּם אֵלֶם", 'אֵלֶם' דִּיקָא, הֵינּוּ מִי שְׁמֵשִׁים עַצְמוֹ כְּאֵלֶם, כִּי עַל יְדֵי הַשְּׁתִיקָה וְהַבּוּשָׁה, שְׁהִיא שְׁפִיכוּת דְּמִים (כדלקמן), עַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקַּן אַחֲרָיָהּ, שְׁהוּא גְּמַטְרִיא ד"ם וְנִעְשָׂה מִמֶּנּוּ דוּם לֵה' וְכו', (כל זה מבואר בסמוך). וְעַל יְדֵי זֶה נִעְשָׂה בְּחִינַת 'אֵדָם', וְגִדְרָה הָאֵדָם הוּא מְדַבֵּר. נִמְצָא, שְׁעַל יְדֵי זֶה בְּעַצְמוֹ יוֹצֵא מִבְּחִינַת בְּהֵמָה לְבְּחִינַת אָדָם מְדַבֵּר, עכ"ל.

עוד כתב שם: שִׁישׁ שְׁנֵי מִינֵי שְׁתִיקוֹת, יֵשׁ שְׁתִיקָה מִחֵמַת שְׁאִינוּ יְכוֹל לְדַבֵּר, דְּהֵינּוּ מִחֵמַת בּוּשָׁה מִחֻטְאֵי שְׁאִין לוֹ פֶּה לְדַבֵּר, וְאֵף שְׁנֵי תְּקוּנוֹ, עִם כָּל זֶה עֲקַר תְּקוּנוֹ הוּא הַדְּבַר, דְּהֵינּוּ שְׁעַל יְדֵי זֶה (ע"י השתיקה הבאה מבושה), זוֹכֶה שְׁיֵהֵי לוֹ פֶּה לְדַבֵּר. כִּי בְּנִדְאֵי אֵינוּ מַעֲלֶה שְׁיִשְׂאָר הָאֵדָם בְּשְׁתִיקָה חַס וְשְׁלוֹם, רַק עֲקַר תְּקוּנוֹ שְׁיִזְכֶּה לְדַבֵּר בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (הושע יד, ג) "קָחוּ עִמְכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵל ה'". אֲבָל אַחַר כֵּן כְּשׁוֹכֶה לְשַׁלְמוֹת הַדְּבַר, אֲזִי תְּכִלִּית הַשְּׁלָמוֹת,

34. כן פירש בביאור הלקוטים (כד"ה ואולם), וז"ל: ואולם כפי ביאור מוהר"ת ז"ל בדבריו הקדושים (בהלכות שבת ז, מה), תבין מרחוק שזה דבר הכתוב (ויקרא כו, מ) "וְהִתְדוּ אֶת עֲוֹנֵם", וכן חיוב הווידוי ביום התשובה והכפורים, שכל פירוש הוידוי הוא, שהאדם יבזה ויחרף את עצמו, ויבוש ויתבייש לפני השם יתברך בהתוודותו חטאתי עויתי וכו', עד שבאמת יהיה נשפך דמו בקרבו וכו', עכ"ל. וְלִשׁוֹן הַלְקוּטֵי הַלְכוֹת (שם) שְׁנִרְאָה שְׁנִתְכוּוֹן אֵילוּ: עֲקַר הַתְּשׁוּבָה הוּא כְּשִׁישְׁמַע בְּזִיוְנוּ יָדָם וַיִּשְׁתַּק וַיִּקְרַם דָּם לֵה' וְכו', וּבְכָל זֶה הוּא גַם כֵּן מִה שְׁצָרִיף לְסָבֵל בְּזִיוְנוֹת וּשְׁפִיכוֹת דְּמִים מִעַצְמוֹ, בְּבְחִינַת (תהלים טו, כא) "חֲרַפְּהָ שְׁבָרָה לְבִי" וְכו', כִּי צָרִיף לְהַתְּבַיֵּשׁ בְּעַצְמוֹ מַעֲוֹנוֹתָיו וּפְגַמָּיו, עַד שְׁיֵהֵי גִשְׁפָּךְ דְּמִיו בְּקַרְבוֹ, וְכִמוֹ שְׁאָמְרוּ בַּז"ל (ברכות יב,): 'כָּל הָעוֹבֵר עַבְרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו'.

35. כתב בלקוטי הלכות (ספירת העומר א, ב), וז"ל: בְּחִינַת בּוּשָׁה, בְּחִינַת דְּמִימָה וּשְׁתִיקָה וְכו', כִּי אֲנוּ מְדַמֵּין עַצְמֵינוּ לְבְּהֵמָה, כִּי אֵין לָנוּ פֶּה לְדַבֵּר וְכו' (וזהו משפטים ח"ב ק"ט), וְזֶה עֲקַר הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (זרמ"ג, כה): "נִשְׁכַּבְּהָ בְּשִׁתְנוֹ" וְכו'. שְׁאֲנוּ מְבַקְשִׁין אֲזִי שְׁיִתֵּן לָנוּ פֶּה לְדַבֵּר, כִּי אֲנוּ עֲכָשִׁיו בְּבְהֵמָה, וְעַל

מקורות ועיונים

ספה לא פחות מעשור וכו'. ולא למעלה מעשרים, שהיא אות כ', כתר עליון, שלא שולטת בו עין. כבוד עליון, עליו אמר משה "הראני נא את כבודך". והשיב לו הקב"ה "לא תוכל לראות את פניי", ואין כבוד בלי אות כ'.

40. הנזכר בכתוב (שמות ג', יד) "ויאמר אליהם אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם".

41. תקוני זוהר (תיקון ע' דף קלא,): "וזה"ל: רישא (הכתר) איהו פנויניא דשם אהיה וכו', וביה שאלין מלאכין (ובשם אהיה שואלים המלאכים 'איה מקום כבודו להעריצו', איה' רשים ב'אהיה', ותמן בשם זה אותיות) 'היה' דסליק בחושפן כ' דאיהו כתר, ע"כ.

42. כעין המבואר בזוהר ויקרא (ח"ג דף יא.), "וזה"ל: אהיה, אגא זמין לאתגלגא.

43. כן פירש בלקוטי הלכות (ברכת הפירות ה, 1), "וזה"ל: עקר התשובה הוא בחינת 'אהיה', בחינת 'אגא זמין למחוי' (אני מכין את עצמי להיות), ש'שורוצה' לשוב - הוא מתחיל ומזמין את עצמו שיהיה לו הנה בעולם, כי קדם התשובה עדין אין לו הנה כלל, כי טוב לו שלא נברא (ערוכין ג,): "וכשורוצה לשוב, הוא מתחיל להכין עצמו שיהיה לו הנה בעולם, שזהו בחינת 'אהיה'".

44. בלקוטי הלכות (ברכת הפירות ה' סוף אות י"ד), רמז על פי דברי רבינו כאן, שכל זמן שאדם לא עשה תשובה הוא כבהמה, והתשובה הוא מה שמזמין ומכין את עצמו להיות אדם. וכן ביאר בביאור הלכות (אות ב'), שכל זמן שלא עשה תשובה, אין לו כלל היות אדם, ואינו אלא 'חיה בדמות אדם'.

45. פי', ידוע הדין (בגמ' ראש השנה כח.) 'כל העומד להשרף כשרוף דמי' (ע' לקמן תורה י"א אות ב'), ולכן אי אפשר לצאת ידי חובה בשופר או לולב של אשירה, דכיון שהוא עומד להשרף, אין בו שיעור שופר או לולב, שכן מסתכלים עליו כאילו הוא כבר שרוף, ודבר שרוף אין בו שיעור. והיה כאן על האדם בעצמו, אם נמנו וגמרו ב"ש ובה שטוב לו לאדם שלא נברא משנברא (ע' בסמוך לשון הגמ'), א"כ יש להתייחס אל האדם - כאל 'לא נברא', נמצא, שקודם שעשה תשובה הוא כאילו עדין לא נברא בעולם, ורק התשובה שהיא בחי' "אהיה" - אגא זמין למחוי, עושה לו הויה בעולם.

תכלית ההשגה הוא בבחינת שתיקה, שהוא למעלה מן הדבור, שזהו בחינת כתר וכו'.

36. שיח שרפי קודש (ח"א אות תשל), "וזה"ל: אמר רבנו ז"ל למוהר"ן ז"ל (בענין התורה 'קרא את הושע', שהוא מפנות אלול ועל ענין הבושה מלפני השם יתברך) 'בלשון שאלה האם אתה פעם מסמיק עד למאד מרוב בושה מלפני השם יתברך? כלומר: שצריך להתביש מאד לפני השם יתברך עד שיתאדם פניו מאד, בבחינת מאמר חז"ל (בבא מציעא סוף דף נח:) 'המלבין פני חברו ברבים כשופך דמים דאזיל סומקא ואתי חוורא', עכ"ל. ויש לסמוך לכאן את המובא בשיחות הר"ן (שיחה קס"ח), "וזה"ל: ספר מגדל הבושה שהיה לו, שהיה מתבייש מהשם יתברך, והיה מרגיש ממש הבושה על פניו. והיה מרגיש כמו מי שמתבייש מחברו מאד, כי היה מרגיש שמתחילין מראה פניו להשתנות לכמה גנין כדרך המתביישין ממש בלי שום שנוי. וכבר נתבאר מגדל הבושה והיראה שהיתה מנחת על פניו תמיד אשר לא נראה פזאת. והרב הקדוש מורנו הרב רבי נחום ז"ל מטשאורנאביל ראה אותו בימי נעוריו בקהלת מעדוועדווקע, ונתבהל מעצם היראה שהיה על פניו אז. ואמר שמה שנגאמר (שמות כ, יז) "למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" - זה רואין בחוש אצל.

37. היינו, מה שהאדם מתכופף ושפל בעיני עצמו ומבין את חטאיו ושובר את לבו, ושומע מעצמו את בזיונו וחירופיו, שמחרף את עצמו באומרו חטאתי עויתי פשעתי. עוד נראה לבאר, דכל דבר בעולם הוא מתקשר לאחת מכ"ב אותיות הא' ב', שהיא יסודו חיותו ושורשו, וזה שאמר ש'לית כבוד בלא כ"ף', כי השורש והחיות של הכבוד הוא בא מהאות כ'.

38. ע' גמ' שבת (דף כד.) וברש"י ד"ה כתר, היינו כ"ף. וע' עוד בתקוני זוהר בהקדמה (דף ח. ודף טז:) ובתיקון ע' (דף קלה.). נויש להוסיף כ' מנינה עשרים, 'עשרים גי' כתר'.

39. כמבואר בזוהר פרשת פינחס (ח"ג דף רנה:), "וזה"ל: שיעור ספה לא פחות מעשור וכו' ולא למעלה מעשרין, דאיהי כ', כתר עליון, דלא שלטא ביה עינא. כבוד עלאה, עליה אמר משה, (שמות לג, יח) "הראני נא את כבודך". ואתיב ליה קודשא בריך הוא, "לא תוכל לראות את פניי". ולית כבוד, בלא כ'. [תרגום: שעור

וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אִזּוּ הוּא בְּבַחֲיַיִת 'אֶהְיֶה', הֵינּוּ שִׁיחִיה לֹא הָיְתָה בְּעוֹלָם, הֵינּוּ אֲנִי זְמַיִן לְמַחְוֵי. וְזֶה בְּחַיֵּינִי כְּתָר, בִּי כְּתָר לְשׁוֹן הַמִּתְנַה, בְּחַיֵּינִי תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְוּ הַכְּמִינֵי זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (יומא לח: לט.) 'הֵבֵא לְטַהַר מִסִּיעֵינִי לֹא מִשָּׁל לְאַחַד, שְׁפָא לְקִנּוֹת אֶפְרָסִמוֹן. אֲמַרִים לֹא: הַמִּתְנֵן וְכוּ', וְזֶה בְּחַיֵּינִי כְּתָר, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (איוב לו: ב) "כְּתָר לִי זְעִיר וְאַחֲרָיִךְ".

אֲבָל קִדְם הַתְּשׁוּבָה, אִזּוּ בְּחַיֵּינִי 'אֶהְיֶה' בְּחֶסֶתְרַת פְּנִים מְמַנֵּה בִּי עֲדִינִי לֹא הֵבִינִי אֶת עֲצָמוֹ

עוֹטָה אוֹר

בריאת האדם 'טוב לו' שְׁלֵא נִבְרָא מִשְׁנִבְרָא⁴⁶, כי כל הסיבה שנברא היא, כדי שיעשה רצון ה', ואם חס ושלום הוא חוטא, ודאי שטוב לו יותר שלא היה נברא, ולא היה פוגם כל כך, וְכִשְׁפָא לְטַהַר אֶת עֲצָמוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אִזּוּ הוּא בְּבַחֲיַיִת 'אֶהְיֶה', הֵינּוּ שְׁמַעְכֶּשְׁוֹ ע"י התשובה יִחִיה לֹא הָיְתָה בְּעוֹלָם⁴⁷, הֵינּוּ שֵׁם אֱהִי"ה 'אֲנִי זְמַיִן לְמַחְוֵי' - 'אֲנִי עוֹמֵד לְהִיּוֹת', כי ע"י התשובה טוב לו שנברא⁴⁸. נמצא, שע"י התשובה מאיר שם אֱהִי"ה, שהוא בחינת 'כתר', ומתרבה הארת כבוד ה' בעולם. וכל זה נעשה, ע"י שממעט כבוד עצמו ושומע בזיונו ודומם ושותק, שזוהי בחינת התשובה.

וְזֶה שֶׁהוּבֵא שֵׁם אֱהִי"ה - הַשֵּׁם שֶׁל הַתְּשׁוּבָה, הוּא בְּחַיֵּינִי 'כְּתָר', בִּי 'כְּתָר' לְשׁוֹן הַמִּתְנַה (כמו שיתבאר), וְהַמִּתְנַה הִיא בְּחַיֵּינִי תְּשׁוּבָה⁴⁹, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְוּ הַכְּמִינֵי זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (יומא לח: לט.)⁵⁰: 'הֵבֵא לְטַהַר (לעשות תשובה) מִסִּיעֵינִי לֹא מִהַשְּׁמַיִם, וְאֲמַרִים לוֹ תַמְתִּין מַעַט, וְאֵל תְּבַהֵל בְּעַצְמְךָ שְׁאִין הַתְּשׁוּבָה עוֹלָה בִּידְךָ כְּפִי רִצּוֹנְךָ, אֵלֵא תַמְתִּין עַד שֶׁנִּבְוֵא לְסִיעֵי לְךָ⁵¹. מִשָּׁל לְאַחַד, שְׁפָא לְקִנּוֹת שְׁמֵן אֶפְרָסִמוֹן (שיש לו ריח טוב ונפלא), אֲמַרִים לֹא: הַמִּתְנֵן וְכוּ'⁵². לִי עַד שֶׁאֲבֹא וְאֲמַדּוּד עִמְךָ כְּדִי שֶׁנִּתְבַּסַּם אֲנִי וְאַתָּה. וְהַמִּתְנַה זֶה בְּחַיֵּינִי כְּתָר, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (איוב לו: ב): "כְּתָר לִי זְעִיר וְאַחֲרָיִךְ"⁵³ - 'הַמִּתְנֵן לִי מַעַט וְאוֹמֵר לְךָ'. כי דרך התשובה היא, שמעלים אותו למעלה ממדרגתו, לטעום צוף ונועם של השגה גבוהה, ואחר כך מורידים אותו להודוך ולהצטרף, ויש לו 'שפיות דמים' גדולה מהורדה זו, כי צריך לשוב ולעבור בכל הדרכים הרעות שהיה שם, כדי לזכות ל'תשובת המשקל'. ולענין זה, צריך 'המתנה' וסבלנות גדולה, על מנת לסבול כל זה⁵⁴. נמצא, שכדי לזכות לכבוד אֱהִי"ה הבא מבחינת 'כתר', צריך שיעשה תשובה גמורה, שאז זוכה להיות נברא, בבחינת שם 'אֱהִי"ה', שהוא השם של הכתר, אֲבָל קִדְם הַתְּשׁוּבָה אִזּוּ צָרִיךְ שִׁישְׁמַע בְּזִיוְנוֹ וּישְׁתַּק, וְזֶה

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

על המעשים שאינם טובים, והמשמוש הוא במעשים הטובים בעצמם לבדוק מה עוד יכול לתקן ולשפר. כי כל מה שלא טוב לאדם להברא בעולם, הוא דוקא אם לא יעשה תשובה, שאז נמצא שהזיק לעצמו בכריאתו יותר מאשר לא היה נברא ולא היה חוטא. אולם, עתה שהוא עושה תשובה, הרי שבדאי שמשנברא עשה הרבה מעשים טובים, ועל העבירות עשה תשובה, וא"כ יש לו שכר טוב בעולם הבא, וטוב לו שנברא. 47. כי מאיר בו הפנים של שם 'אֱהִי"ה', והויה זו אינה חס ושלום איזו ישות וכבוד, אלא שזוכה להיות נכלל בכבוד ה', ונאמר עליו טוב לו שנברא, כי מרבה כבוד ה' בעולם, בזה שמיעט כבוד עצמו בתשובתו. [ויש בזה עדיין כמה מדרגות, וכמו שיתבאר לקמן].

46. בגמ' שם מובא: תנו רבנן שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, ע"כ. וקשה, דא"כ הדבר תמוה, למה באמת נברא האדם, אם באמת נוח לו שלא נברא משנברא. ועל קושיא זו משיב רבינו כאן, שכל זמן שעדיין לא עשה תשובה, ודאי 'נוח לו שלא נברא מאשר נברא', אבל אחר התשובה ודאי נוח לו שנברא, וזהו שאמרה הגמ' 'עכשיו שנברא יפפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו' - שפירושו שיעשה תשובה (הפשוט הוא

מקורות ועיונים

ממנו הבחירה. לכן נותנים לו קודם לעשות לבד את ההתעוררות הראשונה, וצריך גם להמתין זמן מה ולעסוק בתשובה לבד, אף שאינו רואה תוצאות, ועדיין מרגיש נסיונות וקשיים גדולים, ואם בכל אופן הוא מתעקש לילך בדרך התשובה, מסייעים לו מן השמים. לכך מודיע לו רבינו, שאומרים לו 'המתן', כדי שלא יתייאש ממה שרואה שהכל הולך שלא כפי הסדר שהיה רוצה שילך, כי על ידי כך שידע שצריך להמתין, ושכך היא הדרך מלמעלה, יחזק את עצמו להוסיף כח ולהמתין בלי להתייאש. [על פי ליקוטי הלכות (שבת ז, לא)].

52. כתב בליקוטי הלכות (שבת ז, ל), בטעם הדבר שלבעל תשובה אומרים 'המתן', וז"ל: כַּל הַעֲבֹרֹת וְהַפְגָּמִים חֹס וְשֵׁלוֹם, בְּאִים עַל שְׁלֵא הַמַּתִּין, (ע' הלכות טוען וְנִטְעָן הֶלְכָה ג, ב), וְכִמּוֹ שְׁאָמְרוּ רַבֵּי ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה כ"א, ז) לְעֵנִין אָדָם הָרָאוּשׁוֹן שֶׁחָטָא בְּעֵץ הַדַּעַת וְכוּ' עַל שְׁלֵא הַמַּתִּין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שָׁם: 'מִי יִגְדֶּה עֶפְרַיִם מִעֵינֶיךָ אָדָם הָרָאוּשׁוֹן' וְכוּ' (ולא המתנה), וְעַקֵּר הַפְגָּם עַל יְדֵי הַבְּהִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשִׁלֵי יט, ב): "וְאֵץ בְּרִגְלִים חוֹטֵא", וְעַל כֵּן נִקְרָא הַפּוֹגֵם וְתוֹעֵה מִדְּרָךְ הָאֱמֶת אִישׁ מִבְּהִל, וְעֵין מְזָה בְּשִׁיחוֹת הַרְ"ן (סימן כ"ז).

53. כן מובא בתקוני זוהר (תקון ע' דף קלה), וז"ל: וְאֵית כְּתָרָא דְעֵיר אַנְפִּין דְאֶתְמַר בֵּיהּ "כְּתָר לִי עֵיר וְאַחֲרָךְ". וע' פּרד"ס (שער כ"ג פרק י"א).

54. כן ביאר בליקוטי הלכות (יו"ד הלכות מליחה א, סוף אות ב' וג'), וז"ל: מוֹכָא בְּשֵׁם הַבְּעַל שֵׁם טוֹב וְיָל (בתולדות פרשת לך לך), שֶׁבְּתַחֲלַת הַתְּשׁוּבָה מַעֲלִין אֶת הָאָדָם לְבַחְיַת מְדֻרְגָה גְּדוּלָה לְמַעַל מִמְדֻרְגָתוֹ, וְאַחַר כֵּן מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִשָּׁם כְּדֵי לְבַחְיַת וּלְהַצְטַרֵּף וּלְהַדְרִיכָה, כִּי צָרִיף לְשׁוֹב וּלְעָבוֹר בְּכָל אוֹתָן הַדְרִיכִים שֶׁהֵיחָה שֵׁם בְּבַחְיַת 'תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל' וְכוּ', שֶׁהָיָה עָקֵר בְּבַחְיַת הַתְּשׁוּבָה כְּשׁוֹזְכָה לְפָנֵס לְבַחְיַת מְקוּה מִים שֶׁהוּא בְּבַחְיַת עֲלָמָא דְאַתִּי, בְּבַחְיַת תְּשׁוּבָה, וּבְתַחֲלָה מַעֲלִין אוֹתוֹ מִלְמַעַלָּה לְמְדֻרְגָה גְּדוּלָה, לְבַחְיַת תְּשׁוּבָה, בְּבַחְיַת מְקוּה מִים, וְאַף שֶׁכָּבֵר זָכָה לְתַכְלִית הַתְּקוּן שֶׁהוּא בְּבַחְיַת מְקוּה, אַחַר כֵּן מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִשָּׁם כְּדֵי שִׁיצְטַרֵּף וְיִדְרִיכָה, בְּבַחְיַת אוֹמְרִים לוֹ 'הַמַּתֵּן'. וְאֵיזִי אַחַר כֵּן זֹכִין שְׁנִית לְגַמֵּר הַתְּקוּן בְּאַמְת, בְּבַחְיַת מְקוּה מִים, שֶׁמְכַנְיִסִין אוֹתוֹ אַחַר כֵּן כְּשׁוֹזְכָה לְהַדְרִיכָה לְפָלוֹט דְמִי הָרַעִים.

48. הקשה בביאור הלקוטים (אות ב'), וז"ל: יש להתפלא בדבריו הקדושים, שהתשובה נקראה בשם 'אהי"ה' ובשם 'כתר' (שהוא לשון המתנה כדבסמוך). כי הלא באמצעות התשובה יגיע האדם להויה אמיתית, וא"כ למה קראה בשם 'אהי"ה' שאין זה רק ההכנה וההזמנה להיות להויה אמיתית וכו', עכ"ל בקושיא. ותירץ על פי המבואר לקמן, שצריך תמיד לעשות 'תשובה על תשובה', נמצא שבכל תשובה, הוא מוכרח לחזור מיד לשם 'אהי"ה' ושם 'כתר', המורים על קודם התשובה, כי צריך מיד לעשות תשובה על תשובה. ונראה להוסיף ולכלול בדבריו, דבחי' תשובה, היא בחי' אהי"ה ד"אָנָא זְמִין לְמַהְיִי", כי אם איך שהיה עושה תשובה, היה מרגיש שעכשיו בודאי כבר נתכפרו לו כל עונותיו והגיע לשלמות, נמצא שרודף אחר 'כבוד מלכים' גאווה וישות, ונתרחק מיד מהתשובה שעשה, וחזר לסרחונו הראשון - גאווה וכו'. וכל בחי' התשובה הוא שירגיש כל הזמן שעדיין לא עשה תשובה, ורק הוא עדיין "אָנָא זְמִין לְמַהְיִי", אבל עתה, גם אחר התשובה, עדיין אני לא כלום].

49. בקיצור ליקוטי מוהר"ן (כאן אות ד'), ביאר וז"ל: צריך לדעת שכשבא לטהר ולעשות תשובה אומרים לו המתן, היינו אף שהוא צריך למהר מאוד להמלט על נפשו לברוח מתוך החושך, אעפ"כ אל יבהלוהו רעיוניו כשרואה ריחוקו מתפילה ומכל הדברים שבקדושה, כי ההכרח להמתין עד שיזכה לתיקון גמור, ולילך בהדרגה כפי אשר יורהו הצדיק האמת, כי אי אפשר להיכנס בפעם אחת אל הקדושה, עכ"ל. והוא גם במי הנחל.

50. לשון הגמ' שם: אמר ריש לקיש מאי דכתיב (משלי ג: לה) "אִם לְלִצִּים הוּא יִלְיִץ וְלְעֹנִים יִתֵּן חֵן", בא לטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעין אותו. תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם שהיה מוכר נפט (שיש לו ריח רע) ואפרסמון (שיש לו ריח טוב מאוד), בא (הקונה) למדוד נפט, אומר לו (המוכר) מדוד אתה לעצמך, בא (הקונה) למדוד אפרסמון אומר לו (המוכר) המתן לי עד שאמדוד עמך, כדי שנתבסס אני ואתה, ע"כ.

51. טעם הדבר, שאין מסייעים לו מיד כל צרכו, אלא אומרים לו 'המתן', כי אם היו מסייעים לו כל צרכו מיד כשמתעורר לתשובה, היתה מתבטלת

לְמַהוּי בְּעוֹלָם, וְהַסְתַּרְתָּ פָּנָי אֶהְיֶה גִּמְטְרִיא דָם*, הִינְנִי שְׂפִיכוֹת דָּמִים וּבְזִיוֹנוֹת, עַל שֵׁם (שמואל א' ב. ל) "וּבְזִי וְקָלוּ", כִּי עָדִין הָדָם שֶׁבְחַלְלֵי הַשְּׂמַאֲלִי שֶׁבְלָב, שֵׁשׁ מְדוּר הַיֵּצֶר הָרַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י. ב) "וְלֵב כְּסִיל לְשִׂמְאָלוֹ", עָדִין הוּא בְּתוֹקֵף וְעוֹ. וּבְשֶׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בְּזִיוֹנוֹת וּשְׂפִיכוֹת דָּמִים, כִּי זֶה בְּחֵינַת הַסְתַּרְתָּ וְהַחֲזֹרַת פָּנָי אֶהְיֶה, גִּמְטְרִיא - דָּם'.

* פְּרוּשׁ: כִּי אַחֲרֵי שֵׁם אֶהְיֶה הוּא בְּגִמְטְרִיא דָם, כְּמוֹכָא. הִינְנִי כְּשִׂבוֹתֵיכִין הַשֵּׁם בְּאַחֲרֵי, דְּהִינְנִי א, אה, אהי, אהיה, שְׂחוּזְרִין בְּכָל פֶּעַם לְאַחֲרֵי, הוּא בְּגִמְטְרִיא דָם, וְזֶהוּ בְּחֵינַת הַחֲזֹרַת וְהַסְתַּרְתָּ פָּנָי אֶהְיֶה, שְׂעוּלָה דָם:

עוֹטָה אֹדֶר

כִּי בְּחֵינַת 'אֶהְיֶה' הַמּוֹרָה שֶׁהוּא זְמִין לְהִיבְרָא, עֲדִיין בְּהַסְתַּרְתָּ פָּנָים מִמֶּנּוּ, כִּי עָדִין לֹא הִכִּין אֶת עַצְמוֹ בְּעַבְדוֹת הַתְּשׁוּבָה לְמַהוּי - לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם. וְהַסְתַּרְתָּ פָּנָי 'אֶהְיֶה' גִּמְטְרִיא דָם', (ומבאר ר' נתן: פְּרוּשׁ, כִּי אַחֲרֵי שֵׁם 'אֶהְיֶה' הוּא בְּגִמְטְרִיא דָם', כְּמוֹכָא⁵⁵. הִינְנִי כְּשִׂבוֹתֵיכִין הַשֵּׁם בְּאַחֲרֵי⁵⁶, דְּהִינְנִי א, אה, אהי, אהיה, שְׂחוּזְרִין בְּכָל פֶּעַם לְאַחֲרֵי, וּמִנֵּן אוֹתוֹת אֵלּוּ הוּא בְּגִמְטְרִיא דָם', וּבְחֵינַת אַחֲרֵי זֶהוּ בְּחֵינַת הַחֲזֹרַת וְהַסְתַּרְתָּ פָּנָי 'אֶהְיֶה', שְׂעוּלָה דָם), וְדָם' הִינְנִי שְׂפִיכוֹת דָּמִים וּבְזִיוֹנוֹת הַבָּאִים עָלָיו כְּשֶׁלֹּא עָשָׂה עֲדִיין תְּשׁוּבָה, שֶׁאֵין בְּחֵינַת 'אֶהְיֶה' בְּהַסְתַּרְתָּ פָּנָים מִמֶּנּוּ, בְּבְחֵינַת דָּם', שְׂפִיכוֹת דָּמִים וּבְזִיוֹנוֹת.

הַסִּיבָה הַשְּׂנִיחָה⁵⁷ מְדוּעַ קוֹדֵם שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, רָאוּי לוֹ לְקַבֵּל בְּזִיוֹנוֹת, הִיא עַל שֵׁם הַכְּתוּב (שמואל א' ב. ל)⁵⁸: "וּבְזִי וְקָלוּ"⁵⁹ - 'הַמְּבֹזִים אוֹתִי יִתְּבוּזוּ', כִּי כְּשֶׁאֲדָם חוּטָא, כְּבִיכּוֹל אִין ה' ית' שְׂצִיּוּהָ עַל עֵבֶרָה זֶה חֹשֶׁב בְּעִינָיו, וּמְבֹזָה כְּבִיכּוֹל אֶת גְּדוּלְתוֹ. סִיבָה שְׁלִישִׁית, שֶׁצְרִיךְ שִׂישְׁפֶּךְ דְּמוֹ בְּבְזִיוֹנוֹת, כִּי עָדִין הָדָם שֶׁבְחַלְלֵי הַשְּׂמַאֲלִי שֶׁבְלָב, שֵׁשׁ מְדוּר הַיֵּצֶר הָרַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י. ב): "לֵב חֶכֶם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לְשִׂמְאָלוֹ", וְכִסִּיל רוֹמֵז לְיֵצֶר הָרַע, וְהַדָּם שֶׁבְחַלְלֵי הַשְּׂמַאֲלִי עָדִין הוּא בְּתוֹקֵף וְעוֹ. כִּי מַחֲמַת עוֹנוֹתָיו הַגְּבִיר עַל עַצְמוֹ אֶת יֵצֶר הָרַע, וּבְשֶׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בְּזִיוֹנוֹת וּשְׂפִיכוֹת דָּמִים לְשֶׁפֹּךְ אֶת הַדָּם הַזֶּה שֶׁבְחַלְלֵי לְבוֹ הַשְּׂמַאֲלִי⁶⁰, כִּי זֶה בְּחֵינַת הַסְתַּרְתָּ וְהַחֲזֹרַת פָּנָי 'אֶהְיֶה', גִּמְטְרִיא דָם', כִּי הַדָּם

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

55. בְּשַׁעַר הַכוֹוֹנוֹת דְּרוּשׁ א' מִפְּסַח, וּבְעוֹד הַרְבֵּה מְקוֹמוֹת.
56. כֹּל שֵׁם מְשֻׁמָּה הַקּוֹדֵשׁ יֵשׁ בוֹ פָּנִים וְאַחֲרֵי, בְּחֵינַת פָּנִים הוּא הַשֵּׁם שֶׁכָּפִי הוּא נִקְרָא הוּא נִכְתָּב, כֹּזֶה: אֶהְיֶה, וְאַחֲרֵי פִירוּשׁוֹ, שֶׁכֵּל פֶּעַם שְׁבָאִים לְכַתּוּב אִיזוֹ אוֹת מִן הַשֵּׁם, חוֹזְרִים לְאַחֲרֵי לְכַתּוּב שׁוֹב אֶת תְּחִילַת הַשֵּׁם.
57. כֵּן כָּתַב בְּכִיאוֹר הַלְקוּטִים, שִׁישׁ כֶּאֱנִי ג' רֵאוֹת, וּד"ל: מְבִיא ג' רֵאוֹת בְּהַכְרַח הַבְּזִיוֹנוֹת וּשְׂפִיכוֹת דָּמִים לְהַבֵּא לְהַטְהֵר לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה, שֶׁהֵם קְשׁוּרִים וּמְשׁוּלְבִים יַחַד לְרֵאוּהָ אַחַת. רֵאוּהָ א': כִּי קוֹדֵם הַתְּשׁוּבָה נִסְתַּר הָאָדָם מִפָּנָי 'אֶהְיֶה' הוּא (הַאֲחֵרִים) ג' דָּם'. רֵאוּהָ ב': מִהַכְּתוּב "וּבְזִי וְקָלוּ". רֵאוּהָ ג': הוּא מַחֲמַת שְׂקוֹדֵם הַתְּשׁוּבָה עֲדִיין הָדָם שֶׁבְחַלְלֵי הַשְּׂמַאֲלִי שֶׁבְלָב בְּתוֹקֵף וְעוֹ.
58. כָּתַב בְּמִי הַנַּחַל, וּד"ל: מֵה שֶׁמְבִיא הַפְּסוּק "וּבְזִי וְקָלוּ" מִרְמֵז גַּם כֵּן עַל תְּחִילַת הַפְּסוּק "כִּי מְכַבְּדִי אֶכְבְּדִי", שֶׁזֶה מוֹכֵן, כְּשׁוֹכֵה לְתְּשׁוּבָה שֶׁהוּא בְּחֵינַת 'זְבִיחַת הַיֵּצֶר' (לִקְמֵן בְּסִמּוּךְ) שְׁנוֹתָן עַל יַדֵּי זֶה כְּבוֹד לְהַשֵּׁם יִתְּבָרֵךְ, שֶׁזֶה בְּחֵינַת (תְּהִלִּים ג, כג) "זִכְחַ תוֹדָה יְכַבְּדֵנִי", וְעַל יַדֵּי זֶה הַשֵּׁם יִתְּבָרֵךְ מְכַבֵּד גַּם אוֹתוֹ.
59. פְּסוּק זֶה נֹאמֵר עַל חֲטָא בְּנֵי עֲלִי, שְׁבִיזוֹ קִדְשֵׁי שְׁמַיִם: "לִכֵּן נֶאֱמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר אֲמַרְתִּי בֵּיתְךָ וּבֵית אֲבִיךָ יִתְהַלְכוּ לְפָנָי עַד עוֹלָם וְעַתָּה נֶאֱמַר ה' חֲלִילָה לִי כִּי מְכַבְּדִי אֶכְבְּדִי וּבְזִי וְקָלוּ". וּפִירֵשׁ בְּמַצּוֹדֵת דוֹד, וּד"ל: וּבְזִי - הֵם בְּנֵי עֲלִי שְׁבִיזוֹ אֶת הַמְּקוֹם, יִקַּל כְּבוֹדֵם. וְכֵן הִיָּה בִימֵי שְׁלֵמָה, כִּי גִירַשׁ אֶת אֲבִיתֵךְ מִכַּהֵן לְה' שֶׁהִיא מְזוּרַע עֲלֵי, וְכִיָּהן צְדוֹק תְּחַתּוֹ שֶׁהִיא מְזוּרַע פִּינַחֵס.
60. כִּי כְּשֶׁשׁוֹתָ לְמַחְרָפִיו, אִף שִׁישׁ בְּכוּחוֹ לְעִנּוֹת

וְתִקְוֶה לָזֶה, שְׂיִחְפֹּף דָּם לְדָם, שְׂיִיחֶיהָ מִן הַשּׂוֹמְעִים חֲרַפְתָּם וְאֵינָם מְשִׁיבִים וְלֹא יִדְקַדֵּק עַל בְּזִיוֹן כְּבוֹדוֹ. וְכִשְׂמֻקִּים דָּם לָהּ, אִזּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַפְיֵל לֹא חֲלָלִים חֲלָלִים, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (תהלים לו, ז) "דָּוָם לָהּ וְהִתְחַלְלֵל לֹא וְהוּא יַפְיֵל לָךְ חֲלָלִים" (כמו שדרשו ר"ל גשין ז), חֲיִנּוּ "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" (תהלים קט, כב), חֲיִנּוּ עַל יְדֵי זֶה נִתְמַעַט הַדָּם שֶׁבְּחָלָל הַשְּׂמָאֲלִי. וְזֶה בְּחִינַת זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרַע, וְעַל יְדֵי זֶה זֹכָה לְכַבֹּד אֱלֹקֵי, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (שם ג, כב) "זְבִיחַ תּוֹדָה יִכְבְּדֵנִי", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה (סנהדרין מג):
עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרַע:

עוֹטָה אוֹר

שבחלל השמאלי כשהוא בתוקף ועו, גורם שתהיה ממנו הסתרת פני שם 'אהיה', שהוא בנימטריא 'דם', ושיבואו עליו ביונות ושפיכות דמים, בחינת 'דם'. ולכן, צריך לשתוק ולידום למחרפים אותו, ולהבין שכל החרפות שהוא שומע, הוא בעצמו הגורם להם, מחמת העוונות שלו, כי הם המסתירים את פני שם אהי"ה ממנו, ונמשכת עליו בחינת 'דם' מהאחוריים של השם אהי"ה, שאז הוא בגי' ד"ם.

לאחר שביאר ג' סבות מדוע קודם התשובה באים על האדם ביונות ושפיכות דמים: א) מחמת הסתרת שם אהי"ה, שהיא גימטריא דם. ב) מדכתיב 'ובזי' יקלו' – שהמבוזה כבוד ה' בחטאיו גם כבודו יקל. ג) כי בחטאיו הגביר את היצר הרע, שהוא בחלל השמאלי, המלא דם, וצריך שפיכות דמים וביונות להחלישו. יבאר עתה את התיקון לזה.

וְתִקְוֶה לָזֶה - לַשְּׂפִיכוֹת הַדָּמִים וּלְבִיוּנוֹת הַבָּאִים עֲלָיו, מִחֲמַת הַסֵּתֶר פְּנֵי שֵׁם 'אֵהִי' ה', וּמִכֶּךָ שֶׁנִּמְשַׁכֵּת עֲלָיו מִהֶאֱחֹרָיִים שֶׁל שֵׁם זֶה, בְּחִינַת 'דָּם' - שְׂיִחְפֹּף דָּם לְדָם, שְׂיִיחֶיהָ מִן הַשּׂוֹמְעִים חֲרַפְתָּם וְאֵינָם מְשִׁיבִים' (שבת פח: 61), וְלֹא יִדְקַדֵּק עַל בְּזִיוֹן כְּבוֹדוֹ אֲלֵא יִמְחַל עֲלָיו, וּבִזְוָה לְעִיקַר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַפְּנִים שֶׁל שֵׁם אֵהִי"ה. וְכִשְׂמֻקִּים דָּם לָהּ" מִתְקַן גַּם אֶת הַסִּיכָה הַנִּלְ, שֶׁהַגְּבִיר אֶת הַדָּם בְּחָלָל הַלֵּב הַשְּׂמָאֲלִי, כִּי אִזּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַפְיֵל לֹא חֲלָלִים, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (תהלים לו, ז): "דָּוָם לָהּ וְהִתְחַלְלֵל לֹא" - וְדָרְשׁוּ חֲזו"ל (גיטין ז): "וְהוּא יַפְיֵל לָךְ חֲלָלִים"⁶³, שִׁיכְנִיעַ לָךְ הַדָּם שֶׁבְּחָלָל לִבְךָ הַשְּׂמָאֲלִי, חֲיִנּוּ שֶׁהַיֵּצֶר הָרַע שֶׁלְךָ, הַשּׂוֹכֵן שָׁם, יָמוּת וְיִהְיֶה הַלֵּב חָלָל וְרִיק מִמֶּנּוּ, וְכִמוֹ שֶׁאִמַּר דּוֹד הַמֶּלֶךְ (תהלים קט, כב): "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי", כִּי הִרְגַּ אֶת יֵצֶר הָרַע שֶׁבְּלִבּוֹ⁶⁴, חֲיִנּוּ עַל יְדֵי זֶה שֶׁשׂוֹתֵק הַדָּם שֶׁבְּחָלָל הַשְּׂמָאֲלִי כִּי הַיֵּצֶר הָרַע הֵינּוּ הַיִּשּׁוֹת וְהַגְּאוּהָ שֶׁל הָאָדָם, וּמִצִּידוֹ הִיָּה עוֹנֵה וּמַחְרֵף לְמַחְרָפָיו, וּבִזְוָה שֶׁשׂוֹתֵק, מִכְּנִיעַ אֶת יֵצֶרוֹ וְנִתְמַעַט הַדָּם וְכוּ', וְזֶה בְּחִינַת זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרַע הַנִּמְצָא בְּחָלָל הַשְּׂמָאֲלִי, וְכֵנִל. וְעַל יְדֵי זֶה נִתְקַן מִה שֶׁהִיָּה מְקוּדָם בְּבִחִינַת "וּבִזְוָה יִקְלוּ", כִּי עֵתָה שֶׁזּוֹכָה אֶת יֵצֶר הָרַע, הוּא מְכַבֵּד אֶת ה' ית' וְזֹכָה לְכַבֹּד אֱלֹקֵי, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (שם ג, כב): "זְבִיחַ תּוֹדָה יִכְבְּדֵנִי", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה (סנהדרין מג):
עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרַע, שֶׁכֵּל הַזּוֹכָה אֶת יֵצֶרוֹ וּמִתּוֹדָה עֲלָיו, מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כִּאִילוֹ כִּיבְדוֹ לְהַקְבִּי הַ

מְקוּרוֹת וְעִיּוֹנִים

דמו" דיהונתן (היינו המתנינו) וכו'. והתחולל - לשון תוחלת.
63. הגמ' שם מדברת על מר עוקבא, שהיו אנשים מצערים אותו והיה יכול למוסרם למלכות להענישם, ושלח לר' אלעזר מה לעשות? וענה לו ר' אלעזר בפסוק זה: "דוּם לָהּ" וְהִתְחַלְלֵל לֹא - והוא יפילם לך חללים חללים, היינו שאותם שמצערים אותו יפלו חללים חללים (שיהרגו, וכן היה).
64. הגמ' בבא בתרא (דף יז.) דרשה מפסוק זה, שלא

להם ולהשיב להם מנה אחת אפים, הוא שוחט זובח את יצר הרע, המסיתו לשמור על כבודו ולענות למחרפיו. נמצא, שממעט את הדם שבחלל לבו השמאלי, שהוא היצר הרע.
61. בגמ' שם מובא: תנו רבנן עלובין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושיין מאהבה ושמיחין ביסורין וכו'.
62. בפשט הפסוק פירש"י, וז"ל: דוּם לָהּ - המתן לישועתו כמו (שמואל א' יד, ט) "אִם פֶּה יֹאמְרוּ אֲלֵינוּ

ג וְצָרִיף לְאַחַז תְּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כִּי מִי יֹאמֶר זְפִיתִי לְפִי, טָהַרְתִּי מִחַטָּאתַי" (משלי כ, ט), כִּי בְּשִׁעָה שְׂאֵרָם אֹמֵר חַטָּאתִי, עֲוִיתִי, פִּשְׁעֵתִי, אֶפְלוּ זֶה אִי אֶפְשֶׁר לֹאמֵר כְּבֹר לְכָב בְּלִי פְּנִיָּה. וְזָהוּ מִי יֹאמֶר "זְפִיתִי לְפִי, טָהַרְתִּי מִחַטָּאתַי", הֵינּוּ מִי יוּכַל לֹאמֵר, שְׁלֹבֹו זֶה וְטָהוּר מִפְּנִיּוֹת,

עוֹשָׂה אוֹר

בשני עולמים, ומי שמכבד את הקב"ה, גם הקב"ה מכבד אותו ונותן לו כבוד אלוקי, כמו שנאמר (שמואל א' ב, 5): "כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו", היינו על ידי זה שמכבד את הקב"ה, זוכה לכבוד אלהים ונתקן מה שהיה בחטאו בבחינת "בוזי יקלו", שעל כן נשפך דמו בבזיונות.

לאחר שביאה, שעיקר התשובה היא לשמוע בזיונו וידום וישתוק, כי קודם התשובה היה בבחינת 'דם' - שהוא אחורי שם אה"ה, וגם היה הדם בחלל לבו השמאלי בתוקף ועוז, וגם היה מבזה להקב"ה בחטאיו. עתה, שעשה תשובה, חזרו פני שם אה"ה, ונעשית לו הוי"ה בעולם, ונתמעט הדם בחלל לבו השמאלי, בזביחת היצר הרע, כאשר שתק למבזיו. ובזה כיבד את הקב"ה, ועל כן, זוכה לכבוד אלהים, שהוא בא מספירת ה'כתר', שהוא בחינת 'המתן'. עתה יבאר, שצריך להיות אוחו תמיד במידת התשובה, שזהו ג"כ בחינת המתן⁶⁵, כי ממתין בבחינה זו ולא עוזבה, ועושה תמיד תשובה על תשובה.

ג. וְצָרִיף לְאַחַז תְּמִיד בְּמִדַּת⁶⁶ – בעבודת הַתְּשׁוּבָה⁶⁷, ולא די במה שקיבל פעם אחת בזיונות וזכה לאיזושהי מדרגה של תשובה, כִּי מִי יֹאמֶר - מי יוכל לומר, שכבר בתשובתו הראשונה זְפִיתִי לְפִי טָהַרְתִּי מִחַטָּאתַי⁶⁸ (משלי כ, ט), שעשה כבר בתשובה הראשונה וידוי בלב זך, כִּי בְּשִׁעָה שְׂאֵרָם אֹמֵר: 'חַטָּאתִי, עֲוִיתִי, פִּשְׁעֵתִי'⁶⁹ – אֶפְלוּ זֶה אִי אֶפְשֶׁר לֹאמֵר כְּבֹר לְכָב - בלב זך ונקי בְּלִי פְּנִיָּה של ישות, כי ודאי שעושה את הוידוי בשביל להינצל מהעונש, שחם על גופו בעולם הזה ועל נשמתו בעולם הבא, כי מכיון שרק עתה התחיל לעשות תשובה, עדיין חלל לבו מלא דם, וגורם לו לדאוג לעצמו בלבד, שזוהי הפנייה בשעה שעושה את הוידוי. נמצא, שעדיין לא זבח את יצרו לכבוד ה' ית', ולא היתה תשובתו לכבוד הקב"ה לבדו, שעל ידה יוכל לזכות לכבוד אלהים⁷⁰, עד שיאמר 'חטאתי, פשעתי, עויתי' כבר לבב, ויהיה כל כאבו וצערו בוידויו, על שפגם בכבוד אלהים וללא שום פנייה אחרת.

מקורות ועיונים

- שלט יצר הרע ברוד. ובזוהר רעיא מהימנא פרשת פינחס (ח"ג דף רכז:), דרש מפסוק זה, שדוד העביר את יצר הרע מלבו והרגו.
65. כמו שכתב בלקוטי הלכות (יו"ד מליחה א, סוף אות א), וז"ל: תְּבַא לְשֶׁהָר מְסִיעֵין לוֹ, שְׂאֹמְרִים לוֹ הַמֶּתֶן, כִּי אִי אֶפְשֶׁר לְכַנֵּס כְּפֶעַם אֶחָד אֶל הַתְּשׁוּבָה, וְצָרִיף לְהַמְתִּין וְלִשְׁהוֹת וְלִסְבּוֹל שְׁפִיכַת דָּמִים הַרְבֵּה כְּדִי לְהַכְנִיעַ הַדָּם הָרַע שֶׁבְּחֶלֶל הַשְּׂמָאִלִי שֶׁהַתְּגַבֵּר עַל יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו, עכ"ל.
66. יתכן לפרש תיבת 'מידת' - היינו ספירת הכתר שהיא השם הקדוש אה"ה, שממנו באה התשובה וכנ"ל, שנתבאר לעיל שהוא בחינת 'המתן', שצריך להמתין ולאחוז תמיד במידה זו, ולא לחשוב שכבר גמר.
67. כתב בלקוטי הלכות (חנוכה ז, א) צָרִיכִין לְחַשֵּׁב בְּכָל פְּעַם שְׂעֵדִין אֵין לוֹ הַנְּיָה בְּעוֹלָם וְכוּ', כִּי אֶפְלוּ
- מי שזָכָה לְעִבּוּדַת ה' בְּאַמְתָּה, גַּם הוּא צָרִיף לְהִיּוֹת בְּבַחֲנֵית אֶהְיֶה, כְּנֶגֶד הַמְּדַרְגָּה הַשְּׂנִיָּה שְׂצָרִיף לְעִלּוֹת אֵלֶיהָ, שְׁשֵׁם עֲדִין אֵין לוֹ הַנְּיָה וְכוּ'. וְכָל זֶה מְרַמֵּז שֵׁם שְׂכַתְבִּי שְׂצָרִיף לְאַחֲזוֹ תְּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה,
68. פירש במצודת דוד, וז"ל: הוֹאִיל וְהַכֵּל גְּלוּי לַפְּנִיּוֹ, מִי יוּכַל לְהַכְחִישׁ וְלוֹמֵר, הִנֵּה לְבִי זָךְ וְכַהִיר מְבַלִּי סִיג עוֹן, וְאִנִּי כָבֵר טָהַרְתִּי עֲצָמִי מִחַטָּאתַי כִּי עֲשִׂיתִי תְּשׁוּבָה עֲלֵיהָ.
69. ע' יומא (דף לו'): 'חַטָּאתִי' - בְּשׁוּגָה, 'עֲוִיתִי' - בְּמִזִּיד, 'פִּשְׁעֵתִי' - בְּכוּוֹנָה לְמִרּוּד.
70. מבואר, שאי אפשר לעשות תשובה בפעם אחת בלי פנייה, והביאור בזה כמו שכתבנו לעיל, שכיון שעתה הוא בא לעשות את התשובה, הרי, שעדיין יש לו ישות וגאווה, כי עדיין דואג לעצמו שלא יענש, וזוהי הפנייה בתשובתו. אלא שהתשובה בעצמה

אָפּלוּ בְּשַׁעַה שְׂאוּמְרָ: חֲטָאֲתִי וְכוּ'. וְזָהוּ "מִי יֹאמֵר וְכוּ' טְהַרְתִּי מִחֲטָאֲתִי", הִינּוּ שְׂיִהְיֶה טְהוֹר מִן חֲטָאֲתִי, עוֹיְתִי, פְּשַׁעְתִּי – שְׂאוּמְרָ, כִּי גַם אִזּוּ אֵינּוּ זֶה וְטְהוֹר פְּלִי פְּנִיּוֹת, כְּנִ"ל.

נִמְצָא, שְׂצָרִיף לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הֶרְאוּשׁוֹנָה, הִינּוּ עַל 'חֲטָאֲתִי עוֹיְתִי פְּשַׁעְתִּי' שְׂאוּמְרָ, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיהו כט, יג) "בְּשַׁפְּתָיו כְּבֹדוֹנִי", כִּי עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה זֹכֶה לְכְבוֹד ה', וְלָבוּ רַחֵק מִמּוֹנִי".

וְאָפּלוּ אִם יוֹדַע אָדָם בְּעַצְמוֹ, שְׂעֵשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַף עַל פִּי כִּן צָרִיף לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל

עוֹטָה אוֹר

[ומבאר ר' נתן: וְזָהוּ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: "מִי יֹאמֵר זְכִיּוֹתִי לְבִי, טְהַרְתִּי מִחֲטָאֲתִי", כִּי זְכִיּוֹתִי לִיבִי הִינּוּ, מִי יוּכַל לִזְמַר, שְׁלָבוּ זֶה וְטְהוֹר מִפְּנִיּוֹת, אָפּלוּ בְּשַׁעַה שְׂאוּמְרָ: חֲטָאֲתִי וְכוּ'. וְזָהוּ: "מִי יֹאמֵר וְכוּ' טְהַרְתִּי מִחֲטָאֲתִי", הִינּוּ שְׂיִהְיֶה טְהוֹר מִן חֲטָאֲתִי, עוֹיְתִי, פְּשַׁעְתִּי' שְׂאוּמְרָ, עַד שִׁיּוּכַל לְהַעֲיֵד עַל עַצְמוֹ, שְׂאוּמְרָ בְּלִי שׁוּם פְּנִיּה לְדַאֲגַת עַצְמוֹ וּישׁוּתוֹ, לְהִינְצַל מִהֶעוֹנָשִׁים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כִּי גַם אִזּוּ בְּשַׁעַת הַיּוֹדִי אֵינּוּ זֶה וְטְהוֹר פְּלִי פְּנִיּוֹת כְּנִ"ל].

נִמְצָא שְׂמַכְיוֹן שֶׁהַתְּשׁוּבָה הֶרְאוּשׁוֹנָה הִיטָה עִם פְּנִיּה, לְכִן צָרִיף לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הֶרְאוּשׁוֹנָה, הִינּוּ עַל הַיּוֹדִי: "חֲטָאֲתִי, עוֹיְתִי, פְּשַׁעְתִּי" שְׂאוּמְרָ אוֹתוֹ עִם פְּנִיּה בְּשִׁבִיל עַצְמוֹ, וְלֹא הִיָּה לְבוּ זֶה וְנִקְי מִכָּל פְּסוּלַת שֶׁל יִשׁוּת, לִזְמַר אֵת הַיּוֹדִי רַק לְכְבוֹד ה', כִּי עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיהו כט, יג): "בְּשַׁפְּתָיו כְּבֹדוֹנִי", כִּי עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה זֹכֶה לְכְבוֹד ה', כִּי בִזָּה שְׂאוּמְרָ אֵת הַיּוֹדִי בְּפִי וּבִיזָה אֵת עַצְמוֹ מֵאוֹד, הִרִי, שְׂמִיעֵט בְּכְבוֹד עַצְמוֹ וְהִרְבָּה בְּכְבוֹד הַמְּקוֹם זֹכֶה לְאִיזוּ בַּחֲיִנָּה שֶׁל כְּבוֹד ה'. אוֹלָם, בְּשַׁעַה שְׂעֵשָׂה אֵת הַתְּשׁוּבָה הֶרְאוּשׁוֹנָה, עֵדִיין "וְלָבוּ רַחֵק מִמּוֹנִי", כִּי בּוֹדָאִי לֹא יוּכַל הִיָּה לְעִשׂוֹת אֵת הַתְּשׁוּבָה הֶרְאוּשׁוֹנָה לְלֹא שׁוּם פְּנִיּה, הִינּוּ, בְּלִי שׁוּם מִחֲשָׁבָה עַל עַצְמוֹ וּישׁוּתוֹ, כִּי בּוֹדָאִי כּוֹוֹנָתוֹ הִיטָה גַם לְהִינְצַל מִהֶעוֹנָשִׁים הַקְּשִׁים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא עִשָׂה אֵת הַתְּשׁוּבָה בִּיבֵר לְכַב' וְאִמַּת, רַק לְכְבוֹד ה', לְזַבּוּחַ אֵת יִצְרוֹ בְּשִׁבִיל הַלְּרִבּוֹת כְּבוֹד ה' בְּעוֹלָם.

לאחר שביאר, שתי בחינות של תשובה: אחת, לשוב מהחטא, ובתשובה זו עדיין יש פניות. והשניה, תשובה שלימה שעושה תשובה רק לכבוד ה', ללא שום פניות. יבאר, כי עדיין צריך לעשות תשובה נוספת. והטעם הוא, שאף שזכה לתשובה ללא פניות, רק לכבוד ה', מ"מ היא היתה רק כפי השגתו אז בכבוד ה', אבל עתה שזכה לבחינה כלשהי של כבוד אלה"ם, הרי הוא מבין, שגם תשובתו הקודמת השלמה (לאור) היתה רק כפי השגתו, ולכן, הוא עושה על כך תשובה נוספת, והיא תשובה תמידית, כי תמיד הוא עולה ומשיג בכבוד ה' השגה גבוהה יותר.

וְאָפּלוּ אִם יוֹדַע אָדָם בְּעַצְמוֹ, שְׂעֵשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּלִב שְׁלָם זֶה וְנִקְי, בְּשֵׁתִי בַּחֲנִינּוֹת הַתְּשׁוּבָה

מְקוֹרוֹת וְעִיּוֹנִים

אחרי שמגיע לביטול גמור, בכח התשובה הראשונה שעשה.

71. לשון הכתוב "וְיֹאמֵר אֲדֹנָי יִעַן פִּי נִגַּשׁ הַעֵם הַזֶּה בְּפִי וּבְשַׁפְּתָיו כְּבֹדוֹנִי וְלָבוּ רַחֵק מִמּוֹנִי", וּפִירֵשׁ בְּמִצְוֹת דּוּד וּ"ל: כְּעִבּוּר כִּי הַעֵם הַזֶּה נִגַּשׁ אֵלַי לְהִתְקַרֵּב בְּדַבְּרוֹ הַפֶּה וּכְבֹדוֹנִי בְּשַׁפְּתָי, וְלֹא בְּלִב יִדְבְּרוּ כִּי לְבוּ רַחֵק מִמּוֹנִי, עכ"ל. אוֹלָם רַבִּינוּ מִפְּרֵשׁ שֶׁהַפְּסוּק מְגִדֵּיר מַה הִיא הַתְּשׁוּבָה הֶרְאוּשׁוֹנָה, כִּי תַחֲלִילָה מִקִּיִּים "וּבְשַׁפְּתָיו כְּבֹדוֹנִי", כִּי בְּשַׁעַה שֶׁמִּתּוֹדָה, אִפִּילוּ

מתקנת זאת, כי על ידי ששומע בזיונו ודומם ושותק, שעושה את הוידוי באמת, ומרגיש בעצמו את הכוונה, שהוא אשם ובוגד, גוזל ומדבר דופי וכו', עד שנשפך דמו מרוב בושה וכנ"ל, אזי זוכה לבטל את עצמו לגמרי. וכשעשה תשובה נוספת, יוכל לעשות אותה בלי פנייה, היינו, בלי שידאג לגופו מפני עונשי העולם הזה, ולנשמתו מפני עונשי העולם הבא, אלא עושה את התשובה רק בשביל כבוד ה' ית' בשלמות, וכזאת תשובה לא שייך לעשות, אלא רק

תשובה הראשונה. כי מתחלה כשעשה תשובה, עשה לפי השגתו, ואחר כך בודאי כשעשה תשובה, בודאי הוא מכיר ומשיג יותר את השם ותברך. נמצא לפי השגתו שמושיג עכשו, בודאי השגתו הראשונה הוא בבחינת גשמייות. נמצא, שצריך לעשות תשובה על השגתו הראשונה, על שהתגשם את רוממות אלקותו.

עושה אור

הנ"ל⁷², אף על פי כן צריך לאחר מכן לעשות עוד תשובה שלישית על תשובה הראשונה שהן שתי בחינות התשובה הראשונות⁷³, כי מתחלה כשעשה תשובה, עשה לפי השגתו שהיתה לו קודם התשובה, ואחר כך בודאי כשעשה תשובה, בודאי הוא מכיר ומשיג יותר את השם ותברך, שכן נתבאר, שע"י התשובה שלו הוא מרבה בכבוד אלה"ם, ולכן זוכה בעצמו לכבוד אלה"ם, שהוא בחינת הארת הכתר וכנ"ל, וכשנכלל גם הוא בכבוד אלה"ם, בודאי שמכיר ומשיג יותר את ה' ית'. נמצא לפי השגתו שמושיג עכשיו במדרגה גבוהה יותר בכבוד ה' ורוחניותו, בודאי השגתו הראשונה הוא בבחינת גשמייות לעומתה, פי', כי בתחילה השיג מדרגה פחותה בגדולת ה', עד שהיא נחשבת כגשמייות לעומת ההשגה הרוחנית שמושיג עתה. נמצא שצריך לעשות תשובה על השגתו הראשונה⁷⁴, על שהתגשם⁷⁵ את רוממות אלקותו, כי לפי מה שמושיג עכשיו, עד כמה הקב"ה רם וגבוה ורוחני, הרי שההשגה הקודמת נחשבת, כאילו החשיב את הקב"ה לגשמי ח"ו, ומתחרט עליה ועושה עליה תשובה⁷⁶. נמצא, שכל ימיו הוא עושה תשובה על תשובה⁷⁷.

מקורות ועיונים

באמת בתכלית הנפיות בלי שום שמץ של אינה צד מחשבת חוץ, כל זה נקרא תשובה הראשונה, ואחר כך כשעשה תשובה על השגתו הראשונה זה עקר בחינת תשובה על תשובה, עכ"ל.

73. כן מבואר בליקוטי הלכות (קריאת התורה ו, סוף אות יט ואות כ), וז"ל: מבאר בהתורה קרא את יהושע שפשהאדם רוצה לעשות תשובה הוא בבחינת אהיה, שהיא בחינת אגא זמין למיהו, שמתחיל שיהיה לו הנה בעולם וכו', עין שם ה"טב. ומבאר, שצריכין לעשות תשובה על תשובה, כי אפלו בשעה שאומר חטאתי אינו יד בלי פניה וכו'. ואפלו מי שקבר עשה תשובה שלמה, צריך גם כן לעשות תשובה על השגתו הראשונה וכו'. נמצא, שאהיה מרמז שצריכין להתחיל בכל פעם מחדש, בבחינת אגא זמין למיהו, כאלו לא היה לו עדין שום הנה בעולם וכנ"ל, וזהו עקר העצה לקיום התורה שהיא שמו ותברך, על כן השיב לו (הקב"ה) למשה שמוט ג, יד) "אהיה אשר אהיה", שפרמז שצריכין להתחיל להזמין עצמו בכל פעם שיהיה לו הנה בעולם, שיכיר אותו ותברך וכנ"ל. וזהו אהיה אשר אהיה שתי

שהוידוי שלו בפניות גדולות לשם עצמו, בכל אופן בשפתים הוא מכבד את ה' ית', כי מבזה את עצמו וממעט מכבוד עצמו, וממילא זוכה לכבוד ה'. אמנם, באותה שעה עדיין "ולבו רחוק ממני", כי עדיין אינו יכול, בזמן התשובה הראשונה, לעשות תשובה שלמה, שיהיה ליבו נקי בבחינת בר לבב, עד שיוכל לעשות את התשובה רק בשביל כבוד ה' לגמרי, ללא שום פניה אחרת. (ולזה יזכה בבחינה של התשובה השניה).

72. ע' בליקוטי הלכות (שבת ז, א), וז"ל: שאר האנשים אפלו אם מתגברים כראוי ועושים בכל פעם תשובה על תשובה הראשונה, דהינו על חטאתי וכו', שלא היה יד בלי פניה וכן אחר כך, כל זה אינו נקרא תשובה על תשובה באמת, כי אם בשם המשאל, כי כל זמן שלא זכך האדם את עצמו בתכלית הנפיות עד שאין עולה על מחשבתו שום פניה ושום מחשבה נרה, עדין אינו בכלל בעל תשובה גמור, מאחר שיש בו עדין אינה שמץ אחיזת הפסולת, ועל כן כל אלו התשובות שעושין בכל פעם מחמת שלא היה התשובה זכה כל כך, כל אלו התשובות נקראים תשובה ראשונה, ואז כשפא בתשובותיו הרבים לתשובה שלמה

מקורות ועיונים

עצמי בסגופים האלה, שימחול לי על מעוט עבודתי וקטנות יראתי ואהבתי בימים שעברו, כי מצער הוא מאוד לפי ערך העבודה שראוי לעובדו בפחד ובאימה כאשר עתה אני מכיר בו. ולא זו בלבד שהיא בחינת הכלליות תשובה על העבר, אף גם בעזרת ה' ית' בכל יום ויום אני מכיר יותר בגדולתו לפי שכלי, ועבודה רבה נוספת אלי בכל עת, ובכל יום אני מתחרט ועושה תשובה שלימה על יום אתמול כי יעבור במעוט הכבוד הראוי לפי אשר ידעתי ביום זה וכו', ע"ש.

75. דקדק רבינו לכתוב בלשון 'התגשם', ולא כתב הגשים, כי ודאי לא עשה מעשה רע לחטוא בהגשמה, אלא שכפי השגתו הקטנה שהיתה לו ממילא כביכול 'התגשם' בדעתו בעל כרחו הכבוד והשגת אלקות. וגם על זה צריך לעשות תשובה, על שקודם לכן עדיין לא זכה לכבוד אלהים בשלמות.

76. כעין ענין זה ביאר רבינו לקמן (קמא, תורה ל"ח אות ה'), וז"ל: 'זה ידוע אין דומה בן פטר לזון פטר, כי כל מה שמקורב ביותר אל המלך בשתו גדול, וכל מה שידוע ביותר בכבוד המלך, הוא בוש יותר מהמלך. וקודם התשובה, עדין ידיעתו בקטנות, על ידי זה בשתו אינו בפועל על פניו, פי חטאתיו מטמטמין שכלו וידיעתו, על ידי רוח שטות שפקרבו, כמו שאמרנו (סוטה ג.) 'אין אדם עובר עברה וכו'. אבל אחר כך כשעושה תשובה, ומסיר ממנו הטפשות, ונתוסף בו שכלו. אזי הוא מתבליש ביותר, ונתגלה הבושה על פניו, עכ"ל.

77. כתב בחובת הלבבות (שער עבודת האלהים פרק ג' ברה"ה החמישי), וז"ל: נאמר על קצת הפרושים, שהיו כל ימיהם בתשובה, מפני שהיו מחדשים בכל יום תשובה בעבור תוספת הכרתם בגדולת האלהים בכל יום, וקיצורם במה שהם חייבים לו מן העבודה בשעבר, עכ"ל. עוד מבואר ענין זה היטב בקדושת לוי (פרשת וירא), וז"ל: יש בעלי תשובה הלא המה קדושי עליון, אשר בכל יום אור זרוע לצדיק, ונראה לו כאלו יום אתמול כי יעבור חטא חס ושלום, כי התגלות של היום ההוא בעבודת ה' הוא מתחזק יותר מיום של אתמול, לכן בכל יום הוא עושה תשובה על יום אתמול. אבל אותו חטא הוא שוגג, כי ביום אתמול לא היה לו התגלות של היום, עכ"ל.

פעמים, כי צריכין להתחיל התחלה אחר התחלה, שצריכין לעשות תשובה על תשובה. וזה בחינת 'אֶהְיֶה הַשְּׁלִישִׁי, וְשָׁמַר לוֹ עוֹד: "כֹּה תֹאמַר וְכוּ' אֶהְיֶה שְׁלֹחֲנֵי אֱלֹהִים". כי אם תדקדק תראה, שמדבר שם בכלל משלשה מיני תשובות, כי בתחלה מבאר שם שהתשובה היא בחינת 'אֶהְיֶה - אָנָּה זְמִין לְמִיְהוָה' וכו', ואחר כך כתב שם שצריכין לעשות תשובה על תשובה, כי אפלו בשעה שאדם אומר 'חטאתי וכו' - גם זה אי אפשר לומר בלי פניה וכו', נמצא שצריך לעשות תשובה על תשובה, ואחר כך כתב: 'ואפלו מי שעשה תשובה שלמה, אף על פי בן צריך לעשות תשובה על תשובה, דהיינו שצריך בכל פעם לשוב על השגתו הראשונה וכו', שזהו בחינת שבת, בחינת עולם הבא וכו', עין שם היטב. נמצא, שבדרך כלל מזכיר כאן שלש תשובות, דהיינו תשובה הראשונה, ואחר כך מה שצריך לעשות תשובה על תשובה, מחמת שהתשובה הראשונה לא היתה עדין בשלמות כראוי, וזהו בחינת תשובה שנייה. ואף על פי שיש בזה אלפים ורבבות מדרגות וביחינות, שצריך בכל פעם להתחיל ולשוב על תשובה הראשונה שלא היתה כראוי, אבל כל זה נכלל בשתי תשובות, שהיא תשובה הראשונה שהתחיל להתקרב להשם יתברך, ואחר כך מה שמחזק את עצמו בכל פעם ואינו מניח את עצמו לפל ומתחיל בכל פעם מחדש, שזהו בעצמו בחינת 'בקי ברצוא בקי בשוב' - כל זה הוא בחינת תשובה שנייה. אבל אחר כך כשזוכה לתשובה שלמה באמת כראוי בתכלית השלמות בלי שום פניה, ואף על פי כן הוא עושה תשובה על תשובה דהיינו על השגתו הראשונה וכו' כמו שמבאר שם, וזהו ענין אחר לגמרי, וזהו בחינת תשובה שלישית. וכל תשובה ותשובה הנכללין בשלש תשובות כנ"ל היא בחינת 'אֶהְיֶה', שהיא בחינת 'אָנָּה זְמִין לְמִיְהוָה', שצריך להתחיל להקין את עצמו בכל פעם מחדש כנ"ל.

74. ע' בסדרו של שבת (ח"ב דרוש ג' מאמר ה'), הביא את המעשה ברב סעדיה גאון, שהיה עושה תשובה על תשובה, כי בכל יום ידע יותר בגדולת יוצר בראשית, אשר עתה נתרכה הדעת וההכרה אצלי ביותר ויותר מאשר ידעתי מאז, ועתה גדלה עבודתי ויראתי ואהבתי אליו ביתר שאת, לפי ערך גדולת ההכרה בו. ועל העבר אני מתחנן ומבקש מלפניו, ומסגף

זוהי בחינת עולם הבא, שיהיה בלוי שבת' (ר"ה לא), הינו בלוי תשובה, כמו שכתוב (דברים ה. ל) "ושבת עד ה' אלקיך, כי עקר עולם הבא הוא השנת אלקותו, כמו שכתוב (דברים לא. לג) "וידעו אותי למקטנם ועד גדולם". נמצא בכל עת שישנו השנה יתרה, אזי יעשו תשובה על ההשנה הראשונה.

זוהי שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: (בסנהדרין מג) 'כל הזוכה את יצרו, הינו בחינת תשובה',

עושה אור

זוהי שזוכה לעשות בכל פעם תשובה על מה שהשיג את הקב"ה קודם לכן בבחינת 'גשמיות', ועתה משיג יותר את רוממות אלקותו, זוהי בחינת עולם הבא, שיהיה בלוי שבת'⁷⁸, הינו בלוי תשובה, כמו שכתוב (דברים ה. ל): "ושבת עד ה' אלקיך" - ו'שבת' אותיות 'שבת'⁷⁹, ובעולם הבא שכולו שבת, יעשו כל הזמן תשובה על תשובה, כי עקר עולם הבא הוא השנת אלקותו⁸⁰, כמו שכתוב (ירמיה לא. לג): "וידעו אותי למקטנם ועד גדולם"⁸¹, נמצא בכל עת שישנו השנה יתרה, אזי יעשו תשובה על ההשנה הראשונה, וזוהי תשובה על תשובה⁸².

זוהי שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (בסנהדרין דף מג): 'כל הזוכה את יצרו ומתודה עליו, כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמות', וביאור דבריהם: 'כל הזוכה את יצרו' - הינו בחינת תשובה⁸³, בחינת: הכתוב בדוד המלך (תהלים קט. כב): "ולפי חלל בקרבי" - שהרג את היצר הרע שבלבו⁸⁴ בכח תשובתו, כי

מקורות ועיונים

78. במשנה בתמיד (ד, ט) "מזמור שיר ליום השבת", מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת מנוחה לחיי העולמים. והובא בראש השנה (דף לא.), ובסנהדרין (דף צז.).
79. כן מבואר לקמן (תורה ע"ט), וז"ל: כשעושה תשובה שלמה, שהיא שבת, כמו שכתוב: "ושבת עד ה' אלקיך", אתן דין פאתן דין' (שבת' הוא אותיות 'שבת'), עכ"ל.
80. כי זה עיקר תענוג עולם הבא, מה שמשיגים ויודעים את ה', ובזה נכללים בו ית'. וכמבואר לקמן (תניינא, תורה ב, א), וז"ל: הודאה זה בחינת שעשוע עולם הבא, פי זה עקר שעשוע עולם הבא להודות ולהלל לשמו הגדול תתברך ולהפיר אותו תתברך, שעל ידי זה (שיודעים ומכירים אותו ית'), סמוכים וקרובים אליו תתברך, פי כל מה שידעין ומפירין אותו תתברך ביותר, סמוכים אליו ביותר.
81. הפסוק מדבר על הידיעה וההשגה שתהיה לעתיד לבוא, אחרי שזוכה לתשובה הראשונה בשלמות שהיא בחינת מחילת החטאים, כי אז יתקיים: "ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם נאם ה' פי אסלח לעונם ולחטאתם לא אפיר עוד".
82. גם תשובה זו היא בחינה של 'בושה', שהיא עיקר התשובה וכנ"ל, כי מתבייש מאוד בהשגתו הקודמת, כי בודאי אם היה זך וקדוש יותר בעולם הזה, כבר היה משיג קודם לכן בעולם הזה את ההשגה שהשיג רק עתה בעולם הבא, ועל זה הוא עושה תשובה על תשובה. ובושה זו גורמת לביטול גדול, כדרך המתבייש, ועי"ז נכלל יותר בה' ית', כי ככול שמתבטלים אליו ית' יותר, נכללים בו יותר, ובזה עצמו גורם להשיג יותר את ה' ית', שהוא התענוג הגדול ביותר. כי בענין הבושה ישנה גם השתוקקות ורצון להיות כמו מי שמתבייש ממנו, וכמו שביאר בביאור הלכותים (לקמן תורה כ"א אות כ"ח בד"ה ואלום), וז"ל: בכלימת וכיית וצער התחתון שבהכרת והרגשת שפלותו וחסרונו, נמצא בו הבחנה והכרה ברוממות חבירו הגבוה מאתו, ויחמוד ויתעורר לקבל ולהתאחד בהשגתו, עכ"ל.
83. וכמו שפירש"י שם, וז"ל: זוכה את יצרו - לאחר שהסיתו לחטוא, הוא זוכהו והורגו ושב בתשובה, ע"כ.
84. הגמ' בבא בתרא (דף יז.) דרשה מפסוק זה, שלא שלט יצר הרע בדוד. ובוהר רעיא מהימנא פרשת פינחס (ח"ג דף רכז:), דרשו מפסוק זה שדוד העביר את היצר הרע מלבו והרגו.

בְּחִינַת 'וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי', בְּחִינַת 'דָּם לֹחַ', בְּחִינַת אַהֲ"ה, בְּחִינַת כְּתָה, בְּחִינַת כְּבוֹד, כְּנ"ל. וּמִתְנַדָּה עָלָיו, הֵינּוּ שְׁמֵתוּדָה עַל זְבִיחַת יִצְרָאֵל, הֵינּוּ שְׁעוּשָׁה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְחֲשֻנָּתוֹ הֲרֵאשׁוּנָה. 'כְּאֵלוֹ כְּבֹדוֹ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי תְּשׁוּבָה הֲרֵאשׁוּנָה, בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה. וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה שְׁזוּכָה לְהַשְׁגָּה יִתְרָה, וּמִכִּיר בְּיוֹתֵר אֵת רוּמְמוֹת אֱלֹקוֹתָו, וְעוּשָׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ, זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא.

עוֹטָה אֹדֶר

דוד המלך היה שומע את בזיונו ודומם ושותק⁸⁵, **בְּחִינַת (שם לו. ט): 'דָּם לֹחַ' - ועי"ז נתקיים בו "והתחולל לו", שהיה היצר הרע שלו 'חלל' - הרוג, וכן בכל אדם הנהג בעצמו כן, לעשות תשובה באופן ששומע בזיונות ודומם ושותק, שבזה ממעט כבודו ומרבה בכבוד המקום, שזוהי **בְּחִינַת 'אַהֲ"ה' - תשובה (וכנ"ל), בְּחִינַת 'כְּתָה' - כי שם אהי"ה הוא בכתר, כמו שנתבאר שהתשובה היא בחינת 'המתן', בְּחִינַת 'כְּבוֹד' אלהי"ם, המתרבה ע"י שממעט בכבוד עצמו, וזוכה להארת הכתר, כְּנ"ל. וּמִתְנַדָּה עָלָיו - הֵינּוּ שְׁמֵתוּדָה אַחַר כֵּךְ עַל זְבִיחַת יִצְרָאֵל⁸⁶, מלבד הוידוי הראשון שעשה על חטאיו, הֵינּוּ שְׁעוּשָׁה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְחֲשֻנָּתוֹ הֲרֵאשׁוּנָה. מעלים עליו 'כְּאֵלוֹ כְּבֹדוֹ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁנֵי עוֹלָמוֹת', כנרמז בתיבת "כבדנני" בשתי נוני"ן, המורה על שני פעמים כבוד, בעולם הזה ובעולם הבא, כִּי תְּשׁוּבָה הֲרֵאשׁוּנָה⁸⁷, היא רק בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, כי זהו כוחה של תשובה זו - למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום כאן בעולם. וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה, שְׁזוּכָה לְהַשְׁגָּה יִתְרָה מחמת שנתרבה כבוד אלהי"ם וּמִכִּיר בְּיוֹתֵר אֵת רוּמְמוֹת אֱלֹקוֹתָו, וְעוּשָׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ, זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא שזוכה להשיג אותו כבר כאן, כי כבר נתבאר, שבחינת תענוג עולם הבא היא השגות אלוקות, שלכן עושים כולם בעולם הבא תשובה על תשובה, כי בכל פעם משיגים עוד השגות אלוקות, ע"י שעושים תשובה על ההשגה הקודמת, ובכך מתרבה כבוד ה' שם בעולם הבא. ובעל התשובה הגדול, שזוכה****

מקורות ועיונים

השניה, שהיא וידוי על 'זביחת היצר הרע', היינו על איך שעשה את התשובה הראשונה, ואינו וידוי על החטאים, כי אותם כבר תיקן בתשובה הראשונה. 87. כבר נתבאר לעיל, שבתשובה הראשונה הזו נכללים שתי תשובות, כי התשובה הראשונה היתה מחמת יראת העונש, וממילא היתה תשובה עם פניה, וכשתיקן בתשובתו וזיכך את לבו מהדמים הרעים, יכול עתה לעשות עוד תשובה בלי שום פניה, וזוהי מרבה את כבוד הקב"ה בעולם. ושתי תשובות אלו הן בחינת 'תשובה ראשונה', כי עדיין לא עושה תשובה על השגות, אלא רק תשובה על החטא, ותשובה על זה שעשה את תשובתו וזכח את יצרו עם פניות. אולם 'התשובה השניה' (באמיתות היא שלישית), היא זו שעושה שוב תשובה על זביחת יצרו בהשגה קטנה, כי עתה כשזכה לתשובה זוכה לכבוד ה', לדעת ולהכיר את ה' יתברך יותר, ועושה תשובה על תשובה - היינו תשובה על מה שעשה תשובתו בהשגה נמוכה ומגושמת.

85. כמבואר בגמ' בבא מציעא (דף נט.) על הפסוק (תהלים לה, טו) "וּבְצִלְעֵי שְׁמַחוּ וּנְאֻסְפוּ קִרְעוּ וְלֹא דָמוּ", אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך (שבשעה שהיו מלבינים את פניו), שאם היו מקרעים בשרי, לא היה דמי שותת לארץ (כי מרוב בושה נסתלק הדם ממקומו). ולא עוד (שלא רק בזמן שהם בטלים מהתורה, הם שופכים את דמי), אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות, (מפסיקים מלימודם) ואומרים לי: דוד הבא על אשת איש מיתתו במה? (כדי להלבין את פניו). [והגם שהיה דוד משיב להם: שמיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, ואילו המלביין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, לא אמר זאת בשביל לחרף אותם חס ושלום, אלא כדי להוכיחם ולהחזירם בתשובה, על שחוטאים הם להלבין את פניו].

86. ובוה מדוקדק לשון חז"ל 'ומתוודה עליו', שפירושו, שמתוודה על זביחת היצר הרע, ולא אמר מתוודה על חטאיו. כי עתה כבר מדבר בתשובה

וְזֶה שְׂאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבָרְכָהּ (פסחים ג.) "אור יקר וְקַפְאוֹן" (זכריה י"א, ו), 'אור שֶׁהוּא יָקָר בְּעוֹלָם הַזֶּה, יְהִיָּה קְפוּי וְקָל לְעוֹלָם הַבָּא. נִמְצָא בְּעוֹלָם הַבָּא, בְּשִׂיזְבוֹ לְחֻשְׁנָה יִתְּרָה פְּאֻלְקוֹתוֹ, בְּרֵדָא יִתְחַרְטוּ וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַשְּׁנֵת עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הַשְּׁנֵת עוֹלָם הַזֶּה בְּכַחֲיוֹת גִּשְׁמֵם נִגְדַּד הַשְּׁנֵת עוֹלָם הַבָּא. וְזֶה פְּאֻלוֹ פְּבֻדוֹ לְחֻקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי זְכוּת הַיִּצְרָר הוּא

עוֹטָה אור

לעשות תשובה כזו כבר בעולם הזה, מעלה עליו כאילו כבדו להקב"ה בשני העולמות, כי כבר כאן זכה גם לתשובה הראשונה, שהיא כבוד העולם הזה, וגם לתשובה השנייה, שהיא כבוד העולם הבא.⁸⁸

וְזֶה שֶׁנִּתְבָּאָר, שְׁלֵעוֹמַת הַהֲשָׁגוֹת שִׁישִׁיגוּ בְּעוֹלָם הַבָּא בְּגִדּוֹלַת ה', הַהֲשָׁגוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה הֵם בַּחֲיוֹת 'גִּשְׁמִיּוֹת', וְזֶה מֵה שְׂאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבָרְכָהּ (פסחים ג.) עַל הַפְּסוֹק הַנֶּאֱמָר לַעֲתִיד לְבוֹא (זכריה י"א, ו): "וְהִיָּה בְּיוֹם הַהוּא לֹא יִהְיֶה אֹרֶךְ יָמֵי יִקְרָוֹת וְקַפְאוֹן", 'אור שֶׁהוּא יָקָר' ⁸⁹ בְּעוֹלָם הַזֶּה - הַשְּׁנֵת בְּכַבּוּד ה' ('יקר' בארמית הוא 'כבוד') שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, יְהִיָּה קְפוּי וְקָל ⁹⁰ לְעוֹלָם הַבָּא ⁹¹ - יַחֲשַׁב לְמַגּוּשָׁם ⁹² וְקָל כִּנְגַד הַהֲשָׁגוֹת שֶׁנִּשְׁיֵג בְּעוֹלָם הַבָּא.

נִמְצָא, בְּעוֹלָם הַבָּא, בְּשִׂיזְבוֹ לְחֻשְׁנָה יִתְּרָה פְּאֻלְקוֹתוֹ, בְּרֵדָא יִתְחַרְטוּ וְיַעֲשׂוּ שֵׁם תְּשׁוּבָה עַל הַשְּׁנֵת עוֹלָם הַזֶּה וְהַתְּשׁוּבָה תִּהְיֶה עַל יְדֵי הַבוּשָׁה שֶׁנִּתְבַּיֵּשׂ שָׂרָק זֶה הִיָּתָה הַשְּׁנֵת, וְהַבוּשָׁה הִיא עֵיקַר הַתְּשׁוּבָה (זכריה), כִּי הַשְּׁנֵת עוֹלָם הַזֶּה בְּכַחֲיוֹת גִּשְׁמֵם - גִּשְׁמִיּוֹת נִגְדַּד הַשְּׁנֵת עוֹלָם הַבָּא.

וְזֶה שֶׁאֵמְרוּ שֵׁם בְּגַמ': 'פְּאֻלוֹ פְּבֻדוֹ לְחֻקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי זְכוּת הַיִּצְרָר שֶׁהוּא תְּשׁוּבָה הֲרֵאֵשׁוּנָה, הוּא בְּכַחֲיוֹת פְּבֻדוֹ עוֹלָם הַזֶּה, וְהוּדוּי עַל זְכוּת הַיִּצְרָר, הִיָּנּוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה,

מקורות ועיונים

כבוד הוא בחינת אור, וזה פירוש "אור" היינו 'כבוד', שיקר בעולם הזה. יהיה קפוי וקל, נגד האור - היינו הכבוד, שיזכו בעולם הבא. ויש לרמז "אור" שהוא 'יקר' הוא כבוד, כי 'יקר' בלשון תרגום הוא 'כבוד'.

90. במשנה (תרומות ד, יא), מובא: 'סָאָה תְּרוּמָה שְׁנַפְלָה עַל פִּי מְגוּרָה וְקַפְאוֹן, וּפִירֵשׁ הַרְעִיב וּז'ל: וְקַפְאוֹן - הַסִּיר מֵה שְׁלִמְעָלָה, תְּרַגּוּם (מלכים ב' ו, ו) 'וְיִצְרָר הַבְּרִזָּל' - וְיִקְפָּא בְּרִזָּלָא.

91. פשט הגמ': 'אור שֶׁהוּא יָקָר בְּעוֹלָם הַזֶּה' - האור החשוב והיקר של השמש בעולם הזה, כשמאירה בגבורתה ואורה גדול, וְהִיָּה קְפוּי וְקָל לְעוֹלָם הַבָּא - יחשב כאור חלש וקל, נגד האור הגדול (בחינת אור שבעת הימים), שיהיה בעולם הבא.

92. קפאון הוא מים מגושמים יותר עד שנעשים קשים, ולכן, רומז כאן בתיבת 'קפאון' על שההשגות של העולם הזה יחשבו כגשמיות, לעומת ההשגות שנשיג בעולם הבא. וכן טבע המים הקפואים להיות צפים וקלים, כי הקרח המגושם הוא קל יותר מהמים.

88. מי הנחל, וז'ל: מה שמבאר כי תשובה הראשונה הוא בחינת כבוד עולם הזה, ר"ל כי על ידי תשובה מכבדים את השם יתברך ועל ידי זה משפיע עליו השם יתברך מכבוד שלו, ונעשה כבודו בחינת 'כבוד אלהי'ם', אבל זהו רק 'כבוד אלהי'ם' שנגלה בעולם הזה. אבל על ידי תשובה השנייה, שעל ידה מכבד את השם יתברך בכבוד יותר גדול, ועל ידה ה' יתברך משפיע עליו מכבוד שלו המופלא שיתגלה לעתיד לבוא כמו שכתוב (ישעיה מ, ה) 'וְנִגְלָה כְּבוֹד ה'.' ומי שהולך בדרך הזה, שעושה תשובה על תשובה, בבחינת 'ומתוודה עליו', אזי כאילו כבדו להקב"ה בשני עולמות, ואז השם יתברך ישפיע עליו על ידי זה אפילו מכבוד אלהי'ם המופלא שיתגלה לעתיד לבוא, ואז יהיה כבודו בבחינת (משלי כה, ב) 'כְּבֹד אֱלֹהִים הַסֵּתֵר דְּבָרָךְ' בשלמות נפלא, עכ"ל.

89. כתב במי הנחל, וז'ל: אור הוא בחינת 'כבוד', עיין לקמן תורה י"ד (אות ב') ששם מבואר ש'כבוד' נקרא 'אור', כמו שכתוב (יחזקאל מג, ב) 'וְהֶאֱרַךְ הָאִירָה מְבֻדוֹ'. ועיין גם כן לקמן תורה י"א, שמוכן שם כי

תְּשׁוּבָה הִרְאֵנוּ, הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְהַדְּוִי עַל זְבִיחַת הַיָּצָר, הֵינּוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, הִיא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכְּבוֹד הִרְאֵנוּ נַעֲשֶׂה קַפּוּי וְקָל, נִגְדַּת הַכְּבוֹד הַשְּׁנִי.

וְזֶה שְׂאוֹמֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (תהלים נ, כא) "אֱלֹהֵי עֲשִׂיתָ וְהַחֲרַשְׁתָּ, דְּמִיתָ הָיִיתָ אֶהְיֶה כְּמוֹךָ", כִּי הָאָדָם עַל יְדֵי שְׂמֻחָרִישׁ, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אֱהִיָּה, כְּנִל. אֲבָל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִתְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה לְאָדָם, אֵין זֶה בְּשִׁבְלֵי אֱהִיָּה חֶסֶד וְשְׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שִׁיף אֲצֵל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵין זֶה אֱלֹהֵי כְּדֵי שִׁיבְלוּ עֲנָשָׁם בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׂאוֹ מְסַדְרִין לְעֵינָיו עוֹנוֹתָיו, וְיִזְכֶּינָה אוֹתוֹ עַל פְּנָיו, וְזֶה (ש) "אוֹכִיחַךְ וְאֶעֱרָכָה לְעֵינֶיךָ":

עוֹשֶׂה אוֹר

הִיא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכְּבוֹד הִרְאֵנוּ שְׂאוֹנוּ מִכְּבָדִים אֶת הַקַּב"ה בְּעוֹלָם הַזֶּה נַעֲשֶׂה קַפּוּי וְקָל נִגְדַּת הַכְּבוֹד הַשְּׁנִי, שֶׁמְכַבֵּד אֶת הַקַּב"ה עֵתָה בְּהַשְׁגָּה יִתְרָה, כִּי הַשִּׁיג ע"י מִיעוּט כְּבוֹד עֲצֻמוֹ בְּתִשׁוּבָה הִרְאֵנוּ, כְּבוֹד אֱלֹהִים שֶׁהִיא הַשְׁגָּה גְּדוּלָה יוֹתֵר בִּידְעֵת אֱלֹהוֹתוֹ, וְלִכֵּן עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה עַל הַתְּשׁוּבָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁל זְבִיחַת הַיָּצָר, כִּי הַתְּשׁוּבָה הַקּוֹדֶמֶת הִתְּנָה בְּהַשְׁגָּה גִשְׁמִית יוֹתֵר שֶׁל אֱלֹהוֹתוֹ ית, וְלִכֵּן עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה.

לאחר שנתבאר (באות ב), שטוב לו לאדם שלא נברא, וא"כ אין לו הויה, ורק ע"י ששומע בזיונו ודומם ושותק, נעשית בחינת 'אהי'ה' - 'אנא זמין למהו', יבאר לפ"ז את הפסוק הבא.

וְזֶה שְׂאוֹמֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (תהלים נ, כא): "אֱלֹהֵי עֲשִׂיתָ וְהַחֲרַשְׁתָּ, דְּמִיתָ הָיִיתָ אֶהְיֶה כְּמוֹךָ, אוֹכִיחַךְ וְאֶעֱרָכָה לְנִגְדְךָ"⁹³, כִּי הָאָדָם עַל יְדֵי שְׂמֻחָרִישׁ וְשׁוֹתֵק עַל בְּזוּיוֹנוֹ שׁוֹהוּ עִיקַר הַתְּשׁוּבָה, וּמִמַּעַט מְכַבְּדוֹ, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'אֱהִיָּה' - 'אנא זמין למהו', הֵינּוּ, שְׂעִי"ז נַעֲשִׂית לֹו הוּיָה כְּנִל (באות ב), וְלִפִּי זֶה יִכּוֹל הָאָדָם לְטַעוֹת וְלַחֲשׁוֹב ('דְּמִית' - מִלְשׁוֹן חֲשַׁבַת וְדְמִינַת), שְׂאֲחָרֵי שְׂרָאָה בַּעֲצֻמוֹ שַׁעֲשֶׂה כָל כַּךְ הַרְבֵּה מַעֲשִׂים רַעִים, וְהַקַּב"ה הַחֲרִישׁ לוֹ, שׁוֹהוּ בְּשִׁבְלֵי שְׂה' ית' רֹוצָה לַעֲשׂוֹת כְּבִיכוֹל לַעֲצֻמוֹ שֶׁם אֱהִיָּה. וְלִכֵּן בֵּא הַפְּסוּק לְהוֹצִיא מִטַּעוֹת זֹו וְלֹוֹמֵר: אֲבָל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִתְּשׁוּבָה לְאָדָם עַל שַׁעֲשֶׂה עֲבִירוֹת, שְׁבָהֵם הוּא מְבֹזָה אֶת כְּבוֹד ה', וּמִמַּתִּין לוֹ וְאֵינוּ מַעֲנִישׁוּ מִיָּה, אֵין זֶה בְּשִׁבְלֵי בְּחִינַת 'אֱהִיָּה' שֶׁתְּהִיָּה לוֹ הוּיָה חֶסֶד וְשְׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שִׁיף אֲצֵל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂהוּא אֵינוּ נְבֵרָא וְאֵין שִׁיךְ בּוֹ שׁוֹם בְּחִינָה שֶׁל 'הוּיָה', וְלִכֵּן עַל כְּרַחַךְ שֶׁתִּיקְתּוֹ וְהַחֲרַשְׁתּוֹ שֶׁל הַקַּב"ה - אֵין זֶה אֱלֹהֵי כְּדֵי שִׁיבְלוּ עֲנָשָׁם בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׂאוֹ מְסַדְרִין לְעֵינָיו עוֹנוֹתָיו⁹⁴, וְיִזְכֶּינָה אוֹתוֹ עַל פְּנָיו, כִּי כְּמוֹ שְׂעִיקַר הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׂאוֹ מְשִׁיגִים אֶת ה' ית' בְּהַשְׁגָּה נְפִלְאָה, כַּךְ גַּם עִיקַר הַתּוֹכַחָה שֶׁתְּהִיָּה לְחוּטָאִים הוּא בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּשִׂרְאוֹ גּוֹדֵל כְּבוֹד ה' וּבְפָנָיו מִי חֲטָאוּ, וְלִכֵּן הַקַּב"ה מְסַדֵּר לְפָנֵיהֶם אֶת עוֹנוֹתֵיהֶם, שְׁבָה תְּהִיָּה לְחוּטָאִים תּוֹכַחָה שְׁלֵמָה. וְזֶה סוּיֹם הַפְּסוּק: "אוֹכִיחַךְ וְאֶעֱרָכָה לְעֵינֶיךָ" - שְׁבַעֲוֹלָם הַבָּא אוֹכִיחַ אוֹתְךָ וְאֶעֱרֹךְ לְעֵינֶיךָ אֶת

מְקוֹרוֹת וְעֵינָיִם

בעולם הבא עיקר מקום העונש, וז"ל: כי אם יעניש אותו בעולם הזה, אפשר שלא ישים אל לבו כלל שהעונש בא לו על עוונותיו, ויתקצף (וימרוד) עוד יותר חס ושלום, כי בעולם הזה אי אפשר לגלות לאדם מלמעלה האמת בתכלית השלמות, כדי שלא תתבטל הבחירה. אבל לעתיד שאז תתבטל הבחירה, ממילא אז יסדרו לעיני האדם את מעשיו ויזכירו אותו על פניו, עכ"ל. עוד יש לפרש כפשוטו שעבירה פוגמת

93. פשט הכתוב פירש במצודת דוד, וז"ל: והחרשתי - מלהפרע לך על כל אלה (היינו, העבירות הנזכרות בפסוקים הקודמים, שחלקת עם הגנב, ודיברת לשון הרע וכו'), ולזה תדמה ותחשוב אשר אני כמוך לאהוב את הרע. אוכיחך - אבל דע אשר אתווכח עמך, ואערוך לפניך את מעשיך, ועל כולם תקבל בעולם הבא. ורבינו יפרש את הכתוב בפנימיות.

94. בפרפראות לחכמה (אות ב) ביאר, מדוע דוקא

ד וּכְשֶׁרֹצֵחַ אָדָם לִילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיף לְהִיּוֹת בְּקִי בַּהֲלָכָה, וְצָרִיף לְהִיּוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוֹת, הֵינּוּ בְּקִי בְּרִצּוֹא, בְּקִי בְּשׁוּב, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב: 'זַכָּאָה מֵאֵן דְּעִיל וְנִפְיָן' (סדר ויקהל ריג, ס'אוינו רצב).
 וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קלט, ח) 'אִם אֶסֶק שְׁמַיִם - שָׁם אֲתָהּ', בְּחִינַת עֵיל, בְּחִינַת בְּקִי בְּרִצּוֹא. 'וְאֲצִיעָה שְׂאוּל - הִנֵּה', בְּחִינַת וְנִפְיָן, בְּחִינַת בְּקִי בְּשׁוּב. וְזֶה (שיר השירים ג, א) 'אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי'. 'אֲנִי לְדוֹדִי - זֶה בְּחִינַת 'עֵיל'. 'דוֹדִי לִי זֶה בְּחִינַת 'וְנִפְיָן'. [וְזֶה סוּד פְּנֵת אֱלּוּל].

עוֹטָה אוֹר

עוונותיך, כי שם, כשרואה ומשיג החוטא את כבוד ה', תהיה לו בושא גדולה מאוד על חטאיו, ובושה זו עצמה תהיה לו לתוכחה⁹⁵.

לאחר שביאה, שכדי להרבות כבוד ה' צריך לעשות תשובה, ועיקרה, ששומע בזיונו ודומם ושותק, וכן התבאר, שישנו בתשובה שני קצוות, מצד אחד מבזה את עצמו מאוד, ומצד שני זוכה לכבוד אלה"ם. יבאר עתה, שלכן צריך להיזהר מאוד להיות בקי בעלייה ובירידה הנעשות בכח התשובה. כי צריך להיזהר, שכאשר מבזה ומשפיל את עצמו מאוד מחמת חטאיו, שלא יתייאש חס ושלום מעצמו, וכן להיפך, כשזוכה ע"י התשובה להיות נכלל בכבוד אלה"ם במדרגה כלשהי, צריך שידע כי עדיין ישנו מדרגות רבות לאין סוף, וימשיך לעשות תשובה על תשובה.

ד. וּכְשֶׁרֹצֵחַ אָדָם לִילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה - בתשובה יש שתי דרכים, יש את דרך הביזיונות, שמבזה את עצמו וגם שומע בזיונו מאחרים ודומם ושותק, ויש שזוכה ע"י התשובה לכבוד אלה"ם, כי רואה את גדולתו, ומתוך כך מתבייש בפני ה', ולכן צָרִיף לְהִיּוֹת בְּקִי בַּהֲלָכָה⁹⁶ - להיות בקי בדרכי עבודת ה', שהן ה'הלכות'⁹⁷ שנמסרו לנו בתורה שבכתב ושבעל פה, וצָרִיף בפרט לְהִיּוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוֹת בהליכה בדרכי ה', הֵינּוּ בְּקִי בְּרִצּוֹא - בשעת עליה מדרגה לדרגה⁹⁸, וּבְקִי בְּשׁוּב - בשעת ירידה ונפילה, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב בְּזוֹהַר (ויקהל ריג: ס'אוינו רצב): 'זַכָּאָה מֵאֵן דְּעִיל וְנִפְיָן' - 'אשרי מי שנכנס ויוצא'⁹⁹. דהיינו, בין שזוכה לעלייה, שלא יסתפק בזה ויבקש לעלות עוד ויעשה 'תשובה על תשובה', ובין חס ושלום בנפילה, ואפילו אם נפל לשאול תחתיות¹⁰⁰, שלא יתייאש וימשיך לבקש את ה' ויחזק את עצמו¹⁰¹. וְזֶה בְּחִינַת הכתוב (תהלים קלט, ח): 'אִם אֶסֶק שְׁמַיִם שָׁם אֲתָהּ'¹⁰² - כלומר, אפילו אם זכית לכבוד אלה"ם, שזהו בחינת עלייה לשמים, עדיין "שם אתה" - 'שם' הוא לשון נסתרת¹⁰³, כי עדיין צריך לעשות 'תשובה על תשובה' ולהשיג עוד ועוד, וזהו בְּחִינַת 'עֵיל' - נכנס, בְּחִינַת 'בְּקִי בְּרִצּוֹא'. והמשך הכתוב: 'וְאֲצִיעָה שְׂאוּל הִנֵּה' - כלומר, אפילו אתה מרגיש מחמת חטאיו, שנפלת לשאול תחתיות, צריך לדעת שגם שם הקב"ה נמצא ומחזק ומקרב אותך, כי הוא איתך כאן, ואין לך להתייאש מעצמך, וזהו בְּחִינַת 'וְנִפְיָן' - יוצא, בְּחִינַת 'בְּקִי בְּשׁוּב', שידוע איך להתנהג גם בשעה שחס ושלום הוא נפל ושב מהקדושה, דהיינו איך להעלות מנפילתו¹⁰⁴.

מקורות ועיונים

לְשֵׁשׁ תְּלִמִּידי חֻכְמִים אֲמַתִּיִּים הֲרַבָּה, עַד שִׁיְהִיָּה בְּכֻלָּל מְלָמֵד מִלְחָמָה הַזֹּאת וכו'. וְעַקֵּר הִלְכוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה - הֵם בְּחִינַת 'בְּקִי בַּהֲלָכָה', שְׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לִילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְלִקְיָם אֶת פֶּל דְּבִרְיֵי הַתּוֹרָה. כִּי 'לֹא הַמְדַרְשׁ הוּא הָעֵקֶר כִּי אִם הַמְעַשֶׂה' (אבות א, יז). וְלִבְקִיאוֹת בַּהֲלָכָה הַזֹּאת שֶׁל עֵיל וְנִפְיָן, צָרִיכִין פֶּל הַתּוֹרָה פְּלָה, וְכָל הִלְכוֹת וְהִדְיָנִים הַפְּרִטִים שֵׁישׁ בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה, כִּי הַפֶּעַל דְּבַר מִתְגַּבֵּר מֵאֵד מֵאֵד בְּכָל יוֹם יוֹם בְּכֻמָּה וְכֻמָּה תַּחֲבּוּלוֹת בְּלֵי שְׁעוֹר, וְכֻמוֹ שְׁאֲמָרוּ רַבִּי לְ (ספ' נב). וְצָרִיכִין כָּל מִינֵי מְטַעְמִים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, לְהַחֲיוֹת אֶת הַנְּפֻשׁוֹת הַחֲלוּשׁוֹת, שֶׁהֵם

למעלה ברוחניות, ועל זה אי אפשר להעניש בעולם הזה בעונשים גשמיים, ולכן העונש דוקא בעולם הבא. 95. וצִיִּין בפרפראות לחכמה (באות ב') אל המבואר לקמן (תורה צ"ח), שהצדיקים נותנים עיניהם ברשעים ועושים אותם גל עצמות, וביאר רבינו, שע"י שהצדיק נותן לרשע עינים לראות את גודל פגמיו, זהו עונשו. וכתב שם וז"ל: וְאִין עֲנֵשׁ גְדוֹל מְזָה, כְּשֶׁאֲדָם רוּאָה מֵהַ שְׁפָגָם.

96. כתב בליקוטי הלכות (ברכת הפירות ה, יט), וז"ל: בְּחִינַת בְּקִיאוֹת - בְּחִינַת בְּקִי בְּעֵיל בְּקִי בְּנִפְיָן, הִיא מִלְחָמָה גְדוֹלָה וְהוּא לְמוֹד גְּדוֹל וְעַמֵּק מֵאֵד, וְצָרִיף

מקורות ועיונים

בא בחינת 'ונפיק', שיצאו משלמות הקדושה. וכל אחד יצא ונתעה למקום שנתעה עד שקשה לו מאד מאד לחזור משם, כמו שכתוב (תהלים קיט, קעו): "תעיתי כשה אבד' וכו'. וצריכין לחזקו ולהשיבו ולהחיותו בכל מיני מטעמים של התורה הקדושה. כי לענין התחזקות שהיא בחינת 'בקי בהלכה' - צריכין לזה כל הלכות התורה, כי לפעמים מחיין את עצמו בהלכה זאת ופעמים בהלכה זאת. כי כל מצוה ומצוה של התורה הקדושה, הם מחיין ומחזקין את הנפש שלא תפל יותר. וכן כל דיין ונהלכה פרטית של כל מצוה יש לה פח פרטי להחיות הנפש, כמו שכתוב (משלי ה, יג): "כי היא חיד" וכו'. וכתוב (תהלים קיט, צב): "לולא תורתך שעשעשי אז אבדתי בעיני". וזה בחינת מעלת

למוד הפוסקים שהם הלכות פסוקות, כי הכל בשביל בקיאות בהלכה הנ"ל, כי על ידי למוד הלכות פסוקות מבררין הטוב מהרע (שיחות הר"ן סימן כט), ואין פח להרע להפיל את האדם וזוכין לשאר קים על עמדו. וכן צריכין ללמד הרבה ספרי אמת המדברים מדרכי עבודת ה', ולהיות בקי בהם היטב היטב, כי כלם צריכים מאד לבקיאות בהלכה, כי "ארכה מארץ מדה ורחבה מגי"ם" (איוב יא, ט). כי זה עקר שלמות ותכלית של כל הלכות התורה, כי לא המדרש עקר וכנ"ל.

97. תיבת 'הלכה' היא מלשון 'הליכה', וכל הלכות התורה באות להורות לנו כיצד ללכת בדרכי ה', ובין ההלכות כפשוטו שהם כל הדינים שבשולחן ערוך, ובין ההלכות בפנימיות עבודת ה'. ובפרט ההלכה שרומז עליה כאן, לדעת שגם כשהוא בעליה צריך עדיין לבקש מאוד את ה' ית' לזכות לעליית גדולה יותר. וגם אם חס ושלוש הוא בירידה ('נפיק'), לא לייאש את עצמו, ולמצוא את הקב"ה גם במקום ירידתו, ולחזק את עצמו שגם במקום שנפל יש כאן קדושה שצריך לברר, ועי"ז יעלה חזרה.

98. ונכלל בענין זה, מלבד מה שנתבאר, שצריך לצפות ולבקש עוד, שצריך גם להיזהר שלא להסתכל חוץ למדרגתו, היינו, שלא להתבונן בדעתו בהשגות שהן למעלה ממדרגתו. וכמבואר בלקוטי הלכות (שבת ז, ל), וז"ל: ה"בא לטהר מסעיין לו, ואומרים לו המתן (וימא לח):, כי כל העברות והפגמים חס ושלום, באים על שלא המתין וכו'. וכל זה נמשך בשרשו מפגם הבקיאות, שאינו ממתין ומתישב בדעתו פראוי, שמה

בא בחינת 'ונפיק', שיצאו משלמות הקדושה. וכל אחד יצא ונתעה למקום שנתעה עד שקשה לו מאד מאד לחזור משם, כמו שכתוב (תהלים קיט, קעו): "תעיתי כשה אבד' וכו'. וצריכין לחזקו ולהשיבו ולהחיותו בכל מיני מטעמים של התורה הקדושה. כי לענין התחזקות שהיא בחינת 'בקי בהלכה' - צריכין לזה כל הלכות התורה, כי לפעמים מחיין את עצמו בהלכה זאת ופעמים בהלכה זאת. כי כל מצוה ומצוה של התורה הקדושה, הם מחיין ומחזקין את הנפש שלא תפל יותר. וכן כל דיין ונהלכה פרטית של כל מצוה יש לה פח פרטי להחיות הנפש, כמו שכתוב (משלי ה, יג): "כי היא חיד" וכו'. וכתוב (תהלים קיט, צב): "לולא תורתך שעשעשי אז אבדתי בעיני". וזה בחינת מעלת

למוד הפוסקים שהם הלכות פסוקות, כי הכל בשביל בקיאות בהלכה הנ"ל, כי על ידי למוד הלכות פסוקות מבררין הטוב מהרע (שיחות הר"ן סימן כט), ואין פח להרע להפיל את האדם וזוכין לשאר קים על עמדו. וכן צריכין ללמד הרבה ספרי אמת המדברים מדרכי עבודת ה', ולהיות בקי בהם היטב היטב, כי כלם צריכים מאד לבקיאות בהלכה, כי "ארכה מארץ מדה ורחבה מגי"ם" (איוב יא, ט). כי זה עקר שלמות ותכלית של כל הלכות התורה, כי לא המדרש עקר וכנ"ל.

99. ראה באריכות בכיאוור ר' נתן בסוף התורה בד"ה והפרוש הפשוט, לקמן אות י"א.

100. פשט הפסוק על פי הפסוק הקודם: "אנה אלף מרוחף ואנה מפניך אכרח, אם אסק שמים שם אטה ואציעה שאול הנד", ופירש המצודות דוד, וז"ל: איה המקום אשר אלך אליו להסתר מרוח כעסך, ואנה אברח ממך, והוא ענין מליצה והפלגה. כי גם אם אעלה אל השמים, הלא אתה שם. וגם אם אעשה לי משכב בשאול מתחת לארץ, הלא הנך גם שם. ורבינו יבאר את פנימיות הפסוק, שמדבר על העליות הרוחניות שיש לאדם ועל נפילותיו.

101. כן ביאר בלקוטי הלכות (יו"ד הלכות פדיון בכור ג, ח), וז"ל: וזה בחינת "אם אסק שמים שם אטה", 'שם אטה' דיקא, שהוא לשון הסתרה והעלמה, הינו כי שם בשמים אם אסק לשם שם אטה, הינו שאטה מתעלם ממני כי שם אטה ברחוק מקום ממני.

102. וכתב בלקוטי הלכות (שבת ז, לח) שרק בדרך זו אפשר לזכות לתשובה, וז"ל: אי אפשר לזכות

101. ראה באריכות בכיאוור ר' נתן בסוף התורה בד"ה והפרוש הפשוט, לקמן אות י"א.

102. פשט הפסוק על פי הפסוק הקודם: "אנה אלף מרוחף ואנה מפניך אכרח, אם אסק שמים שם אטה ואציעה שאול הנד", ופירש המצודות דוד, וז"ל: איה המקום אשר אלך אליו להסתר מרוח כעסך, ואנה אברח ממך, והוא ענין מליצה והפלגה. כי גם אם אעלה אל השמים, הלא אתה שם. וגם אם אעשה לי משכב בשאול מתחת לארץ, הלא הנך גם שם. ורבינו יבאר את פנימיות הפסוק, שמדבר על העליות הרוחניות שיש לאדם ועל נפילותיו.

103. כן ביאר בלקוטי הלכות (יו"ד הלכות פדיון בכור ג, ח), וז"ל: וזה בחינת "אם אסק שמים שם אטה", 'שם אטה' דיקא, שהוא לשון הסתרה והעלמה, הינו כי שם בשמים אם אסק לשם שם אטה, הינו שאטה מתעלם ממני כי שם אטה ברחוק מקום ממני.

104. וכתב בלקוטי הלכות (שבת ז, לח) שרק בדרך זו אפשר לזכות לתשובה, וז"ל: אי אפשר לזכות

וְזֶה עֵקֶר כְּבוֹדוֹ, וְזֶה (ישעיה נח, יג) "וְכַבְּדְתוּ מַעֲשֵׂוֹת דְּרַכְיָהּ", 'דְּרַכְיָהּ' לְשׁוֹן רַבִּים. הֵינּוּ עֵיל וְנַפְיָק, וְכַשְׁיֵשׁ לוֹ אֵלֹהֵי הַשְּׁנַיִי בְּקִיאוֹת הַנְּל, אֲזִי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֵה לְכַבּוֹד ה', כְּמוֹ שְׁפָתוֹב: "וְכַבְּדְתוּ מַעֲשֵׂוֹת דְּרַכְיָהּ" הֵינּוּ שְׂוֹזָכָה לְכַתָּה, כִּי לִית 'כְּבוֹד' בְּלֹא 'בָּה', וְאִז 'יִמִּין ה' פְּשׁוּטָה' לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, [וְזֶה סוּד פְּנִיַת אֱלוֹל]:

עוֹטָה אוֹר

וְזֶה הַבְּקִיאוֹת בְּרִצּוֹא וְשׁוֹב, הֵם הַכוֹנוֹת שֵׁשׁ לְכוּן בְּחוֹדֵשׁ אֱלוֹל (כַּדְלִמְקוֹ), וְלִכּוֹן נִרְמָזוּ בַּפְּסוּק (שיר ג, א): "אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי" (אני לה, והי לי), רֵאשִׁי תִּבּוֹת אֱלוֹל¹⁰⁵. "אֲנִי לְדוֹדֵי" – זֶה בְּחִינַת 'עֵיל' – נִכְנַס, שֶׁאֲנִי נִכְנַס בְּדַרְכֵי הַעֲבוּדָה וְעוֹלָה מְדַרְגָּה לְדַרְגָּה וּמִתְקַרֵּב לְדוֹדֵי, "וְדוֹדֵי לִי" – זֶה בְּחִינַת 'וְנַפְיָק' – יוֹצֵא, שֶׁאֲנִי יוֹרֵד מְדַרְגָּתִי וְאֶפִּילוֹ אִם נִפְלַתִי לֹאֵן שֶׁנִּפְלַתִי, גַּם שֵׁם 'דוֹדֵי לִי' – ה' נִמְצָא עִימִי¹⁰⁶. [וְזֶה סוּד פְּנִיַת אֱלוֹל שְׁבַשְׁמוֹת קס"א ס"ג (שֵׁם מוֹרִים עַל הַעֲלִיָּה וְהִירִידָה), כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר לְקַמֵּן אוֹת י'].

וְזֶה הַיְדִיעָה, שֶׁגַּם בַּעֲלִיָּה הַגְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר עֲדִיין הַקְּב"ה נִסְתַּר וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ, וְכֵן בִּירִידָה הַגְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר, גַּם שֵׁם ה' ית' נִמְצָא עִמּוֹ, וְזֶה עֵקֶר כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּב"ה. וְכֵמו שֶׁנִּתְבָּאָה, שַׁע"י תְּשׁוּבָה מְשִׁיג 'כְּבוֹד אֱלֹהֵי"ם', וְנִתְבָּאָה, שֵׁשֶׁנֶּן שְׁתֵּי דַרְכִּים בְּתְשׁוּבָה, דֶּרֶךְ הַעֲלִיָּה וְדֶרֶךְ הִירִידָה, וְכַשְׁבָּקִי בְּשִׁתִּיהֶן, הוּא מְשִׁיג 'כְּבוֹד אֱלֹהֵי"ם' וְכִנְל. וְזֶה הַכְּתוּב בַּעֲנִין שֶׁבַת, שֶׁהִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה וְכִנְל: "וְכַבְּדְתוּ מַעֲשֵׂוֹת דְּרַכְיָהּ"¹⁰⁷ (ישעיה נח, יג), 'דְּרַכְיָהּ' – לְשׁוֹן רַבִּים (מִיעוּט רַבִּים שְׁנַיִם), הֵינּוּ 'עֵיל' – כְּנִיסָה, וְנַפְיָק' – יִצִּיאָה, וְכַשְׁיֵשׁ לוֹ אֵלֹהֵי הַשְּׁנַיִי בְּקִיאוֹת הַנְּל, אֲזִי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֵה לְכַבּוֹד ה' – בְּחִינַת 'כְּבוֹד אֱלֹהֵי"ם', הַבֵּא לְאִדָּם עַל יְדֵי דַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב: "וְכַבְּדְתוּ מַעֲשֵׂוֹת דְּרַכְיָהּ", כִּי מְרַבֵּה כְּבוֹד ה' בַּעֲשׂוֹתוֹ אֵת שְׁתֵּי דַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְגַם הוּא נִכְלָל בְּכַבּוֹד זֶה, הֵינּוּ שְׂוֹזָכָה לְכַתָּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'כְּבוֹד' כִּי לִית כְּבוֹד בְּלֹא בָּה¹⁰⁸ – וְהַאוֹת כ' שְׁבַתְחִילַת תִּיבַת 'כְּבוֹד', רוֹמְזוֹת עַל 'סְפִירַת הַכְּתָר', שֶׁמֵּהֵאֲרַת ה'כְּתָר' זוֹכֵה ל'כְּבוֹד

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

עֲצֻמוֹ שׁוֹב עַל יְדֵי בְּזִיוּנוֹת וְחַרְפוֹת שֶׁמְבֹזֵה וּמְחַרֵּף אֵת עֲצֻמוֹ אוֹ שֶׁמְקַבֵּל בְּזִיוּנוֹת מֵאַחֲרִים, כְּדִי לִהְיוֹת בְּבְחִינַת 'נַפְיָק'. כִּי בְּאִמַת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְגּוֹם ב'עֵיל', לְחִשׁוֹב שֶׁכֹּבֵר הַשֵּׁיג כְּבוֹד ה' בְּשִׁלְמוֹת, צָרִיךְ לְצַאֵת בְּשִׁלּוֹם, הֵינּוּ, לַעֲשׂוֹת מִיַּד 'תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה', וְלַחַרֵּף אֵת עֲצֻמוֹ, שֶׁהוּא עֲדִיין בְּבְחִינַת "וְנַפְיָקָה שְׂאוֹל", כִּי עַל פִּי הַהִשְׁגָּה שֶׁהִשִּׁיג עֵתָה אֵת ה' ית', עֲדִין לֹא עֲשָׂה תְּשׁוּבָה הַמִּתְאִימָה לְמַעַלַת כְּבוֹדוֹ ית'. וְזוֹ הַבְּקִיאוֹת הַגְּדוּלָּה, שֶׁצָּרִיךְ לְדַעַת מִתִּי לַעֲלוֹת וּמִתִּי לְרַדַּת, וְלֹא לְהִיכַשֵּׁל לֹא בַּעֲלִיָּה וְלֹא בִירִידָה.

107. פֶּשֶׁט הַכְּתוּב: 'תְּכַבֵּד אֵת הַשְּׁבַת בְּכַךְ שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה בָּהּ אֵת דַּרְכֵיךְ שְׁבִימוֹת הַחוּל'. וְרַבֵּינוּ יֵבָאָר בְּפִנְיִמוֹת, שֶׁקָּאֵי עַל דַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה בְּרִצּוֹא וְשׁוֹב.

108. כִּנְל בְּאוֹת ב', בְּשֵׁם הַזְּוֵהָר בְּרַעֲיָא מֵהִימְנָא פִּינַחַס (ח"ג דף רנח:). וְגַם שֵׁם מְבוֹאָר, שֶׁאוֹת כ' הִיא כְּתָר, וְכַתָּר הוּא בְּחִינַת שֵׁם אֱהִי"ה, שְׁזוֹהוֹ הַשֵּׁם שֶׁל בְּחִינַת הַתְּשׁוּבָה.

לְתְשׁוּבָה, כִּי אִם עַל יְדֵי דֶרֶךְ זֶה, כְּשֶׁמְקַבְּלִין עַצְמוֹ – שְׂאִיף שְׂפִיָּהּ, יִחַזֵּק עַצְמוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּמִיד, בְּבְחִינַת "וְנַפְיָקָה שְׂאוֹל הַנְּל", אֲזִי דִקְאָ יִזְכֶּה לְתְשׁוּבָה. כִּי הַרְפָּה עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת צָרִיכִין לְעַבֹּד עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד – שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְבָאָר בְּכַתָּב, בְּפֶרֶט מִי שְׂפָכָר נִכְשֵׁל כְּמוֹ שְׁנִכְשֵׁל, עַל כֵּן אִם רוֹצֵה לְחוּס עַל חֲטָיו לְהַטִּיב אַחֲרֵיתוֹ – צָרִיךְ לִלְחֵץ עַל יְדָיו וְרַגְלָיו לְקַבֵּל דֶּרֶךְ זֶה, בְּחִינַת בְּקִיאוֹת בְּהִלְכָה הַנְּל, וְאִז יִזְכֶּה לְאַחֲרִית טוֹב לְנַצַּח.

105. כְּמְבוֹאָר בְּשַׁעַר הַפְּסוּקִים הַהֲרִיזוֹל (שִׁיר הַשִּׁירִים סִימָן ו'), וְז"ל: "אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי" ר"ת אֱלוֹל. לְרַמּוֹז, כִּי בְּחִדוֹשׁ אֱלוֹל, הַקְּב"ה מְתַרְצָה עִם יִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשֶׂה דוֹד (א-והב) לָהֶם, לְקַרְבָּם בְּתְשׁוּבָה, וְהוּא קְרוֹב לְקוֹרְאָיו בְּחִדוֹשׁ זֶה, עַכ"ל.

106. וְבַעֲמוֹק יוֹתֵר, כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת כָּל הַזְּמַן 'תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה', צָרִיךְ תְּמִיד אַחֲרֵי שֶׁמְגִיעַ לְאִיזוֹ מְדַרְגָּה בְּכַבּוֹד ה' מִכַּח הַתְּשׁוּבָה, כְּכִיכּוֹל לְהַפִּיל אֵת

ה. וְעַל יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, נַעֲשֶׂה בַּחֲנִינֵת הַיְרִיק, כַּמּוּבָא בְּתַקּוּנֵינִים (בְּתַקּוּמָה ז.) "וְתַחַת רַגְלֵי
כַּמּוּעֲשֶׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר" (שְׁמוֹת כד, ח) – דָּא הַיְרִיק. וְזֶה בַּחֲנִינֵת (יְשַׁעְיָהוּ סו, א) "וְהָאֲרִיץ הָדָם רַגְלֵי" 'הָדָם' –
זֶה בַּחֲנִינֵת דְּמִימָה, וְזֶה בַּחֲנִינֵת הַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תַּמּוּנַת א. וְנִקְרָא הָעֲלִיּוֹנָה שְׁעַל הָאֲלֹהִים –

עוֹטָה אוֹר

אלהי"ם' (כמבואר הכל לעיל באות ב). וְאֵז כַּשְׁעוּשָׁה אֶת שְׁתֵּי דַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה הַנ"ל¹⁰⁹ יְמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל
תְּשׁוּבָתוֹ. וְנִזְהָ סוּד בּוֹנֵת אֲלוּל שֶׁתַּבְּאָר לְקַמּוֹן, שְׁעַל יְדֵי דֶרֶךְ הָעֲלִיָּה מֵתַקֵּן שֵׁם קס"א עִם נְקוּדוֹתָיו,
וְהַנְּקוּדוֹת עוֹלוֹת כַּמְנִין שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת. וּבִדְרֶךְ הַיְרִידָה מֵתַקֵּן שֵׁם ס"ג עִם נְקוּדוֹתָיו, וְהַנְּקוּדוֹת שְׁלוֹ עוֹלוֹת מֵאָה,
וּבִיחַד הֵן אַרְבַּע מֵאוֹת כַּמְנִין 'פְּשׁוּטָה', שׁוֹהֵי בַּחֲנִינֵת יְמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ].

לאחר שביאה, שישנן בתשובה שתי דרכים: עייל ונפיק, ונרמזו שהן ענין 'מעשה מרכבה' (בחינת 'כסא הכבוד' שהוא המרכבה),
שר' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום. יבאר עתה, כיצד צופים במרכבה¹¹⁰ ע"י שתי דרכי התשובה והבושה, כי
בעבודה זו, הוא בונה את א' רוחנית, וכן המרכבה, שהיא כסא הכבוד, היא בסוד אות א'.

ה. וְעַל יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה שֶׁשׁוֹתֵק לַחֲרָפוֹת וּלְבוִיוֹנוֹת נַעֲשֶׂה בַּחֲנִינֵת 'הַיְרִיק', כַּמּוּבָא בְּתַקּוּנֵינִים
(בְּתַקּוּמָה ז) עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת כד, ז) "וְתַחַת רַגְלֵי כַּמּוּעֲשֶׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר" – דָּא הַיְרִיק, 'לְבַנֵּת הַסְּפִיר'
שֶׁתַּחַת 'כַּסָּא הַכְּבוֹד', הִיא בַּחֲנִינֵת 'הַיְרִיק', וְהִיא בַּחֲנִינֵת סְפִירַת הַמַּלְכוּת 'ש' תַּחַת רַגְלֵי', כִּי הִיא תַּחַת הַסְּפִירוֹת
'נִצַּח וְהוֹד', שֶׁהֵן בַּחֲנִינֵת רַגְלִים. וְזֶה בַּחֲנִינֵת הַכְּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ סו, א): "הַשָּׁמַיִם כַּסְּאֵי וְהָאֲרִיץ הָדָם רַגְלֵי"¹¹¹ –
'הָאֲרִיץ הִיא מִשְׁעֵנַת לְרַגְלֵי, 'הָדָם' זֶה בַּחֲנִינֵת דְּמִימָה וְשִׁתִּיקָה. כִּי עַל יְדֵי 'הָדָם' – שְׁדוּמָם וְשׁוֹתֵק לְמַחְרָפֵי
וּמְבוּיוֹ – שׁוֹ דֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, זוֹכֵה לְבַחֲנִינֵת 'הָדָם' רַגְלֵי, שֶׁהִיא 'סְפִירַת הַמַּלְכוּת'. וְזֶה בַּחֲנִינֵת הַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה
שֶׁל תַּמּוּנַת א' – הַרְגַל הַשְּׁמַאֲלִית הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאוֹת א', שֶׁהִיא בַּחֲנִינֵת 'הַיְרִיק' וּבַחֲנִינֵת 'סְפִירַת הַמַּלְכוּת'.
וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהֵבֵעַל תְּשׁוּבָה שׁוֹתֵק כַּשְּׂמֻזִּים אוֹתוֹ, הוּא מֵתַקֵּן זוֹכֵה לְבַחֲנִינֵת הַנְּקֻדָּה רַת 'הַיְרִיק'¹¹².

מְקוּרוֹת וְעִיּוּנִים

כַּמְנִין ג' הוֹיּוֹת, שֶׁהֵן רַמְזוֹת עַל ג' הַסְּפִירוֹת 'כְּתָר חֲכָמָה וְבִינָה',
זֶהוּ שִׁתְּבָאָר לְקַמּוֹן (בְּסוּף אוֹת ה'), שֶׁהַנְּקוּדָה הָעֲלִיּוֹנָה הִיא בַּחֲנִינֵת
שְׁלוֹשָׁה טִיפִין, כִּי הַכְּתוּב רֹכֵב עַל שְׁתֵּי סְפִירוֹת חֲכָמָה וְבִינָה, וְיַחַד
הֵן ג' הוֹיּוֹת שְׁעוֹלוֹת 'חֲלָם'. "וְתַחַת רַגְלֵי כַּמּוּעֲשֶׂה לְבַנֵּת
הַסְּפִיר" (שֶׁהִיא ה' תַּחַת הַקוֹר שֶׁל אוֹת א') – חֲיִירָק, וְדָא
מַלְכוּת (שְׁעֵלִיָּה נֹאמֵר יְשַׁעְיָהוּ סו, א) "וְהָאֲרִיץ הָדָם רַגְלֵי",
אִיְהִי תַּחַת וִי", דְּאִיְהוּ חֻשְׁבוֹן חֲרָ"ק (שְׁעוֹלָה בַּמְסַפֵּר
קִטָּן 11 כַּמְנִין וִי"), וְהָכִי סְלִיק א' 'הוֹי' יוִי". (פ"י אוֹת
א' מוֹרְכַבַּת מֵאוֹתוֹת י' ו' י' שְׁעוֹלוֹת 26 כַּמְנִין הוֹי"ה. וְהַנְּקוּדָה
הָעֲלִיּוֹנָה הִיא מֵעַל אוֹתוֹת י"ה שֶׁל הוֹי"ה, וְהַנְּקוּדָה הַתַּחְתּוֹנָה
הִיא מֵתַחַת אוֹתוֹת וִי"ה שֶׁל שֵׁם הוֹי"ה).

111. כְּתָב בְּמֵי הַנַּחַל, וְזוֹל: גַּם כֹּאן סַמֵּךְ עֲצָמוֹ עַל
תַּחֲלִילַת הַפְּסוּק "הַשָּׁמַיִם כַּסְּאֵי וְהָאֲרִיץ הָדָם רַגְלֵי",
שְׁמִים הוּא בַּחֲנִינֵת הַבּוֹשָׁה (בַּחֲנִינֵת אֵשׁ וּמִים, שֶׁהֵם הַגּוֹנוּנִים
הַמַּתְחַלְפִּים בְּפָנֵי הָאָדָם הַמַּתְבַּיֵּשׁ), "כַּסְּאֵי" הוּא נְקוּדָה
הָעֲלִיּוֹנָה, "וְהָאֲרִיץ הָדָם" שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת נְקוּדָה הַתַּחְתּוֹנָה.
112. רַבִּינוּ הַפֶּךְ אֶת הַסְּדֵר מְכַפֵּי מַבּוּאָר בַּתְּקוּנֵי
זוֹהַר הַנ"ל, כִּי שֵׁם בִּיאָר קוֹדֵם אֶת "אֲבָן סְפִיר" שֶׁהִיא

109. מְסַדֵּר דְּבָרֵי רַבִּינוּ נֹרָא, שִׁמִּינֵן ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל
אֶת תְּשׁוּבָתוֹ, כַּשׁוֹזָכָה גַם לְכַבוֹד אֱלֹהִים.
110. הַפְּסוּק בַּמְרַכְבָּה, הַשִּׁיֵּךְ לְהַמְשֵׁךְ תוֹרָה דִּידָן
הוּא: (יַחְזוּקָא א, כו) "וּמִמַּעַל לְרַקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רֵאשִׁים
כְּמִרְאָה אֲבָן סְפִיר דְּמוֹת כַּסָּא וְעַל דְּמוֹת הַכַּסָּא דְּמוֹת
כְּמִרְאָה אֲדָם עֲלֵיו מְלַמְעֵלָה". וּבִיאָר בַּתְּקוּנֵי זוֹהַר
(בְּתַקּוּמָה סוּף דף ו-ו), וְזוֹל: צוּרַת דִּיּוֹקְנָא דְּכִלְיָלָא מִכְּפָה
נְהוֹרִין (צוּרַת הַמְרַכְבָּה שְׁכֻלּוּהָ מַעֲשֶׂה אֲרוֹתוֹ), חַד "וּמִמַּעַל
לְרַקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רֵאשִׁים כְּמִרְאָה אֲבָן סְפִיר דְּמוֹת כַּסָּא",
דָּא אֲבָן סְפִיר דְּמִתְפַּסָּא (זוֹ אֲבָן סְפִיר בְּדְמוּת י' הָעֲלִיּוֹנָה,
שֶׁהִיא מִתְכַּסֶּה וְנִעְלָמָה), וְאִיְהוּ לְעִילָא כְּגוֹנוֹנָא דָּא (וּמְצוּרִי
שֵׁם אוֹת א' לֹלָה הַרְגַל הַתַּחְתּוֹנָה, הִינְנוּ, י' הָעֲלִיּוֹנָה שְׁבֹאוֹת א' עִם
הַקוֹ הַנְּטוּי שֶׁהוּא אוֹת ו'). (וְהַפְּסוּק שְׁמוֹת כד, ז) "וְתַחַת רַגְלֵי
כַּמּוּעֲשֶׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר" – כְּגוֹנוֹנָא דָּא (וּמְצוּרִי שֵׁם אוֹת א'
לֹלָה ה' הָעֲלִיּוֹנָה) וְכִלְיָא א' (הִינְנוּ, צוּרֵף שְׁנֵי חֲצָאֵי א', עוֹשִׂים
אוֹת א' אַחַת שְׁלִימָה). נְקֻדָּה דָּא (ה' הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל אוֹת א')
הוּא כְּגוֹן חֲלָם לְעִילָא – כְּתָר עֲלִיּוֹן, דְּרַכִּיב עַל י"ה
דְּאִינוֹן (סְפִירוֹת) חֲכָמָה וְבִינָה כְּחֻשְׁבֵּן חֲלָם' (שְׁעוֹלָה 78

זֶה בְּחִינַת כְּתָר, בְּחִינַת (יחזקאל א, כו) "וּמְמַעַל לְרַקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רֵאשִׁים אֲבָן סְפִיר דְמוּת כְּפֹא",
 דְמוּת כְּפֹא לְעֵילָא מְוֹא"ו שְׁבַאל"ף, דְמוּת קְרִיא רְקִיעַ' (שם בתקונים), וְהִנְקֵדָה הִיא כְּפֹא דְמוּת כְּפֹא,
 כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ (חגיגה ג.) 'בְּמַפְלָא מְמוּדָא אֶל תְּדַרְשֵׁי, וּבְמַכְסָה מְמוּדָא אֶל תַּחְקֹר', וְזֶה בְּחִינַת (משלי כה, ב)
 "כְּבוֹד אֱלֹקִים חֶסֶתֶר דְּבַר", בְּחִינַת כְּתָר. וְהוּא"ו שְׁבַתוּף הָאֱלֹ"ף, הוּא רְקִיעַ, שְׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם,
 בְּחִינַת הַבּוֹשָׁה שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמֵּה גִּזְוִין (עיין חרדושי אגדות מהרש"א ברכות ו: [בד"ה מאי כרום]). וְזֶה בְּחִינַת רְקִיעַ
 בְּלִיגַת הַגִּזְוִין.

עוֹטָה אוֹר

וְהִנְקֵדָה הַעֲלִיּוֹנָה שְׁעַל הָאֱלֹף - החלק הימני העליון של האות א', זֶה בְּחִינַת 'כְּתָר' (הראשונה מעשר
 ספירות), בְּחִינַת הכתוב במרכבת יחזקאל (יחזקאל א, כו): "וּמְמַעַל לְרַקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רֵאשִׁים אֲבָן סְפִיר
 דְמוּת כְּפֹא", וביאר התקוני זוהר (שם סוף דף ו'): 'דְמוּת כְּפֹא לְעֵילָא מְוֹא"ו שְׁבַאל"ף, דְמוּת קְרִיא (האות ו')
 רְקִיעַ' - זהו החלק הימני העליון של האלף, המתכסה על ידי הו"ו שבאלף, היינו, הקו האמצעי של האל"ף,
 שהוא בחינת 'רקיע', המכסה ומעלים מהארץ את הנקודה העליונה, שהיא ה'כתר', הנמצאת למעלה מהו"ו
 שבאל"ף, הנקרא 'רקיע'. וזה פירוש הפסוק: "וממעל לרקיע" - למעלה מו"ו שבאלף, שהוא בחינת רקיע,
 ישנה בחינת "אבן ספיר", שהיא ה'כתר', הנקודה העליונה של האל"ף. וְהִנְקֵדָה הַעֲלִיּוֹנָה הַזֹּאת הִיא "כְּפֹא"
 משום דְמוּת כְּפֹא - שהיא מתכסית, כי היא בחינת 'כתר', שהיא הספירה שלמעלה מכל הספירות, שאין לנו
 שום השגה בה, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ (חגיגה ג.): "בְּמַפְלָא מְמוּדָא אֶל תְּדַרְשֵׁי, וּבְמַכְסָה מְמוּדָא אֶל תַּחְקֹר", וְזֶה
 בְּחִינַת (משלי כה, ב) "כְּבוֹד אֱלֹקִים חֶסֶתֶר דְּבַר", 'בְּחִינַת כְּתָר' כנ"ל (אות ב), שהכבוד הוא בחינת 'כתר'.
 ועל ידי תשובה האדם זוכה לכבוד אלה"ם, בחינת 'כתר', כי כשעשה תשובה, ומיעט בכבוד עצמו והירבה
 בכבוד המקום, הוא זוכה לבחינת ה'כתר' (הנקראת חולם)¹¹³. ואלו הן שתי דרכי התשובה, כי 'תחנתנה - נקודת
 חיריק, היא דרך הדמימה, לשמוע בזיונו ולשתוק, וזו ספירת המלכות (בחינת שפלות). וזוהי בחינת 'נפיק', שגם
 כשהוא רואה את עצמו בשאול תחתיות, כפי הזיון שמחרפים אותו, הוא שותק ומקבל את הזיון ואינו
 מתיאש. והי' העליונה, שהיא נקודת חולם שבספירת הכתר (וכוללת גם חכמה ובינה), היא בחינת 'כבוד ה' שמשגי
 בכח התשובה, וזוהי בחינת 'עייל', שגם כשהוא בעלייה, עדיין יודע ש"כבוד אלה"ם הסתר דבר", ומכיר
 בעצמו שעדיין לא השיג את ה' ית', וזהו בקי בעייל.

וְהוּא"ו שְׁבַתוּף הָאֱלֹף, הוּא בחינת 'רְקִיעַ', כי הו"ו רומזת לבחינת פרצוף 'זעיר אנפין', הכולל את
 ששת הספירות: 'חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד', ורקיע הוא 'שְׁמַיִם', ונקרא כך, כי הרקיע עשוי
 מ'אֵשׁ וּמַיִם'¹¹⁴, אש ומים הם בְּחִינַת הַבּוֹשָׁה שמתבייש כששומע בזיונו¹¹⁵, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמֵּה

מקורות ועיונים

י' פעמים "מראה", כנגד עשר ספירות שבאות א', שהיא המרכבה).
 כן נתבאר, שהי' התחנתנה שבאות א', היא כנגד
 ספירת המלכות, בחינת נקודת חיריק. נמצא, שנשאר
 ו' ספירות, הנרמזות באות ו' שבאות א', כדבסמוך.

114. כמבואר בגמ' בחגיגה (דף יב.): מאי 'שמים' וכו',
 במתניתא תנא 'אש ומים'. וכן הוא במדרש (בראשית
 רבה ד, ז) ובוזוהר פרשת תרומה (ח"ב דף קסד.): ורומז על
 פרצוף 'זעיר אנפין', שיש בו שש ספירות המחולקות
 לבחינות חסדים וגבורות, שהם בחינת אש ומים.

בכתר, ואח"כ את "לְכַנַת הַסְּפִיר" שבמלכות. אולם,
 רבינו בא ללמדנו את סדר העבודה, והסדר הוא
 תחילה להשיג את החיריק, שהיא ספירת המלכות,
 ע"י שדומם ושותק למבזיו, ואז עולה ללמעלה.

113. וכמו שיתבאר לקמן, שהנקודה העליונה נחלקת
 לשלושה טיפין, והם בחינת ג' ספירות 'כתר, חכמה
 ובינה' (וכמבואר בדברי התקונים שהועתקו לעיל), ונמצא,
 שהי"ו העליונה שבאות א' היא ג' ספירות והן ג'
 מראות (מתוך עשרה) שראה יחזקאל (במעשה מרכבה נאמר

וְנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה אֲדָם לְשִׁבְתָּ עַל הַפֶּסַח, כִּמּוֹ שְׁפָתוֹב (שם בְּיַחְזָקָא) "וְדַמּוּת כְּמִרְאָה אֲדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה", 'כִּי לִית אֲדָם בְּלֵא אֱלֹהִי' (תיקונים ז).

עוֹטָה אור

גְּרָנִין¹¹⁶ כמו אש ומים שהם גוונים שונים, וְזֶה בְּחִינַת יָקִיעַ, בְּלָלִיּוֹת הַגְּרָנִין¹¹⁷, כי הוא עשוי מאש ומים, שהם גוונים שונים. נמצא, שעתה על ידי הבושה, נשלמת בחינת האות א', כי נעשית גם האות ו' שבה.

לאחר שהשלים את סוד אות א', שהיא 'כסא הכבוד', שביאר כיצד ע"י התשובה בג' חלקיה, שדומם ושותק למבזיו, ומתבייש, וזוכה לכבוד אלה"ם, משלים את אות א', שהיא 'כסא'. יבאר עתה, מדרגה גבוהה יותר, כיצד זוכה להיות נכלל בבחינת 'אדם היושב על הכסא', שהוא 'אדם דאצילות'.

וְנַעֲשֶׂה¹¹⁸ עַל יְדֵי זֶה שְׂזוּכָה לְבַחֲנֵת א', בְּחִינַת אֲדָם לְשִׁבְתָּ עַל הַפֶּסַח, כִּמּוֹ שְׁפָתוֹב (יחזקאל א. כו): "עַל דְּמוֹת הַכֶּסֶא דְּמוֹת כְּמִרְאָה אֲדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה"¹¹⁹, כִּי מְבוֹאֵר בְּתַקּוּנֵי זוֹהַר שֵׁם (בהקדמה דף ז' 120): "לִית - אִין אֲדָם בְּלֵא אֱלֹהִי, דְּהֵינּוּ, שְׁבַחֲנֵת 'אדם' אֵינָה נְשַׁלְמַת לְלֵא הָאוֹת א'. וְבִיאור הַעֲנִין הוּא, ש'אדם היושב על הכסא' הוּא 'אדם דאצילות', היושב על הכסא, שהוא 'עולם הבריאה' ו'אדם' הוּא שֵׁם מ"ה (הו"ה במלוי

מקורות ועיונים

וְהַדְּבָרִים סְתוּמִים מְאֹד, ע"ל. וכתב על זה בפרפראות לחכמה (שם אות ט"ו), וז"ל: כמה יש לשמוע ולהבין מסיפור זה, היינו, כמה גדולה ורמה מעלת הצדיק הקדוש וכו', עד ששיבתו על הכסא (להאיר בתלמידיו הקדושים ולגלות להם נפלאות מתורתו הקדושה וללמדם דרך ה' וכו'), הוּא בְּחִינַת "וְעַל הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אֲדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה".

119. בפרפראות לחכמה (אות ט"ו), ציין לזוהר פרשת תזריע (ח"ג דף מ.ת), וז"ל: אֲזַל לְגַבֵּי דְרַבֵּי אַבָּא, אֲשֶׁכְּחִיהַ דְּהָהָה דְרִישׁ וְאָמַר, אֵימְתִי אֲתַקְרִי שְׁלִימוֹתָא דְלַעֲלֵא, כַּד יְתִיב קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוֹרְסִיָּא. וְעַד דְלֵא יְתִיב בְּכוֹרְסִיָּא, לֵא אֲשַׁתְּכַח שְׁלִימוֹתָא. דְכְּתִיב "וְעַל דְּמוֹת הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אֲדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה", מְשַׁמְעַ דְכְּתִיב 'אֲדָם', דְּהוּא כְּלֵא, וְשְׁלִימוֹתָא דְכְּלֵא. [תרגום: הֵלֶךְ אֲצֵל רַבֵּי אַבָּא, מְצָא אוֹתוֹ שֶׁהִיא דוֹרֵשׁ וְאוֹמֵר: מְתִי נִקְרָאת שְׁלִמוֹת שְׁל מַעְלָה? כְּשִׁיּוֹשֵׁב הַקְּב"ה בְּפֶסַח, וְעַד שְׁלֵא יוֹשֵׁב בְּפֶסַח, לֹא נִמְצְאת שְׁלִמוֹת, שְׁכְּתוּב "וְעַל דְּמוֹת הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אֲדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה", מְשַׁמְעַ שְׁכְּתוּב 'אֲדָם', שֶׁהוּא הַכְּלָל וְשְׁלִמוֹת הַכְּלָל].

120. וז"ל: וְעַל דְּמוֹת הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אֲדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה דָא אֵיהוּ יוֹדֵךְ ה"א וְאֵין ה"א כְּלִיל תְּשַׁע נְקוּדִין, וְעַשְׂרֵינְהָ שְׁכִינְתָא (שהיא האות האחרונה שבשם זה, שאין בו ניקוד) כְּלֵילָא מְכֻלְהוּ, וְכֵלָא א', דְלִית אֲדָם בְּלֵא א'.

115. מאות ו' התחננה שבאות א', שהיא בחינת "וְהֶאֱרַךְ הַדָּם גְּרָנִין", שדומם ושותק על בזיונו, עולה לאות ו' שבאות א', שהיא הבושה עצמה, שמחמתה משתנים פניו לכמה גוונים.

116. כמבואר בגמ' בברכות (דף ו.ו), על האדם המתבייש כשנצרך לבריות, שפניו משתנות ככרום ומובא שם: מאי כרום כי אתא רב דימי אמר, עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו, וכיון שחמה זורחת, מתהפך לכמה גוונים, רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו, כאילו נדון בשני דינים אש ומים, ע"כ. ולפי הג"ל שתי הדרשות הן ענין אחד, כי כמה גוונים הם בחינת 'אש ומים'.

117. כמבואר בזוהר פרשת נח (ח"א דף עא.ו), על הפסוק הג"ל דמעשה מרכבה "וּמַמְעַל לְרַקִיעַ", וז"ל: 'וְהָיָה רַקִיעַ דְּאֲתַרְבַּע (בחינת ארבע חיות המרכבה) כְּלֵהוּ גְּוִינִין כְּלֵלִין בֵּיהּ'. [תרגום: וְהַרְקִיעַ הַזֶּה שֶׁהֲתַרְבַּע, כֵּל הַגְּוִינִים כְּלוּלִים בּוֹ].

118. כתב בחיי מוה"ר"ן (אות ב'), והוא מהפרפראות לחכמה אות א', וז"ל: וְאֵז הַזְּכִיר בְּהַתְחַלַּת הַתּוֹרָה בְּסִמּוּף אֵת הַפֶּסֶח (יחזקאל א. כו) "וְעַל הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אֲדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה". (ואחר כך בכתב ידו הקדוש לא נזכר פסוק זה, עד סוף פסוק, כמבאר בפסוק ע"ז שם). וְאֵז אֲחַז בְּשִׁתִּי יְדִיו בְּשִׁתִּי יוֹדֵת הַפֶּסַח שִׁיּוֹשֵׁב עָלָיו, וְהִיא מְתַנּוּעַע עִם הַפֶּסַח, וְאָמַר בְּאֵימָה וּבְכִרְאָה וּבְמִסִּירַת נַפְשׁ עֲצוּם מְאֹד בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: כְּשִׁיּוֹשֵׁבִין עַל הַפֶּסַח אֵז הוּא אֲדָם,

לח, נעשה אל"ף, ונעשה אדם לשבת על הכפא (עיין זוהר תרוע ח"ג דף מח.) כי ה"א שבתוך האל"ף הוא רקיע בלילות הגנוני, הינו הבושה, כנ"ל. והנקה התחתונה, היא השתיקה והדמימה, כמו שכתוב "והארץ דם רגלי", וזה בחינת חיריק, בחינת "ותחת רגליו". והנקה העליונה, היא כפא דמתכסא, בחינת תשובה, בחינת "כבוד אלקים הסתר דבר", בחינת "במכסה ממה אל תחקר", בחינת "וממעל לרקיע דמות כפא" וכו'. ונעשה אדם לשבת על הכפא, בחינת "במראה אדם עליו מלמעלה".

עושה אור

אלפ"ן, כוה: י"ד ה"א וא"ו ה"א). והנה, קודם שנתקן אות א' הנ"ל בעבודת התשובה (לשמוע בזיונו ולהמום, בושה, קבלת כבוד אלה"ם), היה שם מ"ה חסר אות א' האמצעית שבאות וא"ו, והיה עולה שם זה דם' (שהוא בחינת אחורי שם אה"ה, כמבואר לעיל אות ב', כי שם מ"ה מקורו מאחוריים של שם אה"ה). וזהו לית אדם בלא אל"ף, כי שלמות שם מ"ה (הו"ה במילוי אלפ"ן) שעולה אדם, נעשה רק על ידי תיקון הכסא' שהוא אות א' וכנ"ל¹²¹. וזה אותיות אדם, אל"ף דם, הינו על ידי דם לח", ששותק על בזיונו, ומתבייש וזוכה לכבוד אלה"ם, נעשה אל"ף, ומתחברים ה'דס' וה'א', ונעשה אדם לשבת על הכפא, כי על ידי מעשינו המתקנים, נתקן גם למעלה¹²². פי כבר נתקן הכסא שהוא אות א', באופן זה: ה"א שבתוך האל"ף הוא בחינת רקיע, בלילות הגנוני, הינו הבושה, כנ"ל. והנקה התחתונה היא השתיקה והדמימה, כמו שכתוב: "והארץ דם רגלי", וזה בחינת חיריק, בחינת: "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר", ש'לבנת הספיר' היא בחינת הנקודה התחתונה של האל"ף, והנקה העליונה הוא משום דמתכסא - שהיא מתכסית ונעלמת, והיא בחינת תשובה, ותשובה היא בחינת כתר', שהוא בחינת כבוד', בחינת: "כבוד אלקים הסתר דבר", בחינת: "במכסה ממה אל תחקר" - שאין לנו שום השגה בבחינה זו, והיא בחינת: "וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כפא וכו'", כי אבן ספיר' רומז לנקודה העליונה של הא', שהיא ממעל לוא"ו שהיא בחינת רקיע, ועל ידי זה, שנשלמת בחינת האל"ף נעשה אדם לשבת על הכפא, בחינת המשך הפסוק הנ"ל: "ועל דמות הכסא דמות" כמראה אדם עליו מלמעלה¹²³.

מקורות ועיונים

כביכול גם שמו של הקב"ה נשלם). וכן מבואר בכמה מקומות בדברי רז"ל, כי כל התיקונים שלמעלה כפי תיקון מעשה האדם הישראלי, ועל כן כשישראל זוכין לכל התיקונים המבוארים במאמר זה, שעל ידי זה נעשה תמונת א' ואז הם בבחינת אדם', אז גם למעלה כביכול נשלמין כל הבחינות הנ"ל, עד שמגיעים התיקונים למעלה למעלה כביכול, עד הכסא, ואדם היושב על הכסא.

123. כתב בליקוטי הלכות (תפילת המנחה ז, נב), וז"ל: וזה בחינת מעלת התשובה שפגעת עד פסא הכבוד (יומא פו.). שהיא אורייתא דעתיקא סתימא (והר בהעלתך קנב.). פי דיקא מחמת שירד למקומות נמוכים ומגשמים וכו' פאלה, והתגבר בכח הצדיק לעלות משם, על ידי זה דיקא נעשין פלים נפלאים לקבל

121. כמבואר כל זה בקיצור בליקוטי הלכות (שבת ז, וז"ל: כשנעשה בחינת אדם לשבת על הכפא - זה עקר בחינת שלמות השם הנ"ה ברון הוא, שהוא הנה באלפין שעולה מ'ה בגימטריא אדם', שנשלם כשפגעיין ה'דס שיוגך כשנסתלק חס ושלום, האל"ף שבאמצע הנאו של שם מ'ה, שאז עולה דם', בחינת אחורי פני אה"ה' שעולה דם', פמוכן כל זה בכתבי הא"ר י"ל בכמה מקומות על פי דרכו הקדש (עץ חיים שער לב פרק ז, שער לט דרוש ה, ועוד).

122. כמבואר בפרפראות לחכמה (אות ג), וז"ל: רוצה לומר, כי ישראל נקראו אדם', וקודשא בריך הוא וישראל כולא חד כמבואר לקמן. וכד ישראל אשתלמו בעובדיהו, כביכול שמה קדישא אשתלים, כמבואר בזוהר (ויקרא ד, : כאשר ישראל נשלמים במעשיהם,

וְאִזּוּ נִעְשָׂה יְחִיד בֵּין חֲמָה לְלִבְנָה, שֶׁהַשְּׂמִשׁ מֵאִיר לְלִבְנָה, וְנִעְשָׂה יְחִיד בֵּין מֹשֶׁה וַיְחַשְׁעַ, כִּי פָנֵי מֹשֶׁה כַּפְּנֵי חֲמָה' (כָּכָא בְּתָרָא ע"ה), וְדָא נִקְרָה הַעֲלִיּוֹנָה, בְּחִינַת כַּפָּא, בְּחִינַת מֹשֶׁה, כַּמּוֹ שְׂפָתַיב

עוֹטָה אֹר

לאחר שביאר עד עתה את צורת א', שישנה י' עליונה שהיא בחינת כתר והיא 'כסא' מלשון כיסוי, כי היא מוסתרת ע"י אות ו', ותחת האות ו' ישנה י' תחתונה, שהיא המלכות, ולכאורה אין הארה מי' העליונה לי' התחתונה, יבאר עתה, שאדרבה דוקא אות ו' היא זו שעושה את היחוד בין שני היודי"ן הללו.

וְאִזּוּ כַּשְׁנַעְשָׂה תִּיקוּן אוֹת א' הַנ"ל ע"י עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׁמַע בְּזִיוּנו וְהַתְּבִיִּישׁ זֹכֶה לְכַבּוּד אֱלֹהִים, אוֹי נִעְשָׂה יְחִיד בֵּין חֲמָה לְלִבְנָה¹²⁴, כִּי 'חֲמָה' הִיא מִשְׁפִּיעָה, בְּחִינַת 'סְפִירַת הַכֶּתֶר'¹²⁵, בְּחִינַת י' עֲלִיּוֹנָה שֶׁל א', וְלִבְנָה' הִיא מִקְבֵּלָתָהּ, בְּחִינַת 'סְפִירַת הַמַּלְכוּת', י' הַתְּחַתּוֹנָה שֶׁל א'. וְע"י אוֹת ו' שֶׁבָּאוֹת א' נִעְשָׂה יְחִיד בֵּינֵיהֶם¹²⁶ (וּמִמְפְּרִידָה הוֹפֶכֶת הִיא לְהִיּוֹת מַחְבֵּרַת), הִינּוּ, שֶׁהַשְּׂמִשׁ מֵאִיר לְלִבְנָה¹²⁷, וְנִעְשָׂה יְחִיד בֵּין מֹשֶׁה וַיְחַשְׁעַ, כִּי מְבוֹאֵר בַּגִּמְרָא (כ"ב ע"ה) 'פָּנֵי מֹשֶׁה כַּפְּנֵי חֲמָה, פָּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כַּפְּנֵי לִבְנָה, כִּי כַּשְׁמַתִּיחַדוֹת

מִקּוּרוֹת וְעִיּוּנִים

ועיקר ההשפעה בכל פרצוף, הוא הכתר שבו, ולכן כאן מרמז שהשמש היא 'כתר'.

126. כן מתבאר בדברי התקוני זוהר (תיקון ה' דף יט:), וז"ל: וְהָאֵי אִיהוּ מַחְלֻקַת שְׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, דְּאִיהוּ סוּפָה לְהַתְקַנְיִים, וְלֹאֲעֲלָא שְׁלָם וַיְחַוְדָא בְּתַרְוֵיהוּ וְכוּ', בְּגִין דְּמַיִם תַּתְּאִין אִינוּן בּוֹכִין וְאִמְרִין אֲנִן בְּעִיְיִן לְמַהְגִּי קָדָם מְלָכָא עֲלַת הַעֲלוֹת, וּבְעֵצֵן לְסִלְקָא לְעֵילָא. רְקִיעַ אֲפָרִישׁ בֵּינֵיהוּ, עַד דְּעֲלַת הַעֲלוֹת שׁוֹי לֹן שְׁוִין, י' מַסְטְרָא דָא, וְי' מַסְטְרָא דָא, ו' בְּאִמְצַעֵיָתָא, כְּגִוְנָא דָא יו"י דְּאִיהוּ א, וְאֵלִין כְּלָהוּ קַרְבִּין לְעֲלַת הַעֲלוֹת, וְרָזָא דְמִלָּה (בְּרַאשִׁית א, טו) "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוֹלִים", וְאִינוּן שְׁוִין (עַתָּה ע"י הַיְחוּד), הַדָּא הוּא דְכְתִיב (ישעיה ל, כו) "וְהָיָה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה". [תַּרְגוּם: זוהי מַחְלֻקַת שְׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, שְׁהִיא סוּפָה לְהַתְקַנְיִים וְלְהַכְנִיס שְׁלוֹם וַיְחַוְדָא בְּשִׁנְיָהֶם וְכוּ', מִשׁוּם שְׁהַפְּסִים הַתְּחַתּוֹנִים בּוֹכִים וְאִמְרִים, אֲנִן רוֹצִים לְהִיּוֹת לְפָנֵי הַמְּלָךְ עֲלַת הַעֲלוֹת, וְרוֹצִים לְעֲלוֹת לְמַעְלָה. הַרְקִיעַ מְפָרִיד בֵּינֵיהֶם, עַד שְׁעֲלַת הַעֲלוֹת שֵׁם אוֹתָם שְׁוִים, י' מַצַּד זָה, וְי' מַצַּד זָה, ו' בְּאִמְצַע, כְּמוֹ זָה: יו"י, שְׁהִיא א. וְכָל אֵלוּ קְרוּבִים לְעֲלַת הַעֲלוֹת, וְסוּד הַדְּבָר "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוֹלִים", וְהֵם שְׁוִים. זָהוּ שְׂפָתַיב "וְהָיָה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה". [בְּמֵי הַנַּחַל צִיָּן לְדַבְּרֵי הַתְּקוּנֵי זוהר הַלְלוּ].

127. כְּמוֹבָא בּוֹוֵהָר וַיְחַי (ח"א דף רלח.), וז"ל: דָּא הוּא סִיְהָרָא קְדִישָׁא לְעֵילָא, דְּלִית לָהּ נַהוּרָא אֲלָא מִשְׁמָשָׁא. [תַּרְגוּם: זוהי הַלְּבָנָה הַקְּדוּשָׁה לְמַעְלָה, שְׁאִין לָהּ אוֹר אֲלָא מִן הַשְּׂמֶשׁ].

הָאוֹר הַנִּפְלָא, מַה שְׁאִין צְדִיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִים לְקַבֵּל אוֹר כְּזֶה, מִחֲמַת שְׁאִין לָהֶם כְּאֵלוּ. כִּי כָּל מַה שְׁיִוְרְדִין יוֹתֵר, כְּשׁוֹזְכִין לְעֲלוֹת מִשָּׁם נִתְּמַקְנִין בְּלִים נְפִלְאִים יוֹתֵר לְקַבֵּל אוֹר תְּדַשׁ נְפִלְא וְנִרְאָא יוֹתֵר. וְהַכֵּל בְּכַח הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים שְׁהֵם בְּחִינַת בְּעֵלֵי תְשׁוּבָה גַם כֵּן, כִּי הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים הַנּוֹרְאִים הֵם תְּמִיד בְּבְחִינַת בְּעֵלֵי תְשׁוּבָה, אֲף עַל פִּי שְׁלָא טַעְמוֹ שׁוּם טַעַם חֲטָא חַס וְשְׁלוֹם מַעֲוֹלָם, כִּי הֵם עוֹשִׂים תְשׁוּבָה כְּכֹל פַּעַם עַל הַשְּׁגָתָם הָרָאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שְׂפָתַיב בְּהַתּוֹרָה 'קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ' (לְעֵיל אוֹת ג'). וְגַם עַל פִּי רַב הֵם יוֹרְדִים כְּכִנּוּנָה לְמִקּוּמוֹת נְמוּכִים מְאֹד מְאֹד בְּשִׁבְלֵי הַעֲלוֹת הַנִּפְשׁוֹת מִשָּׁם לְהַחְזִירָם בְּתְשׁוּבָה, שְׁעֻזָּהוּ בְּחִינַת מַה שְׁאִמְר אֲדָמוּ"ר ו' (תַּי מוֹהַר"ן סִימֵן קנ"ד): 'וְאֵינִי דְבִי מְלַכְלָכוֹת בְּדָם וְכוּ' בְּשִׁבְלֵי לְטָהָר' וְכוּ' (בְּרַכּוֹת ד.). וּבְכַח אֵלוּ הַצְּדִיקִים יֵשׁ תְּקִנָּה לְכָל מִי שְׁיֵאֲחֹז בָּם - שְׁעֵלָה מַעֲמֵק וְרִידָתוֹ לְעֵלְיָה גְּדוּלָּה וְכוּ', כִּי אֵלוּ הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים הֵם עַקְר הַבְּעֵלֵי תְשׁוּבָה, כִּי רַק הֵם נִקְרָאִים בְּעֵלֵי תְשׁוּבָה, כִּי הֵם הַבְּעֵלִים שֶׁל הַתְּשׁוּבָה. וְכָל מִי שְׁחָס עַל תַּיִו וְרוֹצֵה לְשׁוּב בְּתְשׁוּבָה - צְרִיף לְקַבֵּל מֵהֶם.

124. כְּתַב בְּמֵי הַנַּחַל, וז"ל: הִינּוּ שַׁעַל יְדֵי שִׁישְׂרָאֵל יִלְכוּ בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, יִזְכּוּ שִׁיתְמַלֵּא פְּגִימַת הַלְּבָנָה, וַיְקוּיִם (ישעיה ל, כו) "וְהָיָה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה".

125. כְּתַב בְּמִקּוּר חֲמָה (ע"מ ע"ט) בְּשֵׁם הַגִּרִי"מ שְׁעַכְטֵר, שֶׁהֵגֵם שְׁבַעֲלֵמָא שְׁמַשׁ (הַחֲמָה) הִיא בְּסְפִירַת הַתְּפָאֵרַת, מ"מ כֵּאֵן הַכוּוּנָה לְכַתְרֵי דְּפִרְצוּף זַעִיר אַנְפִּין, וְזַעִיר אַנְפִּין בְּכַלְלוֹתוֹ הוּא בְּחִינַת שְׁמַשׁ,

(תהלים פט, לו) **"וְכִסָּא בְּשֹׁמֵשׁ נְגִדִי, בְּחִינַת 'וּמְמַעַל לְרַקִּיעַ דְּמוֹת כִּסָּא'.** וְהַנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הַיְהוּשֻׁעַ, בְּחִינַת לְבָנָה, בְּחִינַת 'וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְת', דָּא לְבָנָה. וְהוּא"ו שְׁבַתוֹף הָאֱלֹף הוּא הַרְקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֱהָל, כְּמוֹ שְׁבַתוֹב (שְׁמוֹת לג, יא) **"וְיַהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַ לֹא יָמִישׁ מִתּוֹף הָאֱהָל'.** וְאֱהָל' הוּא רַקִּיעַ, כְּמוֹ שְׁבַתוֹב (ישעיה מ, כב) **"וַיִּמְתַּחֵם כְּאֱהָל לְשַׁבְת',** וּבְתִיב (תהלים קה, ב) **"נֹטָה שָׁמַיִם כִּירִיעָה",** וְזֶה (שְׁמוֹת כו, יג) **"וַיִּרְעוּת הָאֱהָל'.**

וְכִסָּא הַעֲלִיּוֹן, הֵינּוּ נִקְדָּה הַעֲלִיּוֹנָה נְחַלְקָת לְשַׁלֵּשׁ טַפִּיִן. כִּי תְשׁוּבָה צְרִיף לְחִיּוֹת בְּשַׁלֵּשׁ תְּנַאִיִם,

עוֹטָה אֹד

הספירות העליונות כתר ומלכות, שהן בחינת חמה ולבנה, זהו היחוד בין משה, בחינת הרב, הנותן ומשפיע, ליהושע שהוא בבחינת התלמיד והמקבל. וְפִנִי מִשֶּׁה כִּפְנֵי חִמָּה דָּא - זה נִקְדָּה הַעֲלִיּוֹנָה של האל"ף, שהיא בְּחִינַת 'כְּתָר' שהוא בחינת 'כִּסָּא', והוא בְּחִינַת 'מִשֶּׁה' פני חמה (שמש), כְּמוֹ שְׁבַתוֹב (תהלים פט, לו): **"וְכִסָּא בְּשֹׁמֵשׁ נְגִדִי",** הרי, ש'כסא' הוא בחינת 'שמש', בְּחִינַת: **"וּמְמַעַל לְרַקִּיעַ** אשר על ראשם אבן ספיר דְּמוֹת כִּסָּא", הרי, ש'אבן ספיר', בחינת 'עליונה שבאות א', הרומו על ה'כְּתָר' הוא בחינת 'כסא', והוא בחינת 'מִשֶּׁה', בחינת 'שמש'. וְהַנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה האות 'י' התחתונה של האל"ף, שהיא 'ספירת המלכות' היא בחינת 'יְהוֹשֻׁעַ', בְּחִינַת 'לְבָנָה', כי 'פני יהושע כפני לבנה', ולכן, 'יהושע' הוא בחינת 'לבנה', וזהו בְּחִינַת: **"וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְת' - דָּא לְבָנָה',** לשון 'לבנה' - ירח, היינו, 'לבנת הספיר' הרומזת על 'ספירת המלכות', בחינת 'חיריק', היא בחינת 'לבנה', והיא הנקודה התחתונה, היינו, 'י' תחתונה של אות א'¹²⁸. ולמעשה, עיקר ההתגלות לנו, היא מהנקודה התחתונה, בחינת יהושע, בחינת התלמיד, שמוריד לנו את האור בצמצום¹²⁹.

וְהוּא"ו שְׁבַתוֹף הָאֱלֹף, שהוּא בחינת הַרְקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֱהָל העושה את היחוד בין משה ליהושע (בן 'י' עליונה ל'י' תחתונה שבאות א'), כְּמוֹ שְׁבַתוֹב (שְׁמוֹת לג, יא): **"וְיַהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַ לֹא יָמִישׁ מִתּוֹף הָאֱהָל"**¹³⁰, 'יהושע', הוא בחינת הנקודה התחתונה של האל"ף, קיבל את האור של 'משה', בחינת הנקודה העליונה של האל"ף, דרך ה'אֱהָל', שזוהו הוא"ו שבתוך האל"ף, המקשר בין בחינת ה'כְּתָר' - 'י' עליונה, ל'מלכות' - 'י' תחתונה, וְאֱהָל' הוּא בחינת 'רַקִּיעַ', כְּמוֹ שְׁבַתוֹב (ישעיה מ, כב): **"הַנוֹטָה כְּדוֹק שְׁמַיִם, וַיִּמְתַּחֵם כְּאֱהָל לְשַׁבְת'"**¹³¹ - הרי, שהשמים - רקיע הם בחינת 'אהל', וּבְתִיב (תהלים קה, ב): **"נֹטָה שָׁמַיִם כִּירִיעָה"**¹³², וַיִּרְעוּת זֶה בחינת 'אוהל', דכתיב (שְׁמוֹת כו, יג): **"וַיִּרְעוּת הָאֱהָל",** כי האהל עשוי מיריעות, ואם כן, השמים שהם בחינת יריעה, הם בחינת 'אהל', והם שמייחדים בין החמה ללבנה, והם בחינת משה ויהושע, נקודה עליונה ונקודה תחתונה של האות א'.

וְכִסָּא הַעֲלִיּוֹן¹³³, הֵינּוּ נִקְדָּה הַעֲלִיּוֹנָה של האות א' הנקראת 'כסא' מלשון 'כיסוי', כי היא נסתרת ונעלמת, נְחַלְקָת לְשַׁלֵּשׁ טַפִּיִן, פי, באות 'י' ישנם ג' חלקים¹³⁴: קוצו של 'י' (כְּתָר), האות 'י' בעצמה (חִכְמָה), העוקץ התחתון של ה'י' (בינה)¹³⁵, כי בכְּתָר נכללים כל שלוש הראשונות: כְּתָר, חִכְמָה, בינה¹³⁶, כִּי היא בחינת 'כְּתָר', שהוא

מקורות ועיונים

לחכמה (אות ט"ו), וז"ל: מה שאמר להר"ר נתן ז"ל שבכל מקום שמתוועדים יחד רבי ותלמיד הוא בחינת משה ויהושע ואוהל מועד, לדעתינו העניה יש בזה דברים גבוהים ורמים, כי רמז בזה סוד ההתקשרות בינו ובין תלמידו הקדוש הר"ר נתן ז"ל, כי מאמר זה

128. כתב בלקוטי הלכות (ח"מ ח"א שלוחין ה, יג), וז"ל: כִּל צְדִיק אָמַתִּי וְתַלְמִידוֹ, הוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה וְיַהוֹשֻׁעַ, כְּאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, עכ"ל. (וכן הוא שם באו"ח ח"ב ברכת הפירות ה, י"א; ובהלכות שבת ז, טל; ובאבן העזר הלכות אישות ד, יט). וכתב על זה בפרפראות

מקורות ועיונים

לא יִמֵשׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל, מֵאֵי טַעֲמָא לִיהוֹשֻׁעַ, בְּגִין דְּאִיהוּ כְּסִיחָא לְגַבֵּי שְׂמֵשׂא, וְאִיהוּ אֲתַחְזִי לְנִטְרָא מִשְׁכּוּנָא. וְעַל דָּא, "לֹא יִמֵשׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל". [נתרגום: אָמַר לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ, אַתָּה תִּהְיֶה הַנְּאֻמָּן בֵּין הַקְּבֵ"ה וּבֵין יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂאֵר הַמְּשָׁכֵן בִּידְךָ בְּנֵאֻמָּנוּת, וְנִרְאָה אֲצֵל מִי יִשְׂאֵר. מַה כְּתוּב? "וְיָשֹׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נֶעַר לֹא יִמֵשׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל", מַה הַטַּעַם לִיהוֹשֻׁעַ? מִשּׁוּם שֶׁהוּא פְּלִכְנָה לְגַבֵּי הַשְּׂמֵשׂ, וְהוּא רְאוּי לְשֹׁמֵר אֶת הַמְּשָׁכֵן, וְעַל זֶה לֹא יִמֵשׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל].

131. פשט הכתוב פירש במצודת דוד: הקב"ה פרש

את השמים כאוהל, להיות מוכנים שישבו תחתיהם.

132. הטעם שהביא עוד פסוק, ביאר במי הנחל וז"ל:

עיינ בתיקונים בהקדמה (דף ז. ט) שמביא הפסוק (יחזקאל

א, כב) "רְקִיעַ צִיִּין הַקָּרַח הַנּוֹרָא נְטוּי עַל רְאשֵׁיהֶם

מִלְמַעְלָה", דעליה איתמר (תהלים קד, ב) "נוֹטָה שְׁמַיִם

כְּנִירְעָה" כגוונא דא (אות ו) באמצע א'. ועל כן מלבד

הראיה שמביא שאוהל הוא רקיע, מפסוק (ישעיה מ,

כב) "וַיִּמְתָּחֶם כְּאֵהָל לְשֶׁבֶת", מביא הראיה מהפסוק

"נוֹטָה שְׁמַיִם כְּנִירְעָה", כי זה הפסוק קאי על הרקיע

הזה שבהמרכבה שראה יחזקאל, כמבואר בתיקונים.

ועל כן ראה אז (יחזקאל א, יד) "וְהַחַיִּיתוֹת רְצוּאוֹ נְשׁוּבוּ",

כי הרקיע והדמות כסא והדמות כמראה אדם, הכל

כלול בדרכי התשובה שהם בחינת 'בקי ברצוא בקי

בשוב'.

133. הדגיש 'כסא העליון', כי מדבר על הנקודה

העליונה של הא', אבל באמת, כל האות א' בכללותה

היא בחינת 'כסא'.

134. כמבואר בתקוני זוהר (תיקון ס"ט דף קי, ו) ז"ל:

תֵּלַת טַפִּין עֲלֵאִין דְּאֵינִין סְגוּלַת־א', דְּאֲזַדְרִיקוּ מִמוּחָא

סְתִימָא, אֵינִין קוֹצָא דְאֵת י' לְעֵילָא וְקוֹצָא דִילָה לְתַתָּא,

וְגוּ בְּאֻמְצֵיתָא דִילָה, מוּחָא דְאֲזַדְרִיקוּ תֵּלַת טַפִּין אֵלִין

מִינָה, אֵיהִי י', וְדָא י' דְּאֵיהִי לְעֵילָא מֵאֵת א'. [נתרגום:

שְׁלֹשׁ טַפּוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁהֵן סְגוּלַת־א', שֶׁנִּזְרְקוּ מֵהַמַּחַ

הַנְּסֻתָּר, הֵן הַקּוֹץ שֶׁל הָאוֹת י' לְמַעְלָה, וְהַקּוֹץ שֶׁלָּהּ

לְמַטָּה, וְהֵגוּ בְּאֻמְצֵיתָהּ, הַמַּחַ שֶׁנִּזְרְקוּ שְׁלֹשׁ הַטַּפּוֹת

הַלְלוּ מִמֶּנּוּ, הוּא י', וְזוֹ י' שֶׁהִיא מַעַל לְאוֹת א'].]

135. הגם שבינה היא אות ה' ראשונה שבשם הוי"ה,

מ"מ היא כבר נרמזת באות י', בבחינת 'הבן בחכמה'

(ספר יצירה), כי כל ספירה יוצאת מהספירה שמעליה,

נאמר סמוך מאוד להתקרבותו אליו ז"ל (בשבת תשובה תקס"ג, ו') נתן התקרב בסוף אלול תקס"ב) ומי שבקי קצת בספריו הקדושים של הר"ר נתן ז"ל, והכיר אותו בחייו ושמע דבריו ושיחותיו הקדושים ובקי קצת בענייניו וסיבותיו אשר עברו עליו, יבין בלבו ויראה בעיני שכלו ממש, כי היה מבחינה זו (של יהושע נקודה התחתונה), כי רוב דבריו המה מהתחזקות בעבודת ה' לבלי לייאש עצמו שום אדם מישראל, רק כל אחד ממקומו ידרוש ויבקש את ה', שזה בחינת בקי בשוב המבואר במאמר הנ"ל, שזה בחינת נקודה התחתונה בחינת יהושע.

129. וכמו שהאריך בזה בלקוטי הלכות (שבת ז, ד),

זו"ל: שְׁלֵמוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁהוּא הַתְּגַלּוֹת אֱלֹקוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ,

היא על ידי בחינת משה ויהושע, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרֵב

וְהַתְּלִמִּיד שְׂמֵאִירִין אֹר חֲדוּשֵׁי תוֹרָה בְּעוֹלָם, שְׁעַל יְדֵי

זֶה מְגַלִּין אֱלֹקוֹתוֹ לְכָל הָעוֹלָם וּמַחֲזִירִין אֶת הָעוֹלָם

בְּתוֹשׁבָה, וְהַעֲקָר, כְּשֶׁבְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, בְּחִינַת נְקֻדָּה

הַתְּחַתּוֹנָה, בְּחִינַת לְבָנָה - מְקַבֵּל מִנְקֻדָּה הָעֲלִיוֹנָה,

מְבַחֲשֵׁת מִשָּׁה, פְּנֵי חִמָּה. פִּי מְבַחֲשֵׁת מִשָּׁה בְּעֲצָמוֹ

שֶׁהִיא בְּחִינַת נְקֻדָּה הָעֲלִיוֹנָה וְכוּ', אֵי אֲפָשֵׁר לְהַעֲוֹלָם

לְקַבֵּל מִגְּדָל הָעֲלָמוֹ וְהַסְתַּרְתּוֹ, פִּי הוּא בְּבַחֲשֵׁת (מִשְׁלֵי

כה, ב): "כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתַּר דְּבָר", רַק הַתְּלִמִּידִים

הָאֲמִתִּיִּים בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר לֹא יְמוּשׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל -

קִבְלוּ מִמֶּנּוּ בְּדְרָכִים נִפְלְאִים, בְּבַחֲשֵׁת (תְּגִיגָה יא): אֵלָא

אִם בֶּן הָיָה חֶסֶם וּמִבִּין מְדַעְתּוֹ וְכוּ', שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה

מְרַכְבָּה - שֶׁהוּא לְתַקֵּן כָּל הַנַּ"ל, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְבַחֲשֵׁת

אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַפֶּסֶס הַמְּזוּרָשׁ, שֶׁזֶה עֲקָר שְׁלֵמוֹת

מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה. וְעַל בֶּן כָּל תְּקוּן הָעוֹלָם, הוּא עַל

יְדֵי שְׂמֵתִיחַד בְּחִינַת מִשָּׁה עִם בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, נְקֻדָּה

הָעֲלִיוֹנָה עִם נְקֻדָּה הַתְּחַתּוֹנָה, שְׂמֵשׂה - בְּחִינַת הָרֵב,

יְאִיר הַדַּעַת לְהַתְּלִמִּיד - בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, עַד שֶׁיּוּכַל

לְהָאִיר פְּנֵי תֵּבֵל לְהוֹדִיעֵם דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה לְכָל אֶחָד

וְאֶחָד לְפִי בְּחִינַתּוֹ, עַד שֶׁפְּלֵם שְׂבוּבוֹ אֶל ה' וַיִּפְרִירו

גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, עכ"ל. (וכעין זה גם בהלכות

ברכת הפירות ה, ז).

130. כמבואר בזוהר פרשת בחוקותי (ח"ג סוף דף

קיד, ו) ז"ל: אָמַר לִיה (משה) לִיהוֹשֻׁעַ, אַנְתָּ תִּהְיֶה

מֵהִימָנָא בֵּין קוֹדֶשׂא בְּרִיךְ הוּא, וּבֵין יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁתָּאֵר

מִשְׁכּוּנָא בִּידְךָ בְּהִימָנוּתָא, וְנַחֲמִי בְּמֵאֵן שְׁתָּאֵר. מַה

כְּתִיב "וְיָשֹׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נֶעַר

כִּמּוֹ שְׁפָתַיב (ישעיהו ג' י) "פֶּן יֵרָאָה בְּעֵינָיו, וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע, וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשָׁב". וְאֵלּוֹ הַשְּׁלֵשׁ בְּחִינּוֹת
הֵם נִקְרָת סְגוּלָּה, וְסְגוּלָּה דָּא חֲמֵה' (תקונים בהקדמה דף 137), הֵינּוּ 'פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפְנֵי חֲמֵה'.

עוֹשָׂה אוֹר

בחינת תשובה, והכתר רוכב על חכמה ובינה¹³⁷, נמצא, שכל ג' ספירות אלו הן בחינת תשובה, כי תְּשׁוּבָה צָרִיף לְהִיּוֹת בְּשֵׁלֶשׁ תְּנָאִים, כִּמּוֹ שְׁפָתַיב (ישעיהו ג' י): "פֶּן יֵרָאָה בְּעֵינָיו (חכמה), וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע (כתר), וּלְבָבוֹ יִבִּין (בינה)¹³⁸ וְשָׁב", פי', התשובה נעשית, ע"י שראוה בעיניו גודל החטא, ושמע באוזנים לקול המוכיחים, ונותן לבו להבין את מה שראה ושמע, ועי"ז עושה תשובה. נמצא, שהעינים והאוזנים והלב הם תנאים לתשובה, שרק על ידם נעשית התשובה. וְאֵלּוֹ הַשְּׁלֵשׁ בְּחִינּוֹת הֵם בחינת נִקְרָת סְגוּלָּה שמורכבת משלוש נקודות, ושלוש נקודות אלו רומזות לשלושת הספירות: כתר, חכמה ובינה, וְסְגוּלָּה דָּא - הוא בחינת 'חֲמֵה' (תיקוני זוהר בהקדמה דף 139), הֵינּוּ 'פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפְנֵי חֲמֵה', כי הנקודה העליונה של האל"ף, שהיא בחינת 'כתר' ובחינת 'תשובה', והיא בחינת 'משה', ו'משה' הוא בחינת 'חמה', ו'חמה' היא בחינת 'סגול', ו'סגול' הוא שלוש נקודות, בחינת 'תשובה', שיש בה שלושה תנאים. נמצא, שהנקודה העליונה של האל"ף רומזת ל'כתר' ל'תשובה' ל'משה' ל'חמה' ול'סגול', שכולל את כל הג' ספירות: כתר, חכמה ובינה¹⁴⁰. ולמעשה, הכוונה היא, שכאשר עושה תשובה, צריך לעשות אותה עם העינים, האוזנים והלב¹⁴¹.

מקורות ועיונים

והכל הולך אל מקום אחד, ע"ש. וכאן מבואר שהם כתר חכמה ובינה, ולפי זה צריך לבאר "פֶּן יֵרָאָה בְּעֵינָיו" - כנגד ספירת החכמה, כי העינים על שם החכמה, "וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע" - כנגד הכתר (ראה בקהלת יעקב ערך אז, שאוזן בחינת כתר וכו'), "וּלְבָבוֹ יִבִּין" - כנגד הבינה 'בינה לבא'.

139. לשון התקונים: 'סגול' (במספר קטן) ח"י חֲשֵׁבְנֵיה וכו', וּתְלַת נְקוּדֵין ז' ז' ז', אֵיהֶן ח'ס' (תוסיף על המספר קטן של סגול שעולה 18 עוד שלושים, שהם הג' נקודות שבסגול, שהן כעין ג' יודי"ן, הרי זה עולה 48 כמנין ח'ס'), וְאֶרְבַּע אֲתוּוֹן מִן סְגוּלָּה (בתיבת סגול ישנן ד' אותיות) אֵיהֶן חמ"ד (כמנין 52), וְתִיבָה (היינו, תוסיף את הכולל, עולה 53), הָא אֵינּוֹן חֲמֵה' (שעולה ג"כ 53), 'פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפְנֵי חֲמֵה'.

140. ובה נשלמו עשר הספירות בא' הזו, כי ז' עליונה היא ג' ספירות 'כתר חכמה ובינה', ו' אמצעית היא שש ספירות 'חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד', וי' אחרונה למטה, היא ספירת המלכות. והן כנגד עשרה פעמים 'מראה', שישנן במרכבת יחזקאל.

141. כן ביאר בקיצור ליקוטי מוהר"ן (אות י') ענין זה למעשה, וז"ל: תְּשׁוּבָה צָרִיפָה לְהִיּוֹת בְּשֵׁלֶשׁ תְּנָאִים: שְׁיֵרָאָה בְּעֵינָיו, וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע, וּלְבָבוֹ יִבִּין, וְשָׁב, (ע"פ ישעיהו ג' י). פֶּן יֵרָאָה בְּעֵינָיו לְבָבוֹ יִבִּין וְשָׁב, על דרךיו ולהסתכל על תְּקִלְתוֹ הַנְּצָחִי, וְלִישָׁב

ולכן היא גם נרמזת בה (וכמו שמצינו שבאות ה' ראשונה, רגל ה' היא בצורת ו', לרמז על ו' ספירות, ופסיעה לבר לרמז על המלכות).

136. כמבואר בליקוטי הלכות (שבת ז, כג), וז"ל: בְּחִינַת נִקְרָת סְגוּלָּה שְׁכֹלֵל מְשֻׁלָּשׁ נְקוּדוֹת, פֶּן יִשְׁלַשׁ רְאִשׁוֹנוֹת (כתר, חכמה ובינה) תְּשׁוּבוֹת פְּאֻחַת, וְכֻלָּם כְּלוּלִים בְּבְחִינַת פְּתֵר מְאָמֵר סְתוּם, פֶּן יִצְלִיחַם נְאֻמֵר (תְּגִיגָה יג.): 'בְּמִפְלֵא מִמֶּךָ אֶל תִּדְרָשׁ', כְּמוֹכָא (זוהר יתרו כב.) עַל פְּסוּק (דְּבָרִים ד, לב): 'וְלִמְקַצֵּה הַשְּׂמִים יַעַד קַצֵּה הַשְּׂמִים' - אֲתָהּ שׁוֹאֵל, שְׁהֵם בְּחִינַת 'שְׁבַעַת יְמֵי הַבְּנֵי' וְכוּ'. (פי', המקום שאתה שואל ודורש, הוא רק מחסד עד מלכות, שהם שבע ספירות תחתונות, אבל כל שלושת הספירות הראשונות הן חשובות כאחת, ואין לשאול ולחקור בהן, כי אין חוקרים בכבוד אלהי"ם). וכמבואר ענין זה בזוהר פקודי (ח"ב דף רלב).

137. כמבואר בתקוני זוהר הנ"ל (בהקדמה דף 137), וז"ל: נְקוּדָה דָּא (הי' העליונה של אות א) הוּא כְּגוֹן חֲלִ"ם לְעֵילָא - פְּתֵר עֲלִיוֹן, דְּרָכִיב עַל ז"ה דְּאֵינּוֹן (ספירות) חֲכָמָה וּבִינָה כְּחֻשְׁבֵּן חֲלִ"ם' (שעולה 78 כמנין ג' הויות, שהן רומזות על ג' הספירות כתר, חכמה ובינה).

138. ע' ברפראות לחכמה לקמן (תורה ד' אות ז'), שביאר כיצד נרמזים המוחין חב"ד בג' בחינות אלו. וסיים שם: ויש גם לפרש באופנים אחרים,

ו זֶה פִּירוּשׁ: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, זִמְנָא חֲדָא הָדָא אֲזִילִין בְּמִדְבָּרָא, וְחִזְיִין הֵינִי אֲזִיזֵי דְשְׁמִיטִין גְּדַפְיָהוּ מִשְׁמַנְיָהוּ, וְקָא נְגַדֵי נְחָלֵי דְמִשְׁחָא מִתַּתִּיהוּ. וְאִמְנָא לְהוּ: אֵית לִי מְנִיכּוּ חוּלְקָא לְעִלְמָא דְאֵתִי? חֲדָא דְלִיָּא לִי אֲטָמָא, וְחֲדָא דְלִיָּא לִי גְדַפָּא. כִּי אֲתָאי לְקַמִּיָּה דְרַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לִי: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לְהֵן עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין: (בבא בתרא ע"ג).

רש"ב"ם: דְשְׁמִיטִין גְּדַפְיָהוּ, נִפְלוּ נוֹצָה שְׁלֶקֶם מְרַב שׁוּמְן: דְלִיָּא לִי גְדַפָּא, הַגְבִּיָּה לִי חֲנַנְתָּ, רָמֵן – וְהוּ חֲלָקָה לְעֵתִיד לְבֹא: לְהֵן עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין, שְׂפַחְטָאֲתֶם מִתְעַכֵּב מִשִּׁיחַ, וְיֵשׁ לְהֶם צַעַר בְּעֵלֵי חַיִּים, לְאוּתָן אֲזִיזֵי, מִחֲמַת שׁוּמְנֵן:

שְׁחֵלְךָ לְחַקֵּר בַּמִּדְבָּר הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָה, שְׂאָרֶם מִשִּׁים עֲצָמוּ בְּמִדְבָּר לְדוּשׁ (עיין עירובין נ"ה) שְׁחֵבֵל דְשִׁין

עוֹטָה אוֹר

כעת ילביש את ההשגות, שנתחדשו בתורה דין, במאמרו של רבה בר בר חנה.

ו. זֶה פִּירוּשׁ הגמרא (בבא בתרא דף ע"ג): אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: זִמְנָא חֲדָא הָדָא אֲזִילִין בְּמִדְבָּרָא – פֵּעַם אַחַת, הֵיִינוּ הוֹלְכִים בַּמִּדְבָּר, וְחִזְיִין הֵינִי אֲזִיזֵי דְשְׁמִיטִין גְּדַפְיָהוּ מִשְׁמַנְיָהוּ – וּרְאִינוּ אוּוִיִּים שְׁנוּצוֹתֵיהֶם נִפְלוּ מְרֻב שׁוּמֵן, וְקָא נְגַדֵי נְחָלֵי דְמִשְׁחָא מִתַּתִּיהוּ – וְנִמְשְׁכוּ נְחָלֵי שְׁמֵן מִתַּחְתֵּיהֶם. וְאִמְנָא לְהוּ: אֵית לִי מְנִיכּוּ חוּלְקָא לְעִלְמָא דְאֵתִי – וְאִמְרֵתִי לְהֶם, הָאִם יֵשׁ לִי מִכֶּם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. חֲדָא דְלִיָּא לִי אֲטָמָא, וְחֲדָא דְלִיָּא לִי גְדַפָּא – אַחַד הַרִים יֵרֵךְ (רגלו) לְעַבְרֵי, וְאַחַד הַרִים לְעַבְרֵי כַּנְף¹⁴². כִּי אֲתָאי לְקַמִּיָּה דְרַבִּי אֶלְעָזָר – כִּשְׁבַּאתִי לְפָנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר¹⁴³, אָמַר לִי: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לְהֵן עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין – עַל צַעַר אוּוִיִּים אֵלוּ. וּפִירֵשׁ רִשְׁב"ם, שִׁיתֵּנוּ יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין שִׁמְחַמַּת חֲטָאֵיהֶם מִתְעַכֵּב הַמִּשִּׁיחַ, וּמִתְעַכֵּב שְׁחִיטַת הָאוּוִיִּים הַלָּלוּ, שֶׁתִּהְיֶה אִזְ כַּדִּי לְתַת שֶׁכַּר לְיִשְׂרָאֵל, וּמִחֲמַת הַעֵיכּוּב הַזֶּה יֵשׁ צַעַר בְּעֵלֵי חַיִּים לְאוֹתָם הָאוּוִיִּים מִחֲמַת שׁוּמֵם.

'היינו הולכים במדבר', פירושו: שְׁחֵלְךָ רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה לְחַקֵּר¹⁴⁴ בַּמִּדְבָּר הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָה¹⁴⁵ הַנִּקְרָאת 'מדבר', שְׂאָרֶם מִשִּׁים עֲצָמוּ בְּמִדְבָּר לְדוּשׁ, שְׁחֵבֵל דְשִׁין עֲלִיזו (עירובין נ"ה)¹⁴⁶, עַד שֶׁכָּל אָדָם אֶפְיָלוּ

מקורות ועיונים

ודומם ושותק, צריך הוא למידת הענוה, וכמו שכתב בראשית חכמה (שער הענוה פרק ג') וז"ל: וישמח כאשר יחרפוהו ויבוזהו, שידע שהקב"ה אוהבו בשלוח לו ייסוריין קלים כאלו כדי לטהר עונותיו, (ואותו המחרפו, עווננו ישא, כי הוא רצוצה בישא' להלקות לזה). וראוי שיתפלל להקב"ה בכל תפילותיו שחרית מנחה ערבית, שיזכהו הקב"ה למדת הענוה וההכנעה, שיהיה שמח ביסוריין אלו אם יבוזהו ויכעיסוהו.

146. שם בגמ' מובא: אמר רב מתנה מאי דכתיב (במדבר כא, יח) "וּמִמִּדְבָּר מִתְנַה", אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו. ופירש"י: שהכל דשין אותו - שאין לו גסות. [ויובן עם מה שכתב בליקוט חדש (ערך תורה אות י"ב), וז"ל: פירוש, שאינו מונע מללמוד תורה לכל אדם, עכ"ל. וזהו, שהכל דשין בו, כי דישה היא הוצאת הגרעין, וכן כאן כולם דשין בו ומוציאים ממנו תורה, שאין לו

אֵת עֲצָמוּ הֵיטֵב הֵיטֵב, וְלִשְׁמַע הֵיטֵב כָּל דְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים, וְאִזְּהָ לְתִשְׁבָּחָה בְּאֵמַת.

142. פירש רשב"ם, שרמזו לו שזהו חלקו לעתיד לבוא.

143. שהיה מרבתי של רבה בר בר חנה, ע' מועד קטן (דף יד.).

144. לכאורה תיבת 'לחקור' צריכה ביאור, כי היה לו לומר, שהלך לעבוד ולהשיג מדרגת הענוה (או כעין זה). ונראה, דבתחילת תורה זו הביא רבינו את הפסוק (משלי כה, ב) "וּכְבֹד מְלָכִים חָקֵר דְבָר", שהכל חוקרים על כבודם מי הוא זה ואיזהו שחולקים לו כבוד זה וחולקים עליו. נמצא, שכדי להגיע למידת ענוה, צריך לחקור על כבוד מלכים, ולראות שאינו כבוד כלל ולמאוס בו, ולכן נקט תיבת 'לחקור'.

145. כי כדי שיוכל לעשות את עיקר התשובה, שנתבאר לעיל (באות ב'), שהוא ע"י ששומע בזיונו

עליו. וראה חכמים, וזה בחינת אנוני, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות נו.) 'הרואה אנוני בחלום יצפה לחכמה'. דשמיטין גרפיהו – פ"רש (רש"י) [רש"ב"ם]: נוצות, זה בחינת מחלקת ובזיונות, כמו שכתוב (דברים כה, יא) "כי ינצו אנשים", הינו שאין משגיחין על מחלקת ובזיונות שמבזין אותן, ושומעים הרפתן ואינם משיבים. ועל שם השתיקה נקראים חכמים, כי (אבות ג, י"א) 'סיג לחכמה – שתיקה': [כי השתיקה היא בחינת כתר*]. וזה לשון דשמיטין, כמו שכתוב (דברים טו ב) "שמוט כל בעל משה ידו", הינו שלא יתבע עלבונו.

*כי על ידי השתיקה זוכין לתשובה, שהיא בחינת כתר, כנ"ל. וזה בחינת: 'סיג לחכמה שתיקה'. 'סיג' דיקא, זה בחינת כתר, שהוא בחינת סיג וגדר סביב סביב, שמסבב ומכסיר את החכמה. וזה הכתר, שהוא בחינת סיג, נעשה מחשתיקה, כנ"ל. וזהו 'סיג לחכמה שתיקה', כנ"ל.

עוטה אור

קטן שמבוהו ומחרפו, שותק לו ואינו משיבו, כמדבר שהכל דורכים עליו. וראה חכמים¹⁴⁷, וזה בחינת 'אנוני', כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות נו.) 'הרואה אנוני בחלום, יצפה לחכמה'¹⁴⁸. 'דשמיטין גרפיהו' (שנלו נוצותיהו), פ"רש (רש"י) [רש"ב"ם]: גרפיהו' הם 'נוצות'. זה בחינת מחלקת ובזיונות¹⁴⁹, כמו שכתוב (דברים כה, יא): "כי ינצו אנשים" – 'כי יריבו אנשים', דשמיטין – הינו שאין משגיחין על מחלקת ובזיונות שמבזין אותן¹⁵⁰, ושומעים הרפתן ואינם משיבים¹⁵¹. ועל שם השתיקה נקראים חכמים, כי אמרו במשנה (אבות ג, י"א) 'סיג לחכמה – שתיקה', השתיקה היא גדר לחכמה, כי ע"י שתיקה זוכה לחכמה¹⁵². [כי השתיקה היא בחינת כתר¹⁵³], (ומבאר ר' נתן ו"ל: כי על ידי השתיקה למחרף ומבוהו זוכין לתשובה (כדלעיל אות ב), שהיא (התשובה) בחינת כתר') (בחינת המתן, ע"ש, שבעל התשובה הבא להיטהר צריך להמתין עד שיייעו לו), כנ"ל. וזה שהשתיקה היא 'כתר', זהו בחינת: 'סיג לחכמה שתיקה' – 'סיג' דיקא, זה בחינת כתר, שהוא בחינת סיג וגדר סביב סביב, שמסבב ומכסיר ומעטיר את החכמה¹⁵⁴, כי ספירת ה'כתר' היא למעלה מספירת ה'חכמה', והיא מסבבת ומקיפה את ספירת ה'חכמה' כעטרה, וזה הכתר שהוא בחינת 'סיג', נעשה מחשתיקה כנ"ל. וזהו 'סיג לחכמה שתיקה' כנ"ל¹⁵⁵, דהיינו, הכתר שהוא 'סיג לחכמה', נעשה על ידי 'שתיקה', ולכן אלו ששותקים על בזיונם וזוכים לבחינת 'כתר', זוכים גם כן לחכמה). וזה לשון דשמיטין, כמו שכתוב (דברים טו ב): "שמוט כל בעל משה ידו", בשנת השמיטה צריך המלוה לשמוט ולעזוב את החוב ולא לתבוע אותו, וכן כאן 'דשמיטין' הינו שלא יתבע עלבונו.

מקורות ועיונים

ענו, הוא בלא חכמה. וזה ידוע שעננה בלא חכמה, אינה פלוס. כי בנדאי אין זה מעלת העננה, להראות עצמו בכפיפת ראש בדרך שטות פאלו הוא ענו, כי זה עננה פסולה, ועקר העננה פשהיא בחכמה, עכ"ל.

148. שם בגמ' מובא: הרואה אווז בחלום, יצפה לחכמה. שנאמר (משלי א, כ) "חכמות פחוץ תרנה פרחבות תתן קולך", (וכן האווז משמיע קולו בראש חוצות, וכמו שכתב המהרש"א ו"ל: האווז הוא הקולני בעופות טהורים).

גאווה ללמד רק את מי שחשוב וכו', אלא מטריח עצמו ללמוד לכל אדם]. (וע"ע לקמן ריש תורה רע"ז).

147. רבה הלך לחקור במידת הענוה, ומצא חכמים, ולקמן יתבאר שהם היו חכמים ענוים. כי באמת זהו עיקר הגדולה שהחכם יהיה עניו, אבל מי שאינו חכם ואין בו מעלות, אין לו שבח כל כך שהוא עניו, כי במה יתגאה. ובפרט לפי המבואר לקמן (תורה קצ"ז), שעיקר מעלת הענוה היא רק אם יש בה חכמה, וז"ל: פגם לשון הרע מפריד בין עננה לחכמה, ועל ידי זה נפגם העננה ואי אפשר להיות ענו. ואפלו אם יהיה

מקורות ועיונים

מקפת את החקמה, שהיא בחינת הדבור כמו סגן וגדר. כי צריכין לשתוק קדם שמוצריאין הדבור, ולהתישב היטב קדם שמוצריאין הדבור, וכן בין דבור לדבור. ועל פן אמרו רז"ל (מגלה יח): 'מלה בסלע משתוקא בתרין', כי השתיקה למעלה מהדבור, והיא שורש הדבור ותקונו, עכ"ל.

154. וכמו שכתב האריז"ל בעץ חיים (שער כ"ג פרק ב' דף ק"ו טור ג'), וז"ל: תבין למה נקרא 'כתר', כי הוא לשון כותרת וסוכבת, כמו העטרה המקפת ומסכבת ומלבשת ראש האדם וכו'.

155. כבר ציינו שכל קטע זה הוסיף מוהרנ"ת במהדורת תקפ"א, אולם בדפוס ראשון נדפס כאן מה שנכתב עתה בסוף התורה, וז"ל: על ידי הדמימה והשתיקה ששוחקין לחברו כשמיבין אותו, על ידי זה זוכה לתשובה, שהיא בחינת פתח, כי סגן לחקמה שתיקה, כי צריכין לזהר מאד לדון את כל אדם לכף זכות, ואפלו החולקים עליו ומביזין אותו, צריך לדונם לכף זכות ולשתק להם, ועל ידי זה נעשה בחינת פתח. פמוכא במדרש (ויקרא רבה ב, ה) 'משל לאחד, שמצא את חברו שהוא עושה פתח. אמר לו: בשביל מי, אמר לו: בשביל המלך. אמר לו: כיון שהוא לצדק המלך, כל אכן טוב שתמצא, תקבענו בו'. כך כל אחד מישראל הוא בחינת פתח להשם יתברך, וצריך להכניס בו כל מין אבנים טובות שאפשר למצא, דהיינו שצריכין להשתדל לחפש ולבקש אחר כל צד זכות ודבר טוב שאפשר למצא בישראל, ולדון את הכל לכף זכות, כי הם בחינת פתח להשם יתברך פנזכר לעיל. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות א, ו) 'הוי דן את כל אדם לכף זכות'. נמצא, שעל ידי שדנינים את הכל לכף זכות, שעל ידי זה שוחקין לו כשמיבנה אותו, כי מוציאין בו זכות, שאינו חייב כל כך במה שמיבנה אותו, כי לפי דעתו וסברתו נדמה לו שראוי לו לבזות אותו וכו', על ידי זה נעשה בחינת פתח, היינו פנ"ל, שעל ידי הדמימה והשתיקה נעשה בחינת פתח, פנ"ל, עכ"ל. [נומהרנ"ת הכריע, שכל זה הוא טעם נוסף מדוע ע"י השתיקה נעשה 'כתר', אבל כפי המבואר עד עתה, הטעם שהשתיקה נחשבת כתר, משום שע"י שמקבל בזיונו ושותק הוא בחינת 'סגן' (כתר) 'לחכמה', ע"י 'שתיקה'].

149. כתב במי הנחל, וז"ל: מה שלא מפרש כפשוטו 'גדפייהו' לשון 'גידוף' (שבוה משמע יותר בפשטות 'מחלוקת ובזיונות', ולא צריך להביא ראיה מרחוק, שנוצות' הוא בחינת 'מחלוקת ובזיונות'). כי לשון 'גידוף' קאי על גידוף השם, ועל ביזיון וגידוף השם, אסור לשתוק. וגם על ביזיון וגידוף הצדיק, אשר קוב"ה וצדיקיא כולא חד, גם כן אסור לשתוק. וכאשר נשמע אחר כך מפיו הקדוש שאמר לענין כזה (ע' בסמוך), שאף על פי כן צריך לפעמים לסטור לאחד על לחייו. וגם לשון גידוף על בני אדם, קאי על פגם משפחה, ועל זה אסור לו גם כן לשתוק למגדפו בפגם משפחה, רק צריך לו לומר ששקר הוא, כמבואר הדין בשולחן ערוך, עכ"ל.

ומה שציין שפעם אמר רבינו שלפעמים צריך לתת סטירה, אמר זאת לענין תורה דידן, כמובא בשיח שרפי קודש (ח"א אות תקכ"ט), וז"ל: כשגמר רבנו ז"ל תורה ו' קרא את יהושע וכו' אמר: (און אמאל גיט מען א פאטש), "פעם נוהנים סטירה". וקיים זאת מוהרנ"ת ז"ל, פעם אחת היה איש אחד מאנ"ש אומר תהלים בכונה גדולה, ואחד מהלומדים למד, ואמר שמבלבל אותו מהלמוד, והלך הלמדן והקה אותו. ואז בא מוהרנ"ת לבית המדרש והרגיש זאת, ושאל ללמדן על מה הכיף אותו, ענה לו הלמדן אפשר גם אתה רוצה להכות אותי? ובתוף הדבורים הושיט לו הלחי, ובא מוהרנ"ת במחשבתו שעתה יקיים מאמר רבנו ז"ל הנ"ל, וקיים בו תיקון והקה אותו על הלחי, עכ"ל. (וע"ע שם ח"ד אות ל"ב).

150. בסמוך מבאר רבינו על פי הפסוק (דברים טו, ב) 'וזה דבר השמשה שמוט', ופירושו 'תעזוב', היינו שלא תשגיח לתבוע את חובך, וכן כאן 'דשמיטן גדפייהו' שהם עוזבים את המחלוקת ואינם משגיחים לתבוע את עלבונם מהמחרף ומבזה אותם.

151. על פי שבת (דף פח:).

152. על פי רבינו יונה בפירושו לאבות שם, ע"ש.
153. ביאר בלקוטי הלכות (שבת ז, מג), וז"ל: סגן לחקמה שתיקה, שהיא בחינת פתח, בחינת המתן. כי שורש הדבור הוא במחשבה, שהיא בחינת שתיקה, כי הדבור בחינת חקמה, בחינת (משלי ב, ו): 'כי ה' יתן חקמה מפיו' וכו', ושורשו בבחינת פתח, בחינת שתיקה, בחינת סגן לחקמה שתיקה, שהשתיקה

וְזֶה פִּירוּשׁ 'מִשְׁמַנְיָהוּ' - מְלִשׁוֹן (דברים לב, טו): "שְׁמַנְתָּ עֵבֵית", (כלומר: מַחְמַת שְׁאוּחְזִין עֲצָמָן בְּחֵינֵת "שְׁמַנְתָּ עֵבֵית"), הִינּוּ בְּשִׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֲרַפְתָּן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בְּשִׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עוֹנוֹתָם, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שם) "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרוּן". [בְּחֵינֵת "הַשְּׁמֵן לֵב כּוֹ", וְאֶזְנֵי כּוֹ", פֶּן יִרְאֶה" כּוֹ, שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׁלְשָׁה תְּנָאִים אֲלוֹן].

יְנַגְדֵי נַחְלֵי דְמִשְׁחָא מִתְחַתֵּיָהוּ - הִינּוּ עַל יְדֵי הַשְּׂתִיקָה זֹכִיךְ לְכַבּוֹד אֲלָקֵי, שְׁהוּא בְּחֵינֵת

עוטה אור

וְזֶה פִּירוּשׁ 'מִשְׁמַנְיָהוּ', מְלִשׁוֹן הַפְּסוּק (דברים לב, טו): "שְׁמַנְתָּ עֵבֵית", (כלומר¹⁵⁶ מַחְמַת שְׁאוּחְזִין עֲצָמָן בְּחֵינֵת חוֹטָאִים מְרׁוֹב טוֹבָה, וּכְדַכְתִּיב: "שְׁמַנְתָּ עֵבֵית כְּשִׁית, וַיְטוּשׁ אֱלֹהִים עֲשֵׂהוּ וַיִּנְבַּל צוֹר יִשְׁעוֹתוֹ" - ועושים תמיד תשובה), הִינּוּ בְּשִׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֲרַפְתָּן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בְּשִׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עוֹנוֹתָם, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שם): "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרוּן וַיִּבְעֵט", (ומבאר ר' נתן וו"ל: בְּחֵינֵת הַכְּתוּב (ישעיה ג, ג) "וַיִּשְׁמַן לֵב כּוֹ" הַעַם הַזֶּה, וְאֶזְנֵי כּוֹ" הַכֹּהֵן, וְעֵינָיו הַשַּׁע, פֶּן יִרְאֶה כּוֹ" בְּעֵינָיו, וּבְאֶזְנוֹ יִשְׁמַע, וּלְבָבו יִבִּין, וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ", כִּי יֵצֵר הָרַע מִשְׁמִין וְאוֹטֵם אֶת הַלֵּב, וּמְכַבֵּד אֶת הָאֲזֵנִים, וְסוֹתֵם אֶת הָעֵינַיִם, מִשׁוּם שְׁחׁוֹשֵׁשׁ שְׂמַא הָאָדָם יִרְאֶה אֶת גּוֹדֵל הַחַטָּא, וַיִּשְׁמַע לְכָל מוֹכִיחִים, וְאִזּוּ לְבָבו יִבִּין שְׁצָרִיךְ לְחַזֹּר בְּתִשׁוּבָה, וּכְמִבּוֹאֵר לְעִיל (בסוף אות ה) "שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׁלְשָׁה תְּנָאִים אֲלוֹן). כְּלוּמַר, הַתְּשׁוּבָה נַעֲשִׂית ע"י רֵאִיָּה, שְׁמִיעָה וְהַבְנָה, וְחַכְמִים אֱלוֹ הַרְגִישׁוּ בְּעַצְמָם אֶת הַשׁוֹמֵן הַסּוֹתֵם לָהֶם אֶת הָעֵינַיִם, הָאֲזֵנִים וְהַלֵּב, וּלְכֵן, הֵם מְקַבְּלִים אֶת הַבְּזִיוּנוֹת וְשׁוֹתְקִים, כִּי הַבְּזִיוּנוֹת מְסִירִים אֶת הַשׁוֹמֵן הַבֵּא מְרׁוֹב טוֹבָה וְרוּחָה, בְּחֵינֵת "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרוּן וַיִּבְעֵט", וְכִשְׁמוּעַ בְּזִיוּנוֹת וְחַרְפוֹת, שֶׁהֵם הִיפְךָ רׁוֹב הַטוֹבָה, סֵר הַשׁוֹמֵן וַיְכוּלִים לִרְאוֹת, לְשִׁמוּעַ וְלִהְבִּין, וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

יְנַגְדֵי נַחְלֵי דְמִשְׁחָא מִתְחַתֵּיָהוּ - וְנַחְלֵי שׁוֹמֵן נִמְשָׁכוּ מִתְחַתֵּיהֶם, 'מִתְחַתֵּיָהוּ' - רׁוֹמֵז עַל הָעֲנוּהָ וְהַשְּׁפִלוּת, שֶׁשֶּׁם אֶת עַצְמוֹ כְּמִדְבַר לְדוֹשׁ, לִהְיוֹת תַּחַת כָּל אָדָם, הִינּוּ לְשִׁמוּעַ אֶת בְּזִיוּנוֹ וְלָדוּם וְלִשְׁתַּוֵּךְ¹⁵⁷, וְעַל יְדֵי הַשְּׂתִיקָה זֹכִיךְ לְכַבּוֹד אֲלָקֵי, כִּי ע"י זֶה שְׁחַכְמִים אֱלוֹ מִיעֵטוּ בְּכַבּוֹד עַצְמָם, שְׁהוּא בְּחֵינֵת "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרוּן", וְקַבְּלוּ בְּזִיוּנוֹת וְחַרְפוֹת, בְּשִׁבִיל לְקִיַּם אֶת ג' תְּנָאֵי הַתְּשׁוּבָה¹⁵⁸, וְהַתְּשׁוּבָה הִיא שֵׁם אֱהִי"ה, שְׁהוּא אֹר

מקורות ועיונים

תַּחְתוּנָה (שְׁמִבּוֹאֵר לְעִיל בְּתַחֲלֵיל אֹת ה'), וז"ל: וְעַל יְדֵי הַדְּמִיָּה וְהַשְּׂתִיקָה נַעֲשֵׂה וְכוּ', "וְתַחַת רַגְלֵי כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתַּי הַסְּפִיר" וְכוּ', וְזֶה בְּחֵינֵת "וְהָאֲרִיץ הָדָם רַגְלֵי". 'הָדָם' - זֶה בְּחֵינֵת דְּמִיָּה, וְזֶה בְּחֵינֵת הַנְּקֻדָּה הַתַּחְתוּנָה שֶׁל תְּמוּנַת א'.

158. כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל בְּסוּמוֹךְ, שְׁע"י הַשׁוֹמֵן אֵי אִפְשָׁר לִרְאוֹת בְּעֵינַיִם וְלִשְׁמוּעַ בְּאֲזֵנַיִם וְלִהְבִּין בְּלֵב, וְלֹא יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וּבְשִׁבִיל זֶה קִיבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּזִיוּנוֹת וְחַרְפוֹת, הַמְּמַעֲטִים אֶת הַשׁוֹמֵן הַזֶּה, וְאִזּוּ רׁוֹאִים, שׁוֹמְעִים וּמְבִינִים וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה. וּבְמִיעוּט כְּבוֹד עַצְמוֹ, מִתְּרַבֵּה כְּבוֹד הַמְּקוֹם, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל (בְּאוֹת ב), שְׁע"י תְּשׁוּבָה מִתְּגַלָּה כְּבוֹד אֱלֹהִים, בְּחֵינֵת שֵׁם אֱהִי"ה, וְשֵׁם אֱהִי"ה הוּא בְּסִפְרֵית הַכְּתוּר, וּמֵהָאֵרַת הַכְּתוּר בְּעוֹלָם מִתְּרַבֵּה כְּבוֹד אֱלֹהִים בְּעוֹלָם.

156. סוּגְרִים אֱלוֹ כׁוֹוְנָתָם לְמַחִיקָה, כִּי בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן הִיתָה הַגִּירָסָא: 'מִשְׁמַנְיָהוּ', כְּלוּמַר מַחְמַת שְׁאוּחְזִין עֲצָמָן בְּחֵינֵת (דברים לב, טו): "שְׁמַנְתָּ עֵבֵית", הִינּוּ בְּשִׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֲרַפְתָּן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, ע"כ. וּמֵהָרִנֵּת הַסְּגִיר בְּסוּגְרִים ז' תִּיבּוֹת: 'כְּלוּמַר מַחְמַת שְׁאוּחְזִין עֲצָמָן בְּחֵינֵת "שְׁמַנְתָּ עֵבֵית", וְהוֹסִיף ג' תִּיבּוֹת, וְכֵן הַגִּירָסָא: 'מִשְׁמַנְיָהוּ', מְלִשׁוֹן "שְׁמַנְתָּ עֵבֵית", הִינּוּ בְּשִׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֲרַפְתָּן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, ע"כ. אִמְנָם עֲתָה מִי שְׁקוֹרָא גַם אֶת הַתּוֹסַפֵּת וְגַם אֶת הַסּוּגְרִים, רׁוֹאֵה שִׁישׁ כְּפִילוּת, וְלִכֵּן צָרִיךְ לְקַרְוֹא כְּפִי שְׁתִּיקָן מֵהָרִנֵּת בְּלֵי הַסּוּגְרִים.

157. מִי הַנַּחֲלֵי, וז"ל: נִרְאֵה שְׁמַרְמֵז בׁוֹה כִּי מִתְחַתֵּיָהוּ רׁוֹמֵז עַל הַדְּמִיָּה וְהַשְּׂתִיקָה שׁוֹה בְּחֵינֵת "וְתַחַת רַגְלֵי", ע"כ. פִּי, תַּחַת אֹת א' הִינּוּ י'

'שָׁמוֹן, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (תהלים מה, ח) "אֶהְבֶּת צֶדֶק וְתִשְׁנָא רִשְׁעוֹ, עַל בֶּן מִשְׁחָד", וְזֶה בְּחִינַת (שם כה, י) "מֶלֶךְ הַכְּבוֹד".

'וְאִמְיִנָא לְחוּ: אֵית לִי מִינְיָכוּ חוּלְקָא לְעֵלְמָא דְאֵתִי? חֲדָא דְלִיָּא לִי אֲטִמָּא' - זֶה בְּחִינַת "וְהֶאֱרִין הָרֹם רַגְלִי", בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתְּחַתּוּנָה, בְּנִ"ל. וְחֲדָא דְלִיָּא לִי כְּנַף - זֶה בְּחִינַת כְּסָא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (ישעיה ל, ט) "וְלֹא יִכְנַף עוֹד מוֹרִיד", זֶה בְּחִינַת הַנְּקֻדָּה הָעֲלִיּוֹנָה. הִינּוּ שְׁהָרָאוּ לְרַבָּה בַר בַּר חֲנָה, שְׁנֵם הוּא זָכָה לְאֵלֵי הַבְּחִינּוֹת.

עוֹטָה אור

הכתה, כבוד אלהי"ם, **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שָׁמוֹן'¹⁵⁹, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (תהלים מה, ח): "אֶהְבֶּת צֶדֶק וְתִשְׁנָא רִשְׁעוֹ, עַל בֶּן מִשְׁחָד** אלהים אלהיך שמן ששון מחבריד¹⁶⁰, כי מי שאוהב את הצדק ומצדיק את דיניו של הקב"ה עימו, ושומע את החרפות והבזיונות שמבזים אותו ומקבלם באהבה, ומתוך כך עושה תשובה, הוא זוכה למשיחת שמן, בבחינת "משחך אלהים", שהוא כבוד אלהי"ם, **וְזֶה בְּחִינַת (שם כה, י): "מֶלֶךְ הַכְּבוֹד", פִּי, בתחילה היה בבחינת 'ספירת המלכות', שהיא החיריק שמתחת האות א', ע"י ששומע בזיונו ודומם ושותק, ועולה ונעשה בחינת 'כבוד', שהוא בחינת 'ספירת הכתר', כי זוכה לכבוד אלהי"ם¹⁶¹. וזהו "מלך הכבוד", ש'כבוד מלכים' ('מלך') שחוקרים אחריו ומבזים אותו שאינו ראוי וכו', נעשה 'כבוד אלהי"ם' ('הכבוד').**

'וְאִמְיִנָא לְחוּ לחכמים הללו, 'בעלי תשובה' שזכו לכבוד אלהי"ם, ועשו 'תשובה על תשובה', שהיא בחינת 'עולם הבא' שכולו תשובה: **אֵית לִי מִינְיָכוּ חוּלְקָא לְעֵלְמָא דְאֵתִי** - האם יש לי מכס חלק לעולם הבא, היינו, ששאל אותם האם בתשובתו השיג כמותם בחינת 'עולם הבא', שהוא 'תשובה על תשובה', **חֲדָא דְלִיָּא לִי אֲטִמָּא' - זֶה בְּחִינַת: "וְהֶאֱרִין הָרֹם רַגְלִי", בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתְּחַתּוּנָה של אות א', כְּלוּמָר, שרמז לו שזכה לבחינת הדמימה והשתיקה, כי בזה שרבה הלך למדבה, וחקר אחר מידת הענוה (כנ"ל) ושם עצמו כמדבר לדוש (בחינת "תחת רגליו"), ודמם ושתק לבזיונו, וזה לחיריק, שהיא הנקודה התחתונה של אות א'. **'וְחֲדָא דְלִיָּא לִי כְּנַף' -** ואחד הרים לעברי כנף, 'כנף' **זֶה בְּחִינַת 'כְּסָא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (ישעיה ל, ט): "וְלֹא יִכְנַף עוֹד מוֹרִיד" -** 'לעתיד לבוא הקב"ה לא יתכסה עוד ממך', הרי שפירושו 'כנף' הוא כיוסי, וכיוסי הוא בחינת 'כסא', **וְזֶה בְּחִינַת הַנְּקֻדָּה הָעֲלִיּוֹנָה של האל"ף, שהיא בחינת 'כתר', שהיא מכוסה ונעלם, ולכן הוא נקרא 'כסא' (כנ"ל אות ה), כְּלוּמָר, אות " העליונה של האל"ף, שהיא בחינת 'כתר' והיא מכוסה מהתחתונים מחמת אות ו' שהיא 'רקיע' המסתירה אמנם, כשעושה תשובה ומקבל 'בושה', שזוהי בחינת 'כלליות הגוונים' (שפניו מתהפכים לכמה גוונים), אזי אדרבה, נעשה יחוד בין חמה ללבנה, היינו, בין הנקודה העליונה לתחתונה, וזוכים כאן למטה לבחינת 'כבוד אלהי"ם'¹⁶², שזוהי בחינת עולם הבא¹⁶³.****

מקורות ועיונים

אלהי"ם, וזה "על בן משחך אלהים" - למלך, וכל המשיחות הם כמין כ', וכמין כתר, שזה בחינת 'כתר' בחינת 'כבוד' (כנ"ל באות ב). ועל כן לענין התשובה שזוכה על ידה לכבוד, מביא (לעיל שם) המשל לאחד שבא לקנות 'שמן' אפרסמון, כי שמן הוא בחינת 'נחלי דמשחא' שזה בחינת 'כבוד'.

162. כמבואר כל זה לעיל באות ה', ובהערות.

163. ביאור הלקוטים, וז"ל: "וְלֹא יִכְנַף עוֹד מוֹרִיד",

159. בבחינת 'זה לעומת זה', שכמו שכבוד עצמו הוא בחינת 'שְׁמֵנָה עֵבֶית', גם כבוד אלהי"ם הוא בחינת 'שמן' שבקדושה.

160. ופירש"י: משחך וגו' שמן ששון - כל לשון גדולה נופל עליה לשון משיחת שמן, כדת המלכים (הנמשכים לגולתן בשמן).

161. כתב במי הנחל, וז"ל: ר"ל כי שם כתוב 'ה' צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד" - שזה בחינת 'כבוד

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לָתֵן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין' - כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 'אָדָם' (יבמות סא), וְקִנְדָּשָׁא בְרִיךְ הוּא יִשְׂרָאֵל - בְּלֹא חַד. וְיִשְׂרָאֵל שְׁחָם בְּחִינַת אָדָם, וְשָׁבוּ עַל הַכֶּסֶף (עין זוהר ח"י שרה קכו, ובתנחומא פרשת קדושים א), כְּמוֹ שְׁכַתוּב "וְעַל הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמִרְאֵה אָדָם", וְיִשְׂרָאֵל יִתְנוּ דִין לְכָל בְּאֵי עוֹלָם, הֵינּוּ הֵם יִשְׁפְּטוּ בְּעֶצְמָן כָּל הַדִּינִין:

עוֹטָה אוֹר

הֵינּוּ שְׁהָרָאוּ לְרַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, שְׁגָם הוּא זָכָה לְאֵלוֹ הַבְּחִינּוֹת שֶׁל אוֹת א', שֶׁהֵן ג' בחינות, לדמום ולשתוק למחרפו - שזוהי י' תחתונה, ולקבל בושה - שזוהי אות ו'¹⁶⁴, ובוזה זכה גם לאות י' עליונה בחינת כבוד אלהים, בחינת עולם הבא.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לָתֵן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 'אָדָם', כְּמוֹבָא בַּגְּמָרָא (יבמות סא): 'אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם', וְקִנְדָּשָׁא בְרִיךְ הוּא יִשְׂרָאֵל בְּלֹא חַד (ע' זוהר אחרי ח"ג עג), פ"י, ישראל דבוקים ונכללים בהקב"ה, וְלִכְּן לַעֲתִיד לְבוֹא, יִשְׂרָאֵל, שְׁחָם בְּחִינַת 'אָדָם'¹⁶⁵, וְשָׁבוּ עַל הַכֶּסֶף¹⁶⁶ הַנִּלְ שָׂרָאָה יִחוּקָאֵל בְּמִרְכַּבָּה¹⁶⁷, כְּמוֹ שְׁכַתוּב: "וְעַל הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמִרְאֵה אָדָם", וכשישראל שלמים במעשיהם, הרי הם נכללים ודבוקים בהקב"ה, וזוכים לשלמות תמונת אות א' בכל תיקוניה וכנ"ל¹⁶⁸, ואז הם בחינת 'אדם היושב על הכסא'¹⁶⁹, וְלַעֲתִיד לְבוֹא, כֹּל יִשְׂרָאֵל יִזְכוּ לְהַשְׁלִים אֶת אוֹת א', עַד שִׁיחִיו נַעֲשִׂים בְּבִחִינַת 'אדם היושב על הכסא'¹⁷⁰, וְהֵם יִתְנוּ דִין לְכָל בְּאֵי עוֹלָם¹⁷¹, הֵינּוּ שְׁחָם יִשְׁפְּטוּ בְּעֶצְמָן כָּל הַדִּינִין שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְיִדוּנוּ אוֹתָם עַל

מְקוּרוֹת וְעִיּוּנִים

לְיֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף. וְתֵאנָא פִּינֵן דְּנִבְרָא אָדָם, אֲתִתְקַן כְּלָא, וְכָל מַה דְּלַעֲיָלָא וְתִתָּא, וְכָלֵא אֲתִקְלִיל בְּאָדָם. [תרגום: למְדוּנו, בְּשִׁשִּׁי נִבְרָא אָדָם, בְּשִׁעָה שְׁנַשְׁלָם הַכֶּסֶף. וְנִקְרָא כֶסֶף, שְׁכַתוּב "שֵׁשׁ מַעְלֹת לְכֶסֶף". וְלִפְיִכְךָ נִבְרָא הָאָדָם בְּשִׁשִּׁי, שֶׁהוּא רְאוּי לְיֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף. וְלְמְדוּנו, פִּינֵן שְׁנִבְרָא אָדָם, הִפֵּל הַתִּתְקַן, וְכָל מַה שְׁלַמְעָלָה וְלַמְשָׁה, וְהִפֵּל נִכְלָל בְּאָדָם].

167. כתב בלקוטי הלכות (ברכת הפירות ה, יט), וז"ל: קְבֵלַת הַתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת הַשְּׁגָת מַעֲשֵׂה מְרַכְּבָה, כִּי עַל דִּי הַתּוֹרָה זֹכִינַן לְהִיּוֹת מְרַכְּבָתוֹ שֶׁל מְקוֹם, כִּי הַתּוֹרָה בְּחִינַת 'אָדָם', כְּמוֹ שְׁכַתוּב (במדבר יט, יד) "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם", שְׁזָהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוֹת הַמְרַכְּבָה.

168. כמבואר בפרפראות לחכמה (אות ד').
169. כמבואר במדרש הנעלם (זוהר ח"א דף קכו, ט), וז"ל: אוֹר הַנְּשִׁמָּה לְעוֹלָם הַבָּא, גְּדוֹל מְאוֹר הַכֶּסֶף וְכוּ'. רַב נַחֲמָן אָמַר גְּדוֹל מְאוֹר הַכֶּסֶף מְמַשׁ, דְּכְתִיב "דְּמוּת כְּמִרְאֵה אָדָם עָלָיו מְלַמְעָה", מֵאֵי 'עָלָיו' - עַל זְהָרוֹ. 170. כִּי פִירַשׁ בְּמֵי הַנַּחַל.

171. כתב בלקוטי הלכות (ראש השנה ד, ח), וז"ל: וְאִזּוֹ זֹכִינַן לְהִיּוֹת 'אָדָם' בְּחִינַת 'אָדָם לְשִׁבְתָּ עַל הַכֶּסֶף', בְּחִינַת 'עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לָתֵן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין', דְּהֵינּוּ

בְּהַבָּאתוֹ רֵאִיָּה מִזֶּה הַכְּתוּב, יֵשׁ לְבֹאֵר שְׁגָם הוּא מוֹרָה עַל הַשְּׁגָת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ עוֹד לְהַכְנִיף וּלְהַתְּכַסּוֹת כְּבִיּוּנִים גְּשָׁמִיִּים.

164. האות ו' נרמזת בגוף האוזן בעצמו, כי כשאחת מהן מוציאה רגל זו י' תחתונה, ואחת מרימה כנף זו י' עליונה, נמצא שגוף האוזן בעצמו הוא האות ו'. והגם שלא כתב כאן בפירושו את האות ו', על כרחך גם היא בכלל, כי הרי אי אפשר להשיג את י' עליונה של א' בלי 'בושה' שהוא בחינת 'אש ומים' שמים, שהוא ה'ריקיע' - אות ו' של א', כמבואר כל זה לעיל (אות ה').

165. כמבואר בזוהר יתרו (ח"ב דף צג, ז), וז"ל: מֵאֵן דְּקָטִיל (מי שרצח יהודי), אֲזַעִיר דְּמוּתָא וְצִלְמָא דְּמֵאֲרִיָּה. דְּכְתִיב, (בראשית ט, ו) "כִּי בְּצַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם", וְכְתִיב (יחזקאל א, כו) "וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמִרְאֵה אָדָם". [תרגום: מֵי שְׁהוֹרַג, מְקַטֵּין הַדְּמוּת וְצַלְם שֶׁל רְבוּנוֹ, שְׁכַתוּב "כִּי בְּצַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם", וְכְתוּב "וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמִרְאֵה אָדָם". 166. בזוהר פרשת תזריע (ח"ג סוף דף מח), אֵיתָא:

תֵּאנָא, בְּשִׁשִּׁי נִבְרָא אָדָם, בְּשִׁעָה שְׁנַשְׁלָם הַכֶּסֶף. וְנִקְרָא כֶסֶף, דְּכְתִיב (מלכים א', יט) "שֵׁשׁ מַעְלֹת לְכֶסֶף", וְלִפְיִכְךָ נִבְרָא הָאָדָם בְּשִׁשִּׁי, שֶׁהוּא רְאוּי

ז וְזֶה פֶּרוּשׁ (תהלים מז, ד) "יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתִּינוּ וְלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ", זֶה בְּחִינַת חִירִיק נִקְדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אֱלֹהִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת "וְתַחַת רַגְלֵינוּ", בְּחִינַת "וְהֶאֱרִין הַדָּם רַגְלֵינוּ". "יְבַחֵר לָנוּ אֵת נַחֲלַתְנוּ", זֶה בְּחִינַת מִשְׁחָה, בְּחִינַת נִקְדָּה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁל הָאֱלֹהִים, בְּחִינַת "וּמִמֶּעַל לָרְקִיעַ דְּמוֹת כֶּסֶף", "וְכִסְאוֹ בְּשָׁמַשׁ", פְּנֵי מִשְׁחָה כְּפִנֵי חֲמוּה, כְּמֵאמֶר חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה (זבחים ק"ט). ר' שְׁמַעוֹן אֹמֵר "נַחֲלָה" (דברים יב, ט) – זֶה שִׁילָה, "שִׁילָה דָּא מִשְׁחָה" (זוהר בראשית כה: ובתקון כ"א דף מג.). "אֵת

עוֹטָה אור

מעשיהם¹⁷², ויבררו מהם את כל הקדושה שיש בהם, לעלות אותה למעלה, ובוזה יתרבה כבוד ה' בעולם, הן מהכנעת הרע (כעמלק, וכדלהלן), והן מבירור הטוב שיש בהם¹⁷³.

לאחר שביאר, שעל ידי עבודת התשובה ותשובה על תשובה, משלים אות א' העליונה בכל ג' חלקיה, ונעשים ישראל "אדם לשבת על הכסא", לשפוט את כל באי העולם, שבוזה נשלם התגלות כבוד ה' בעולם. יבאר, כיצד סוד זה נרמוז בכתוב "ידבר עמים תחתנו", שישאל ינהיגו את אומות העולם שיהיו תחתיהם, כי המנהיג דן את אלו שתחתיו.

ז. וְזֶה פֶּרוּשׁ הַכְּתוּב (תהלים מז, ד): "יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתִּינוּ וְלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ"¹⁷⁴ – זֶה בְּחִינַת חִירִיק, שֶׁהִיא נִקְדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אֱלֹהִים הַיְיָנוּ, אוֹת י' הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל א' וְכֵנ"ל, שֶׁהִיא בְּחִינַת: "וְתַחַת רַגְלֵינוּ", וְזֶה הַכְּתוּב כֵּן "תַּחַת רַגְלֵינוּ", שֶׁהִיא בְּחִינַת: "וְהֶאֱרִין הַדָּם רַגְלֵינוּ".

ומה שנאמר בהמשך הכתוב: "יְבַחֵר לָנוּ אֵת נַחֲלַתְנוּ" – זֶה בְּחִינַת 'מִשְׁחָה', בְּחִינַת נִקְדָּה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁל הָאֱלֹהִים הַיְיָנוּ, הָאוֹת י' הָעֲלִיוֹנָה שֶׁל א' שֶׁהִיא בְּחִינַת 'כְּתֵר', בְּחִינַת: "וּמִמֶּעַל לָרְקִיעַ דְּמוֹת כֶּסֶף" כֵּנ"ל (באות ה), שֶׁהִנְקוּדָה הָעֲלִיוֹנָה שְׁבֵאוֹת א' הִיא בְּחִינַת 'כֶּסֶף', ו'כֶּסֶף' הוּא בְּחִינַת 'שִׁמְשׁ', כִּמוֹ שֶׁנֶּאמַר: "וְכִסְאוֹ בְּשָׁמַשׁ", ו'שִׁמְשׁ' הִיא בְּחִינַת 'מִשְׁחָה', כִּמוֹ שֶׁנֶּאמְרוּ בַּגִּמְרָא (בב"ב עה): "פְּנֵי מִשְׁחָה כְּפִנֵי חֲמוּה". וְנַחֲלַתְנוּ – הִיא בְּחִינַת 'מִשְׁחָה', כְּמֵאמֶר חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה (זבחים ק"ט). בְּדֵרַשַׁת הַפְּסוּק (דברים יב, ט): "כִּי לֹא בֵּאתָ עַד עַתָּה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה": ר' שְׁמַעוֹן אֹמֵר: "נַחֲלָה" – זֶה שִׁילָה, וְמוֹבֵא בְּזוּהַר (בראשית דף כה: ובתקוני זוהר תקון כ"א דף מג): "שִׁילָה – דָּא מִשְׁחָה, כִּי 'שִׁילָה' הוּא שְׁמוֹ שֶׁל מִשְׁחָה, וְמוֹשִׁיחַ הוּא 'מִשְׁחָה', ו'מִשְׁחָה' עוֹלָה בְּגִמְטְרִיא 'שִׁילָה', שֶׁהִיא בְּחִינַת 'נַחֲלָה'. הִרִי, שְׁרֵמוֹז בַּפְּסוּק "יְבַחֵר לָנוּ אֵת נַחֲלַתְנוּ" בְּחִינַת 'מִשְׁחָה', בְּחִינַת 'שִׁמְשׁ', שֶׁהִיא בְּחִינַת הַנְּקוּדָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁל אוֹת א'.

מקורות ועיונים

יְבוֹא עִם זְקֵנֵי עַמּוֹ", עַל זְקֵנֵי עַמּוֹ אֵינוֹ אֹמֵר כֵּן, אֵלָּא עִם זְקֵנֵי עַמּוֹ וְשֵׁרִיו, מִלְּמַד שֶׁהַקֶּב"ה יוֹשֵׁב עִם הַזְּקֵנִים וְשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל וְדָן הַעֲכוּ"ם. וְמִי הֵן (הַדְּנִים), אֵלּוֹ כֶּסֶף אֵת בֵּית דוֹד וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאמַר (תהלים קכב, ה) "כִּי שָׁמָּה לְשָׁבוּ כֶּסֶף אֵת לְמִשְׁפַּט כֶּסֶף אֵת לְבֵית דָּוִד".

173. עַל פִּי לְקוּטֵי הַלְכוֹת בַּהֲלָכוֹת רֵאשִׁי הַשָּׁנָה הַנִּי"ל.

174. הַפְּסוּק בַּמְּלוּאוּ "יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתִּינוּ וְלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ", יְבַחֵר לָנוּ אֵת נַחֲלַתְנוּ אֵת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהַב סֵלָה", וּפִירוּשׁוֹ: לַעֲתִיד לְבוֹא הַקֶּב"ה יִכְנִיעַ וְיִנְהַיֵּג (דְּבָר לְשׁוֹן הַנְּהַגָה) אֵת הָעַמִּים תַּחְתִּינוּ, וַיִּתֵּן לָנוּ אֵת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא נַחֲלַתְנוּ, וְאֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

שִׁישְׁרָאֵל יִהְיֶה לְמַעַל מִכָּל הָאֻמוֹת וְהֵם בְּעֶצְמָם יִשְׁפְּטוּ אֵת כָּל הַדִּינִין וְיִתְּנוּ הַדִּין עַל כָּל הָאֻמוֹת וְכו', כִּי אֵנוּ נוֹתְנִים עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט כְּפִי מַה שָּׂאֵנוּ רוֹצִין, כִּי הַכֹּל מֵאֵתְנוּ וְכו'. שְׁעַל יְדֵי זֶה מְבָרְרִים מְקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים וּמְכַנְיְעִים אוֹתָם לְגִמְרֵי וּמַעֲלִין הַקְּדוּשָׁה מֵהֶם, וְאֵז לְשִׁמְכַנְיְעִים אוֹתָם בְּמִקּוֹמָם, אֵז אֵנוּ זוֹכִים לְשִׁפּוֹט אוֹתָם וְלָדוֹן אוֹתָם פְּרָצוֹנִי, מֵאַחַר שֶׁכָּבֵד נִכְנָעוּ כָּלֶם תַּחְתָּנוּ.

172. וְכִמוֹבֵא בַּמְדֻרָשׁ תַּנְחוּמָא (קדושים א'): לַעֲתִיד לְבוֹא הַקֶּב"ה יוֹשֵׁב, וְהַמְּלָכִים נוֹתְנִין כֶּסֶף אֵת לְגַדּוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵן יוֹשְׁבֵי, וְהַקֶּב"ה יוֹשֵׁב עִם הַזְּקֵנִים כִּי בֵּית דִּין, וְדָנִין הַעֲכוּ"ם, שֶׁנֶּאמַר (ישעיה ג, יד) "ה' בְּמִשְׁפָּט

גָּאוֹן יַעֲקֹב, זֶה בְּחִינַת וְאִו שְׁבַתוֹף אֶלֶף, בְּחִינַת אֶהֱל, בְּחִינַת אוֹת שְׁמֹשָׁה מְאִיר לְיַחֲוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שְׁבַתוֹב (בְּרֵאשִׁית כה, כז) "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֶהְלִים".

וְזֶה בְּחִינַת (סְנַהֲדֵרִין כ): 'שְׁלֹשָׁה דְבָרִים שְׁנַצְטוּוּ וְיִשְׂרָאֵל, שִׁיכְלוּ זָרְעוֹ שֶׁל עַמְלֹק, זֶה בְּחִינַת "יִדְבֵר עַמִּים תַּחְתִּינוּ". וְלִמְנוֹת לָהֶם מִלֶּדֶף, זֶה בְּחִינַת "גָּאוֹן יַעֲקֹב", בְּחִינַת (פְּסָלֵךְ כה, יז) "דְּרָף פּוֹכֵב

עוֹטָה אוֹר

ומה שנאמר בהמשך: "אֵת גָּאוֹן יַעֲקֹב" – זֶה בְּחִינַת וְאִו שְׁבַתוֹף אֶלֶף, שהיא בְּחִינַת אֶהֱל, כי 'אהל' הוא בְּחִינַת אוֹר, שנאמר (איוב כט, ג) "בהלו נרו"¹⁷⁵, דהיינו שְׁמֹשָׁה מְאִיר לְיַחֲוֹשֻׁעַ דרך בְּחִינַת האהל, ו'אהל' זה הוא בְּחִינַת 'יעקב', כְּמוֹ שְׁבַתוֹב (בראשית כה, כז): "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֶהְלִים", וביאור הענין: נתבאר לעיל, שאות ו' שבתוך א' היא בְּחִינַת רְקִיעַ, שהוא 'אהל', וכדכתיב "וימתחם כאהל לשבת", ויעקב הוא בְּחִינַת אהל, כמו שכתוב בו "ויעקב יושב אהלים". וזהו שרמזו הכתוב את אות ו' שבתוך א' בתיבות "גאון יעקב"¹⁷⁶.

יבאה, כיצד ג' בְּחִינַת אלו של האות הא', שנרמזו בפסוק: "ידבר עמים תחתינו" וגו', רמוזות במאמר הגמרא 'שלשה דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ'.

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו בגמרא (סְנַהֲדֵרִין כ): 'שְׁלֹשָׁה דְבָרִים שְׁנַצְטוּוּ וְיִשְׂרָאֵל בכניסתן לארץ, הדבר הראשון: 'שִׁיכְלוּ זָרְעוֹ שֶׁל עַמְלֹק, זֶה בְּחִינַת הכתוב "יִדְבֵר עַמִּים תַּחְתִּינוּ", דהיינו, להכניע את העמים תחתינו ולשפוט אותם, ומכיון, שזרעו של עמלק על פי התורה חייב כלייה, לכן, לעתיד לבוא יכלו את זרעו של עמלק. וזוהי בְּחִינַת החיריק שתחת האות א', היינו, האות י' התחתונה שבאות א', וכפי שהתבאר, שתחילת התגלות 'כבוד אלהים' בעולם הוא על ידי הכנעת הרע, בְּחִינַת 'תשובה', ע"י שמקבל חרפות ובזיונות וזוה ממעט את כבוד עצמו, שהוא היצר הרע השוכן בחלל הלב השמאלי, שכל זה הוא בְּחִינַת 'עמלק'¹⁷⁷.

הדבר השני¹⁷⁸: 'וְלִמְנוֹת לָהֶם מִלֶּדֶף, זֶה בְּחִינַת הכתוב "גָּאוֹן יַעֲקֹב", כי מלך הוא בְּחִינַת יעקב, כמו שכתוב (במדבר כה, יז): "דְּרָף פּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב" – ותרגומו: כשיעמוד מלך מיעקב, נמצא שיעקב הוא בְּחִינַת 'מִלֶּדֶף'¹⁷⁹, וזו בְּחִינַת אות ו' שבאות א', כפי שנתבאר, כי אחרי שמקבל את בזיונו ושותק, שזוהי בְּחִינַת התשובה, יש לו בוש, והבושה היא אות ו', והיא בְּחִינַת "כבוד מלכים חקור דבר", שהכל חוקרים אחריו לדעת אם

מקורות ועיונים

177. וכמבואר כל זה בפרפראות לחכמה (אות ד'), ע"ש.

178. לפי המבואר בגמ', מצות מינוי מלך קודמת למצות מחיית זכר עמלק, ואילו כאן בדברי רבינו בסדר העבודה, מבואר, שמצות מחיית עמלק, היא שמיעת חרפות ובזיונות - י' תחתונה, קודמת להעמדת מלך, שהיא בְּחִינַת הבושה - אות ו'. וראה בפרפראות לחכמה (אותיות ו' ז') שהאריך בזה.

179. כתב בפרפראות לחכמה (אות ה'), וז"ל: וזה בְּחִינַת המצוה למנות להם מלך וכו', רוצה לומר כי 'מלך' הוא בְּחִינַת 'תפארת' (כבוד מלכות), ותפארת הוא בְּחִינַת אות ו' וכנ"ל.

175. בגמ' בשבת (דף פח.). מובא: שמשה זכה לכל הכתרים שניטלו מישראל בחטא העגל, ודרשה זאת מהכתוב (שמות לג, ז) "וימשה יקח את האהל", ופירש"י: את האהל, לשון (איוב כט, ג) "בְּהֶלֶו נְרוֹ" והוא היה קירון עור פניו, עכ"ל. הרי, ש'אוהל' הוא בְּחִינַת 'אור'. (וכן מבואר לקמן סוף תורה מ"ט).

176. ובפנימיות הענין, הוא ו' שבתוך א' היא בְּחִינַת 'זעיר אנפין' (הרמז באות ו' של שם הוי"ה), כי הוא כלול משש ספירות: 'חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד', ועיקרם הוא ספירת ה'תפארת' (ולכן כל פרצוף זעיר אנפין נקרא בכמה מקומות בשם 'תפארת'), ויעקב הוא אחוז ב'ספירת התפארת', (וזהו יוצא בסתרי תורה ח"א דף קנז:).

מִיִּעֲקֹב, בְּחִינַת מֶלֶךְ. וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה, זֶה בְּחִינַת מִשְׁהָ, בְּחִינַת דְּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ
 חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה (בְּרֵכּוֹת לג.) מִי שֵׁישׁ בּוֹ דְּעָה, פָּאֵלוּ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וְזֶה בְּחִינַת
 "יִבְחָר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ": (מְסִינָן ד' ע"ד פֶּאן לְשׁוֹן רַבְנֵי זְכוּרָנוּ לְבָרְכָה).

ח וְזֶה פְּרוּשׁ "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ" – מִשְׁהָ הוּא נִקְדָּה הַעֲלִיּוֹנָה וַיְהוֹשֻׁעַ
 הוּא נִקְדָּה הַתְּחִתּוֹנָה. "וְהִתְיַצְּבוּ בְּאַהֲלֵי" – זֶה בְּחִינַת הַרְקִיעַ, בְּחִינַת הָוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאֶהָלֵה.

עוֹטָה אֹר

הוא ראוי לכבוד הזה. הרי, שבחינת מלך' היא בחינת בושה, שמתהפך לכמה גוונים, שזוהי אות ו', תפארת
 הגוונים, כמבואר כל זה לעיל. ועי' התשובה נהפך לטובה למצות מינוי מלך, שצריך לנהוג בו כבוד¹⁸⁰.

הדבר השלישי: וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה, זֶה בְּחִינַת מִשְׁהָ, שהיא בְּחִינַת דְּעַת¹⁸¹, ובית המקדש
 הוא בחינת דעת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה (בְּרֵכּוֹת לג.): מִי שֵׁישׁ בּוֹ דְּעָה, פָּאֵלוּ נִבְנָה
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, כי בית המקדש משפיע דעת לעולם (וכדלקמן), ומי שיש בו דעה וכו', ראוי שיבנה
 המקדש בימיו ע"י הדעת שלו¹⁸². לכן בית המקדש רומז ל'משה', וְזֶה בְּחִינַת הַפְּסוֹק "יִבְחָר לָנוּ אֶת
 נַחֲלָתֵנוּ", וְנַחֲלָתֵנוּ היא בחינת 'משה' כנ"ל. ומשה הוא בחינת הנקודה העליונה שבאות א', בחינת כסא,
 בחינת שמש וכנ"ל.

(מְסִינָן ד' ע"ד פֶּאן – לְשׁוֹן רַבְנֵי זְכוּרָנוּ לְבָרְכָה¹⁸³).

עתה ילביש את ההשגות שבתורה דידן, בפסוק "קרא את יהושע והתיצבו באהל מועד ואצאנו", כי בו רמוזים כל
 בחינות האות א'!

ה. וְזֶה פְּרוּשׁ הכתוב (דברים לא, יד): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, הֲנָ קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת, קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ, וְהִתְיַצְּבוּ
 בְּאֵהָל מוֹעֵד, וְאֲצוּנְנוּ". "מִשְׁהָ" פני חמה' המשפיע – הוּא נִקְדָּה הַעֲלִיּוֹנָה של האל"ף, וַיְהוֹשֻׁעַ פני לבנה'
 המקבלת את אור השמש – הוּא נִקְדָּה הַתְּחִתּוֹנָה של האל"ף (כדלעיל באות ה). "וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֵהָלֵי" – זֶה
 בְּחִינַת הַרְקִיעַ, בְּחִינַת הָוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאֶהָלֵה, העושה את היחוד בין משה ליהושע (שיאיר משה ביהושע,
 נקודה העליונה בנקודה התחתונה), ודרכו יכול משה להאיר ליהושע (כנ"ל שם), ולכן ציוה ה' שיבואו משה ויהושע
 ל'אהל', כדי שע"י האהל, אות ו' שבתוך א', תמשך ההארה ממשה ליהושע. "וַאֲצוּנְנוּ" – אני בעצמי,

מקורות ועיונים

כבודו, בחינת (משלי כה, ב): "כְּבֹד מְלָכִים תִּקְרַךְ דְּבָרָה"
 וחולקין עליו וכו'. אבל כשבורח מן הכבוד ואינו רוצה
 כבוד מלכות כלל, אלא שכלל ישראל מכריחים אותו
 לקבל המלכות, וכן מן השמים מכריחים אותו לזה,
 אז כבודו בבחינת 'כבוד אלהים', שאסור לחקור כלל
 אחר כבודו, שזהו בחינת המצוה של כבוד מלכים.
 181. כמובא בזהר פקודי (ח"ב דף רכא.) שמשה הוא
 'דעת', וז"ל: "אַשְׁרֵי פֶקֶד עַל פִּי מִשְׁהָ" (שמות לח, כא)
 [משה] דא רזא דדעת'.

182. כן ביאר במהרש"א בברכות (דף לג. בד"ה גדולה).
 183. מכאן והלאה הם תוספות ששמע מוהרנ"ת בזמן
 אמירת התורה, ואחריה, וכמו שנביא לקמן.

180. כמבואר בפרפראות לחכמה (שם), וז"ל:
 לכאורה אין מובן הענין כלל, מה שרמז את הבושה
 שמשתנה פניו לכמה גוונים (שוו בחינת ו' הנ"ל), במצות
 'מינוי מלך'. ונראה לקרב אל השכל קצת, כי כמו
 שהאות ו' היא הממוצע בין הנקודה העליונה לנקודה
 התחתונה, וכשזוכה לידום ולשתוק (על בזיונו), שע"י
 נעשה בחינת נקודה התחתונה, אז נעשית מהבושה
 בחינת ו', ומקבל על ידי זה אור הנקודה העליונה,
 שהיא בחינת 'כבוד אלהים'. וכשאינו שותק על
 בזיונו, אז הבושה חס ושלום היא בבחינת (שמואל
 א' ב, ל) "וּבִיַי יִגְלוּ", וכן, גם בחינת 'כבוד מלכים',
 כשרודף אחר הכבוד, שאז הכל חוקרין אחריו על

"וְאַצְוֶנּוּ" – כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיף אֲזַי לְמִסַּר הַכֹּל לַיהוָשֻׁעַ, "וְאֵין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת" (קהלת ח, ט), כִּי בְשַׁעַת הַסְתַּלְקוֹת הַצְּדִיק אֵין לוֹ שְׁלִיטָה וְכַח לְהָאִיר לַיהוָשֻׁעַ, עַל כֵּן דִּיךְ "וְאַצְוֶנּוּ", אֲנִי בְעֲצָמוֹ, כִּי חֲזָרָה הַמְּמַשְׁלָה לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא:

ט וּבְקָל כָּל הָעֲנִין כְּלוּל בְּתַמּוּנַת אֱלֹהִים, שֶׁהוּא נִקְדָּה הַעֲלִיּוֹנָה, וְנִקְדָּה הַתַּחְתּוֹנָה וְנֹא"ו, וְדוּךְ

עוֹטָה אֹדֶר

היינו, שהקב"ה יצוה ויתן את הכח ליהושע. ולפ"ז קשה, מדוע הוצרך משה לבוא לאהל, שהרי הפסוק אומר שהקב"ה יצוה וישפיע ליהושע, ומשיב: כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיף אֲזַי בְּיוֹם פְּטִירָתוֹ לְמִסַּר הַכֹּל לַיהוָשֻׁעַ, אֵת כַּח הַהֲנַחְגָּה וְהַמְּמַשְׁלָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְאֵת הַשְּׁגוּתוֹ הַרוּחָנוֹת, אֲךְ מִחֲמַת שִׁכְתוּב (קהלת ח, ט) "וְאֵין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת"¹⁸⁴, כִּי בְשַׁעַת הַסְתַּלְקוֹת הַצְּדִיק¹⁸⁵ אֵין לוֹ שְׁלִיטָה וְכַח לְהָאִיר לַיהוָשֻׁעַ, עַל כֵּן דִּיךְ הַכְּתוּב: "וְאַצְוֶנּוּ" – אֲנִי בְעֲצָמוֹ, כִּי חֲזָרָה הַמְּמַשְׁלָה לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא¹⁸⁶. והכוונה היא, שביום פטירת משה, אֵין לְמֹשֶׁה כַּח לְהָאִיר מִעֲצָמוֹ לַיהוָשֻׁעַ, כִּי "וְאֵין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת", אֲלָא חוֹזֶרֶת הַמְּמַשְׁלָה לְבַעֲלִיהָ, וְהַקְּב"ה מֵאִיר מִחֲדָשׁ בְּמֹשֶׁה וּמִמֶּנּוּ בֵּאֵה הָאֵרָה לַיהוָשֻׁעַ. וְכֵּן מִבְּאֵר רַבֵּינוּ אֵת מָה שִׁכְתָּב לְעִיל, שְׁאוֹת י' הַעֲלִיּוֹנָה שְׁבָאוֹת א' הֵיא בְּחִינַת 'כְּסֵא', בְּחִינַת 'שְׁמַשׁ', בְּחִינַת 'מֹשֶׁה', אֲבָל יִשְׁנָה בְּחִינָה גְבוּהָה מִזֶּה, שֶׁהֵיא "אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכְּסֵא", שֶׁזֶהוּ הַקְּב"ה בְּעֲצָמוֹ. וּבְחִינָה זוֹ נִרְמָזָה כֵּאֵן בְּתִיבַת "וְאַצְוֶנּוּ", שֶׁהַקְּב"ה הַשְּׁפִיעַ אֵת כַּח הַהֲנַחְגָּה וְהַמְּמַשְׁלָה עַל יִשְׂרָאֵל וְאֵת הַשְּׁגוּת הַרוּחָנוֹת – לַיהוָשֻׁעַ, כִּי הַקְּב"ה הוּא בְּחִינַת "אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכְּסֵא", הַמֵּאִיר בְּכֵסֵא שֶׁהוּא י' עֲלִיּוֹנָה, הַמֵּאִירָה בְּאוֹת ו' אֲהֶל', וּמִשָּׁם לִי תַחְתּוֹנָה – י' הַיּוֹשֻׁעַ¹⁸⁷.

עֵתָה יוֹסִיף לְבֹאֵר, אֵת מָה שֶׁנִּכְתָּב לְעִיל (בְּאוֹת ז'), שֶׁג' הַדְּבָרִים שֶׁנִּצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּכִנִּיסַתָּן לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, הֵם בְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה'.

ט. וּבְקָל¹⁸⁸ כָּל הָעֲנִין שְׁבוּ פִתַח רַבֵּינוּ תוֹרָה זוֹ, שֶׁעִיקַר הַתְּשׁוּבָה הֵיא לְשִׁמוּעַ בּוֹיּוֹנוֹ וְלָדוּם וְלִשְׁתוּק,

מִקּוּרֹת וְעִיּוּנִים

186. כִּי אִף שְׁבִימֵי חֵייוֹ שֶׁל הַצְּדִיק עִיקַר הַמְּמַשְׁלָה בִּידוֹ, וְכַמְּבֹאֵר לְקַמֵּן (תוֹרָה ל"ד אוֹת ב'), וְז"ל: כִּי הִנֵּה הַקָּלֵל, שֶׁהַמְּמַשְׁלָה בְּיַד הַצְּדִיק לְפַעוּל פְּעֻלוֹת כְּרִצּוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ תַז"ל (מוֹעֵד קָטָן טו'): "צְדִיק מוֹשֵׁל" וְכוּ' (שְׁמוּאֵל ב' כג, א) – מִי מוֹשֵׁל בִּי צְדִיק, עַכ"ל. אוֹלַם בְּיוֹם פְּטִירַת הַצְּדִיק, חוֹזֶרֶת הַמְּמַשְׁלָה לְבַעֲלִיהָ לֵה' ית'.

187. וְכֵּן מִיּוֹשֵׁב מָה שֶׁמְקֻשִׁים כּוֹלֵם, שֶׁלְפִי הַמְּבֹאֵר כֵּאֵן, לְכֹאֲרוֹהַ הַהָאֵרָה שְׁבָאָה לַיהוָשֻׁעַ בֵּאֵה מִהַקְּב"ה וְכַדְכְּתִיב "וְאַצְוֶנּוּ", וְאֵילוֹ לְעִיל (בְּאוֹת ה') וְגַם כֵּאֵן בְּסִמּוּךְ, מְבֹאֵר, שֶׁהָאֵרָה מְגִיעָה לַיהוָשֻׁעַ דְּרָךְ מֹשֶׁה, מִהַחֲמָה אֵל הַלְּבָנָה. אֲמַנֵם, כְּפִי שְׁבִיאָרְנוּ אֵת דְּבָרֵי רַבֵּינוּ, הַכֹּל מִיּוֹשֵׁב הַיֵּטֵב, וְדוּ"ק. וְכַעֲיֵן דְּבָרִים אֵלוֹ אֲמַר גַּם הַר"מ קַרְמֵר בְּשִׁיעוּרָיו, שְׁבִיּוֹם פְּטִירָתוֹ נִכְלָל מֹשֶׁה בְּכַבּוּד הַעֲלִיּוֹן (שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים), וְלִכְּנֵן נִחְשָׁב שֶׁהָאֵרָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַקְּב"ה עוֹבֶרֶת דְּרָךְ מֹשֶׁה.

188. תוֹרָה דִּידֵן נִאֲמָרָה בְּג' הַמְּשַׁכִּים, כִּי הַחֲלָק הַרְּאִשׁוֹן שֶׁל הַתוֹרָה עַד כֵּאֵן, נִאֲמַר בְּשִׁבְתָּ תְּשׁוּבָה

184. וְכֵן מְבֹאֵר בְּמִדְרַשׁ (דְּבָרִים רַבָּה וִילָן ט, א), שֶׁדְּרָשׁוּ אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה "וְאֵין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת", לְעֲנִין זֶה שֶׁאֵין הָאָדָם יִכּוֹל לְעַצוֹר אֵת מִלֶּאךְ הַמּוֹת וְלוֹמַר לוֹ תִּמְתִּין עַד שֶׁאֵעֲשֶׂה אֵת חֲשׁוֹנוֹתַי וְעַד שֶׁאֲצוּוֶה לְבִיתִי, ע"כ. וְשֶׁם הַמִּדְרַשׁ מְדַבֵּר עַל הַסְתַּלְקוֹת מֹשֶׁה.

185. דִּקְדַק לְכַתּוּב הַצְּדִיק, וְלֹא כַתָּב 'מֹשֶׁה', וִירְמוֹז לְמָה שֶׁסִּיפֵר מוֹהֲרַנ"ת (חַיִּי מוֹהֲר"ן אוֹת ב'), לְקוּטֵי הַלְכוּת שְׁבַת ז', לט), וְז"ל: שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ ז"ל אַחֲרֵי שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֶּה, שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ רַב אֲמַתִּי וְתַלְמִיד שְׁלוֹמֵד מִמֶּנּוּ, נַעֲשֶׂה בְּחִינָה זֹאת, בְּחִינַת 'מֹשֶׁה וְיֵהוָשֻׁעַ וְאַהֶל מוֹעֵד', שֶׁעַל יְדֵי זֶה עִקַר הַמְּשַׁכְּת דְּרָךְ הַתְּשׁוּבָה בְּעוֹלָם. וְכַתָּב עַל זֶה בְּפִרְפּוּאוֹת לְחַכְמָה (אוֹת ט"ז) וְז"ל: מָה שֶׁרִימְזוּ בְּעֲנִין קִרְא אֵת יֵהוָשֻׁעַ וְכוּ', "וְאַצְוֶנּוּ" דוּקָא אֲנִי בְּעֲצָמִי וְכוּ', שֶׁסִּמּוּךְ לְהַסְתַּלְקוֹתוֹ מִמֶּשׁ לֹא נִתֵּן לוֹ סְמִיכָה בְּפִירוּשׁ, וְאִף עַל כֵּן כְּבַר רִימְזוּ לוֹ סְמִיכָתוֹ סִמּוּךְ לְהַתְּקַרְבוֹתוֹ אֵלָיו (שֶׁהִיָּתָה בְּשִׁנַּת תַּקְס"ג) וְכוּ', עַכ"ל.

מאד. וְחֹוּא עֲנִינוּ שְׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה, שְׁקָדָם בְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לְאָרְצָן הַזֵּהָרָו לְמֹנָם שְׁלֹשׁ מִצְוֹת – 'לְהַכְרִית זְרַעוֹ שֶׁל עַמְלֵק', 'לְבַנּוֹת לָהֶם בַּיַּת הַבְּחִירָה', 'וּלְמַנּוֹת מִלְדָּה'. 'לְהַכְרִית זְרַעוֹ שֶׁל עַמְלֵק, הַיּוֹשֵׁעַ, הַיּוֹשֵׁעַ, נִקְדָּה הַתְּחַתְּנוֹנָה. כִּי עֵקֶר מַחֲיַת עַמְלֵק תְּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת יז, ט) "צֵא הֲלַחֵם בְּעַמְלֵק", וְכַמְבָּאָר בַּזֵּהָרָו הַעֲנִינוּ (בְּשַׁלַּח ח"ב דף סה). 'לְבַנּוֹת בַּיַּת

עוֹטָה אֹדֶר

כְּלוּל בְּתַמּוּנַת אֱלֹהֵי, שֶׁהוּא נִקְדָּה הַעֲלִיּוֹנָה – הַחֶלֶק הָעֲלִיוֹן שֶׁל הָאֱלֹהִים, וְנִקְדָּה הַתְּחַתְּנוֹנָה – הַרְגֵל הַתְּחַתְּנוּנָה שֶׁל הָאֱלֹהִים, וְוָא"ו – הַקּוֹ הָאֲמֻצְעִי שֶׁל הָאֱלֹהִים. וְדוּק מְאֹד, כִּי בִזָּה נִרְמְזוֹת בַּחֲנִינֵי תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה וְתְּשׁוּבָה שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא בַּחֲנִינֵי 'שְׁבַת', וְהַבּוֹשָׁה. וְחֹוּא עֲנִינוּ שְׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה, שְׁקָדָם בְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לְאָרְצָן שׁוֹו בַּחֲנִינֵי תְּשׁוּבָה¹⁸⁹, הַזֵּהָרָו לְמֹנָם שְׁלֹשׁ מִצְוֹת הַנִּרְמְזוֹת בְּג' חֲלָקֵי אוֹת א"ו: 'לְהַכְרִית זְרַעוֹ שֶׁל עַמְלֵק, וְלְבַנּוֹת לָהֶם בַּיַּת הַבְּחִירָה, וּלְמַנּוֹת מִלְדָּה'. וְבִיאֹוֹר הָעֲנִינוּ: 'לְהַכְרִית זְרַעוֹ שֶׁל עַמְלֵק' – הַיּוֹשֵׁעַ, הַיּוֹשֵׁעַ, שֶׁהִיא נִקְדָּה הַתְּחַתְּנוֹנָה שֶׁל הָאֱלֹהִים, כִּי עֵקֶר מַחֲיַת עַמְלֵק תְּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת יז, ט): "צֵא הֲלַחֵם בְּעַמְלֵק", וְכַמְבָּאָר בַּזֵּהָרָו¹⁹⁰ (בְּשַׁלַּח ח"ב דף סה): הַעֲנִינוּ, שִׁיהוֹשֻׁעַ הוּא בַּחֲנִינֵי מִלָּאךְ מִט"ט הַנִּקְרָא 'נֶעֱר', וְלִכְן, הִיָּה יֹכֵל לְהַלְחֵם בְּעַמְלֵק, שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵי הַס"מ, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד מִלָּאךְ מִט"ט. וְזוּהִי בַּחֲנִינֵי שְׁמִיעַת הַחֲרָפוֹת וְהַבְּזוּיוֹנוֹת וְשִׁתְּקָה, הַנִּצְרָכָה לְתְּשׁוּבָה, כִּי עַמְלֵק הוּא יֵצֵר הָרַע, הַנִּמְצָא בְּחֶלֶל הַלֵּב הַשְּׂמָאֵלִי, וְצָרִיךְ לְהַכְרִית אוֹתוֹ וּלְשַׁפּוֹךְ אֶת דָּמוֹ, וְדַבֵּר זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי שְׁמִיעַת חֲרָפוֹת וְבְּזוּיוֹנוֹת.

מִקְרוֹת וְעִיּוּנִים

זֶה, וְהַכְּנִיעוּ שְׁבָעָה עֲמָמִין, וְהוֹצִיאוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִהַקְּלָפָה, וְהָעֲלוּ כָּל הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְלוּ עַל יְדֵי חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן אֶל הַקְּדוּשָׁה. נִמְצָא, שְׁכָנִיסַת יִשְׂרָאֵל לְאָרְצָן הוּא בַּחֲנִינֵי 'תְּשׁוּבָה'. וְעַל כֵּן נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מִצְוֹת בְּכָנִיסַתָן לְאָרְצָן שֶׁהֵם בַּחֲנִינֵי 'תְּשׁוּבָה', כִּי עֵקֶר כְּנִיסַתָן לְאָרְצָן הִיָּה בַּחֲנִינֵי 'תְּשׁוּבָה', וְעֵקֶר הַתְּשׁוּבָה הוּא שִׁיָּהִיָּה נַעֲשֶׂה כְּכֹוֹל יַחַד בֵּין הַנִּקְדוּת, בֵּין חֲמָה וְלִבְנָה (מִשָּׁה וִיהוֹשֻׁעַ, הַנַּעֲשֶׂה ע"י קִיּוּם כָּל ג' מִצְוֹת אֵלוֹ שֶׁהֵן גּוֹרְמוֹת אֶת הַיַּחְדוּד, כִּי הַכְּרַת זְרַעוֹ שֶׁל עַמְלֵק – זֶה בַּחֲנִינֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְהַעֲמַדַת מֶלֶךְ – הִיא אוֹתוֹ ו' הַמַּחְבֵּרַת וְעוֹשָׂה אֶת הַיַּחְדוּד, וּבְנִיית בַּיַּת הַבְּחִירָה – זֶה בַּחֲנִינֵי מִשָּׁה).

190. וז"ל הַזוֹהָר: "וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ" (שְׁמוֹת יז, ט), אֲמַאי לְיְהוֹשֻׁעַ, וְלֹא לְאַחֲרָה, וְהָא בְּהַהוּא זְמַנָּא רַבְּיָא הָוָה, דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת לג, יא) "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן נֶעֱר", וְכַמָּה הָוּוּ בְּיִשְׂרָאֵל תְּקִיפִין מְנִיָּה. אֵלֹא מִשָּׁה בְּחֻמְתָּא אֶסְתַּבֵּל וְנִדְעָ. מֵאֵי חֲמָא, חֲמָא לְסַמָּא"ל דְּהָוָה נַחֲת מִסְטָרָא דְלַעֲלֵא, לְסִיּעָא לְעַמְלֵק לְתַמָּא, אֲמַר מֹשֶׁה וַדַּאי קָרַבָּא הָא תְּקִיפָא אֶתְחַזִּי. יְהוֹשֻׁעַ בְּהַהוּא זְמַנָּא, בְּדַרְגָּא עֲלָהָ יִתִּיר אֶשְׁתַּכַּח. אֵי תִימָא דְבִשְׁכִינְתָּא אֶשְׁתַּכַּח בְּהַהוּא זְמַנָּא (עַם יְהוֹשֻׁעַ), לֹא הָכִי, דְּהָא בְּמִשָּׁה אֶתְנַסִּיבַת וְאֶתְאַחַדַת (הַשְּׂכִינָה), אֶשְׁתַּכַּח (נִמְצָא)

תְּקִיפָא, וְאֵילוֹ הַחֶלֶק הַזֶּה שֶׁל הַתּוֹרָה עַד ד"ה שִׁיךְ לַעֲלִי (אוֹת י'), נִאמַר בְּמִדּוּוֹדִיבְקָא אַחַר פּוֹרִים. וְכַמְסוֹפֵר בְּחֵי מוֹהֲרֵין (סוֹף אוֹת ב'), וז"ל: וְאַחַר כֶּף בְּאִיָּה עַת בְּסוֹמוֹף (אַחֲרֵי פּוֹרִים בְּאוֹתָה שְׁנָה) בְּלָלָה, עַמְדַתִּי לְפָנָיו כְּשֶׁכָּבַר יֵשֵׁב עַל מִשְׁתֹּו וְרָצָה לִישֹׁן, וְדַבְּרַתִּי עִמּוֹ אִזְ הַרְבֵּה, וְאִז גְּלָה לִי הַשְּׁלֵשָׁה מִצְוֹת שֶׁנִּצְטוּוּ: יִשְׂרָאֵל בְּכָנִיסַתָן לְאָרְצָן שֶׁשִּׁיָּד לָזֶה, בְּנִדְפָס בְּמִקְוֵמוֹ שֶׁם עֲנִין שֶׁם. וְסִים אִז וְאָמַר כִּי כָּל שְׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלוֹ הֵם בַּחֲנִינֵי תְּשׁוּבָה, כְּנִדְפָס שֶׁם. וְאִז שְׁאֵלְתִי אוֹתוֹ אֵיךְ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלוֹ הֵם בַּחֲנִינֵי תְּשׁוּבָה, עָנָה וְאָמַר זֶה תֵּאמַר אַתָּה ("דָּאָס זָאָג דוּא שוֹיך").

189. כְּמַבּוּאָר בְּלִקוּטֵי הַלְכוֹת (הַרְשָׁאָה ב, ג), וז"ל: יִשְׂרָאֵל שִׁיָּצֵאוּ מִמִּצְרַיִם וְהִלְכוּ לְכַבּוֹשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִשְׁבָּעָה עֲמָמִין, זֶה בַּחֲנִינֵי 'תְּשׁוּבָה' לְתַמְנֵן חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, שֶׁעֵקֶר תְּקוּנָה הִיָּה עַל יְדֵי גְלוּת מִצְרַיִם שֶׁנִּדְפְּכוּ שֶׁם וּבְכָרָו שֶׁם כָּל הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְלוּ עַל יְדֵי חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן וְעָלוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל, דְּהִיָּנוּ כָּל הַנִּיצוּצוֹת הַנִּי"ל, לְאָרְצָן יִשְׂרָאֵל לְהַחְזִיר הַכָּל לְשִׁרְשׁוֹ. וְגַם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּעֲצֻמוֹ הוֹצִיאוּ מִהַקְּלָפָה וְהַסְטָרָא אֶחָרָא שְׁחַפָּה עָלֶיהָ עַל יְדֵי חֲטָא הַנִּי"ל, שְׁמַחְמַת זֶה הִיָּה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיַד כְּנַעַן תַּחְלָה. וְיִשְׂרָאֵל תְּקוּנָה כָּל

הבחירה, הוא בחינת משה, נקדה העליונה, פי מ' שיש בו דעה, כאלו נבנה בית המקדש בימיו, ומשה הוא בחינת הדעת. ולמנות מלך, הוא בחינת רגיע, הוא"ו שבתוך האל"ף, כמו שכתוב "דרף בוכב מייעקב", שקאי על שיקום מלך מייעקב, "דרף בוכב" – הוא בחינת רגיע, שיש בו בוכבים ומזלות. והינו "מייעקב", פי "יעקב איש תם ישב אהלים" (בראשית כה, כו),

עוטה אור

ולבנות בית הבחירה – הוא בחינת משה, נקדה העליונה של האות א', פי מ' שיש בו דעה, כאלו נבנה בית המקדש בימיו, ומשה הוא בחינת הדעת, כמבואר כל זה לעיל (בסוף אות ז). כי עיקר בחינת בית המקדש הוא, להשפיע דעת בעם ישראל¹⁹¹, ועי"ז מכיר את הקב"ה ועושה תשובה על תשובה, כי מבין שהתשובה שעשה קודם לכן, היתה בהתאם למה שהכיר את הקב"ה בהגשמה ובקטנות, ועתה, שהשיג דעת, מכיר הוא את הקב"ה יותר, ועושה תשובה מחדש, שזוהי בחינת 'עולם הבא' שכולו תשובה, שכן אז יכירו את ה' ית'. ולכן, עיקר שלמות התשובה, הוא בחינת בית המקדש, ששם מקריבים קרבנות העושים קירוב בין ישראל אל הקב"ה, וזוכים לתשובה עילאה לכפר על עוונות¹⁹².

ולמנות מלך – הוא בחינת רגיע, הוא"ו שבתוך האל"ף, כמו שכתוב (במדבר כה, ז): "דרף בוכב מייעקב", שקאי – שמדבר על שיקום מלך מייעקב, ו"דרף בוכב" – הוא בחינת רגיע, שיש בו בוכבים ומזלות, והינו "מייעקב" – הרגיע הוא מייעקב, פי כתוב (בראשית כה, כו) "יעקב איש תם ישב אהלים" – בחינת רגיע, כמו שכתוב: (ישעיה מ, כב) "נוטה כדוק שמים וימתתם

מקורות ועיונים

בעמלק, שלף הקרב הזה שלמטה, ואני אודרו לקרב שלמעלה].

191. וכמו שביאר בלקוטי הלכות (ח"מ ח"ב אבידה ומציאה ב, ב), וז"ל: ולבנות בית הבחירה זה בחינת הדעת, בחינת משה, בחינת נקדה העליונה וכו', שזהו בחינת הארת נקדה העליונה בחינת בגין בית המקדש, פי עקר בגין בית המקדש הוא בכחינה זו, להשרות שכינתו בתוכנו, כמו שכתוב (מלכים א' ו, יג) "ושכנתי בתוך בני ישראל" וכו', פי על ידי הבית המקדש וכליו נמשך כפיכחול אלקותו ותברך שהוא נעלם ונקסה מעין כל, ועל ידי הבית המקדש וכליו נתגלה אלקותו ותברך, שזהו בחינת הארת נקדה העליונה וכו'. ועל פן שם נתפפרין כל החטאים, פי שם כל התשובות והתקונים, פי זה עקר תקון התשובה כשפאירה נקדה העליונה בנקדה הפחתונה, שזהו בחינת התגלות אלקותו ותברך, עכ"ל.

192. לקוטי הלכות (ברכת הפירות ה, יג), וז"ל: הבית המקדש הוא בחינת נקדה העליונה שבו כליל הכל, פי התחתון נכלל בעליון. ועל פן עקר שלמות תקון התשובה, דהינו לכפר ולתקן כל העוונות הוא בבית המקדש ששם מקריבין כל הקרבנות לכפר על עוונותיו.

יהושע דאתחד לתמא מינה (מהשכינה). ובמה. אמר ר' שמעון, בהוא אתר דאתקרי נע"ר (היינו מלאך מט"ט, שהוא בקדושה כנגדו ס"מ בקליפה, ולכן דוקא הוא יכול לשלוט בו) וכו'. בגין כך, פד תמא משה לסמאל נחית לסייעא לעמלק, אמר משה, ודאי האי נער יקום לקבליה וישלוט עליה לנצחא ליה. מיד "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק", דילף האי קרבא דלתמא, ונאנא אודרו לקרבא דלעילא. [תרגום: "ויאמר משה אל יהושע", למה ליהושע ולא לאחר, ויהי באתו זמן היה נער, שכתוב "ויהושע בן נון נער", והיו בישראל חזקים ממנו? אלא שמושה התבונן בחכמה וידע. מה הוא ראה? ראה את סמאל שהיה יורד מהצד שלמעלה לסייע לעמלק שלמטה. אמר משה, ודאי נראה פאן קרב קשה. יהושע באתו זמן נמצא בדרגה יותר עליונה. אם תאמר שנמצא באתו זמן בשכינה - לא כך! שיהי (השכינה) במשה נאחזה. נמצא שיהושע נאחז למטה ממנה, ובמה? באתו מקום שנקרא נע"ר (מלאך מט"ט) וכו'. לכן, כשראה משה את סמאל יורד לסייע לעמלק, אמר משה, ודאי נער זה יקום כנגדו וישלוט עליו לנצח אותו. מיד - "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם

בְּחִינַת רְקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹכָהּ (ישעיה מ, כב) "וַיִּמְתָּחֵם כְּאֹהֶל", כְּמִבְּאֵר בְּהַר (פינחס ח"ג דף רמד): שְׁיַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת וָא"ו. כִּי שְׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהֶבֶן. (מן וקלל עד קאן, כפול לעיל בְּשֵׁנוּי לְשׁוֹן קֶצֶת):

י שִׁינָה לְעֵיל: וְזֶה סוּד פְּנוֹת אֱלֹהִים. שְׁמַעְתִּי קֶצֶת כְּטַפְּחָ מִן הַיָּם, עֵינֵי שָׁם (משנת חסידים אלול פרק א) בְּפְּנוֹת שֶׁל אֱלֹהִים, מִבְּאֵר שָׁם שְׁפָלָל בְּנוֹת אֱלֹהִים הוּא "הַנְּוֹתֵן פְּלִים דְּרַךְ" (ישעיה מג, טז), שְׁצַרִּיכִין

עוֹטָה אוֹר

כְּאֹהֶל לְשֶׁבֶת", הרי, שהרקיע - שמים הוא בחינת 'אהל', ולכן יעקב שהוא "יושב אהלים", הוא בחינת 'רקיע'. וכבר נתבאר, שהרקיע, בחינת האהל, הוא אות ו' שבאות א', נמצא, שיעקב הוא בחינת ו', כְּמִבְּאֵר בְּהַר (פינחס ח"ג דף רמד): שְׁיַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת וָא"ו. כי בחינת 'מלך' היא "כבוד מלכים חקור דבר", שחוקרים אחריו ואומרים שאין הוא ראוי לכבוד, וזוהי בחינת 'בושה' הבאה ע"י התשובה, שמשנתנים פניו לכמה גוונים מהבוזיונות שמבזים אותו, ובוה ממעט בכבוד עצמו, וזוכה ל'כבוד אלהים', בחינת הכבוד שמכבדים את מלכי ישראל הצדיקים. נמצא, שהבושה (בחינת המלך), היא אות ו' המחברת בין י' תחתונה, שהיא שמיעת החרפות והבוזיונות (הכרתת זרעו של עמלק), לבין הזכייה לכבוד אלהים, שהיא י' עליונה, הארת הכתר (בחינת בנית בית הבחירה), כי משם מקבל דעת להכיר את ה' ית', ועושה 'תשובה על תשובה'. לכן, נצטוו ישראל בכניסתם לארץ (שהיא בחינת תשובה)¹⁹³, ב'ג' מצוות אלו, **כִּי שְׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהֶבֶן¹⁹⁴. (מציון ר' נתן ז"ל: **מִן "וּבְקָלָל כָּל הַעֲנוּן" עַד כָּאן כְּפֹלֵל לְעֵיל בְּשֵׁנוּי לְשׁוֹן קֶצֶת,** כי לעיל נתבאר, הקשר בין שלושת המצוות לפסוק "ידבר עמים תחתינו", וכאן נתבאר הקשר בין שלושת המצוות לאות א' ולתשובה).**

כעת, יביא ר' נתן את אשר שמע מרבינו אחר אמירת התורה, כיצד העבודה לילך בדרכי התשובה להיות בקי ברצוא ובקי בשוב, נרמזת בכוננות אלול להאר"י ז"ל.

י. שִׁינָה¹⁹⁵ לְעֵיל (לאות ד'), שכתוב שם, שצריך להיות בקי ברצוא ובקי בשוב, וזהו סוד הפסוק "אם אסק שמים שם אתה" - בחינת עלייה, "ואציעה שאול הנך" בחינת ירידה, וסיים: "וְזֶה סוּד פְּנוֹת אֱלֹהִים". ומבאר ר' נתן: שְׁמַעְתִּי קֶצֶת מַרְבִּינוּ ז"ל בִּיאור הַעֲנוּן כְּטַפְּחָ מִן הַיָּם. עֵינֵי שָׁם בְּפְּנוֹת שֶׁל אֱלֹהִים לְהַאֲרִיז"ל (מובא בסידור האריז"ל ובשער רוח הקודש עמוד קכ"א, ובמשנת חסידים מסכת אלול פרק א, ב-ד¹⁹⁶), מִבְּאֵר שָׁם, שְׁפָלָל

מקורות ועיונים

תְּשׁוּבָה יְקָנִים שְׁיִשְׁבוּ אֶצְלוֹ אֲז (היינו לר' יודל שיש"ק ח"ב אות רע"ה), שְׁהִיּוּ מִתְּפַלְלִים מִתּוֹךְ סְדוּר הָאֲרִיז"ל, תְּאֲמְרוּ לִי אֵיךְ מְרַמֵּז בְּהַתּוֹרָה הַנִּלְכָּל כָּל הַפְּנוֹת שֶׁל אֱלֹהִים, וְהַחֲרִישׁוּ וְלֹא עָנוּ. כִּי בְּאֵמַת אֵי אֶפְשָׁר בְּשׁוֹם אֶפְן לְהִבִּין מֵעֲצֵמָן סוּד הַפְּנוֹת שֶׁל אֱלֹהִים, אֵיךְ מְרַמֵּזִים בְּהַתּוֹרָה הַנִּלְכָּל. וְצָנָה לְהִבִּיא לְפָנָיו סְדוּר הָאֲרִיז"ל, וּפְתַח אוֹתוֹ וְהִרְאָה לְפָנֵיהֶם הַפְּנוֹת שֶׁל אֱלֹהִים. וְאָחַר כִּף פְּתַח פִּיּו הִקְדוּשׁ וְהַנּוֹרָא, וְהִתְחִיל לְגַלּוֹת פְּלֵאוֹת אֵיךְ כָּל הַפְּנוֹת שֶׁל אֱלֹהִים מְרַמֵּזִים שָׁם בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, כְּמִבְּאֵר מְזֶה בְּסִפְר (כאן), אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר בְּקֶטֶב אֵת הַשְּׁעוֹר שֶׁפְּלַבֵּל, אֵת כָּל הַנְּעִימּוֹת וְהַנְּפִלְאוֹת תְּמִים דְּעֵימִים שֶׁהִרְגִּשְׁתִּי אֲז בְּעַת שְׁזָכִיתִי לְשִׁמְעַ עַל זֶה.

196. וז"ל המשנת חסידים: וכוונת הכללית של חדש

193. וכמו שהעתקנו לעיל מהלקוטי הלכות (ח"ו"מ הרשאה ב, ג).

194. כתב בחיי מוהר"ן (אות ב'), וז"ל: וְסִיִּם אֲז וְאָמַר, כִּי כָּל שְׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּנֶדְפֵס שָׁם. וְאֲז שְׁאֵלְתִי אוֹתוֹ אֵיךְ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, עָנָה וְאָמַר זֶה תְּאֲמַר אֶתָּה, עַכ"ל. וכבר ביארנו על פי דברי הלקוטי הלכות בכמה מקומות כיצד ג' מצוות אלו הם בחינת 'תשובה'.

195. בחיי מוהר"ן (אות ב'), מבואר כיצד קיבלנו תוספת זו, וז"ל: וּבְשַׁעַת אֲמִירַת הַתּוֹרָה לֹא דִבֵּר כָּלֵל מֵעֵינֵן פְּנוֹת אֱלֹהִים, רַק אַחַר כֵּךְ פִּשְׁגַּמְר אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַזֹּאת, אַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל עֲרִיבִית וְהִבְדִּיל, אַחַר כֵּךְ תָּזַר וְדָבַר מִהַתּוֹרָה הַזֹּאת כְּדָרְכּוֹ תְּמִיד (לחזור במוצאי שבת מהתורה שאמר בסעודה שלישית). וְאֲז עָנָה וְאָמַר לְאֲנָשִׁים

להאיר בְּחִינַת 'דְּרָךְ' – 'בַּיָּם' וְכוּ', וְזֶה הַדְּרָךְ הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְעָמִים הַשֵּׁם יב"ק, כִּי שְׁתֵּי פְעָמִים יב"ק עוֹלָה דְּרָךְ, וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שְׁמוֹת, שְׁהֵם קס"א ס"ג, כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שְׁמוֹת – קס"א ס"ג, הֵם עוֹלָיִם בְּגִימְטְרִיא שְׁתֵּי פְעָמִים יב"ק, שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיא דְּרָךְ, פְּנִי"ל.

וְצִרִיף לְכוּן שֵׁם קס"א בְּסִגּוּל, וְשֵׁם ס"ג בְּחִירִיק. וְסִגּוּל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג – הֵם עוֹלָיִם תִּי"ו, כִּי שֵׁם קס"א הוּא שֵׁם אַחֲרִי"ה בְּמַלּוּאָה פְּנִי: אֶלְפָּה ה"י יו"ד ה"י, שְׁהֵם יו"ד אֲוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נִקְרָה בְּסִגּוּל, וְסִגּוּל הוּא שְׁלֹשׁ נִקְדוֹת, וְעַל כֵּן הוּא עוֹלָה שְׁלֹשִׁים, וְעַל כֵּן יו"ד פְּעָמִים סִגּוּל עוֹלָה שִׁי"ן. וְס"ג, הֵם יו"ד אֲוֹתִיּוֹת שֶׁל מַלּוּי הַנּוּ"ה – יו"ד ה"י וְא"ו ה"י, וְכָל אַחַת נִקְרָה בְּחִירִיק, עוֹלָה ק'. וְשִׁנְיָהֶם – חִירִיק דְּס"ג וְסִגּוּל דְּקס"א, עוֹלָיִם יַחַד תִּי"ו, בְּגִימְטְרִיא פְּשׁוּטָה. וְאֵז עַל יְדֵי כָּל בְּחִינַת הַנּוּ"ל, הִמְיִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יִמְיִין בְּמַלּוּאָה עוֹלָה דְּרָךְ עִם הַשְּׁלֹשׁ אֲוֹתִיּוֹת, שֶׁהוּא שְׁתֵּי פְעָמִים יב"ק וְכוּ', עֵינֵן שֵׁם. כָּל זֶה מְבַאֵר מִתּוֹךְ פְּנִיַת אֵלּוּל.

עוֹטָה אֹר

פְּנִינַת אֵלּוּל הוּא רִמּוֹז בַּפְּסוּק (ישעיה מ"ג טו) "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דְּרָךְ" – שְׁצִרִיכִין לְהַאִיר בְּחִינַת דְּרָךְ' שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיא 224, 'בַּיָּם' שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיא 52, הֵיינו שֵׁם ב"ן (שֶׁהִיא סְפִירַת הַמַּלְכוּת)¹⁹⁷ וְכוּ'. וְזֶה הַדְּרָךְ הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְעָמִים הַשֵּׁם יב"ק אֲוֹתִיּוֹת 'בְּקוֹ הַנּוּ"ל, כִּי שְׁתֵּי פְעָמִים יב"ק עוֹלָה דְּרָךְ' – 224, וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שְׁמוֹת, שְׁהֵם 'קס"א' ס"ג, דְּהֵיינו, שֵׁם אַחֲרִי"ה בְּמַלּוּי כֹּה: אֶלְפָּה הִי יוֹד הִי, שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיא 161 – קס"א, וְשֵׁם הוּי"ה בְּמַלּוּי כֹּה: יוֹד הִי וְאוֹ הִי, שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיא 63 – ס"ג, שְׁהֵם שְׁנֵי שְׁמוֹת שְׁצִרִיךְ לְכוּן בְּהֵם בַּחוּדֵשׁ אֵלּוּל, כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שְׁמוֹת 'קס"א' ס"ג, הֵם עוֹלָיִם בְּגִימְטְרִיא שְׁתֵּי פְעָמִים יב"ק, שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיא דְּרָךְ פְּנִי"ל, כִּי 'קס"א' וְס"ג יַחַד הֵם בְּגִימְטְרִיא 224, וְיב"ק הוּא בְּגִימְטְרִיא 112, וְשְׁתֵּי פְעָמִים יב"ק הוּא בְּגִימְטְרִיא 224, שֶׁזֶה גַם הִגְמִטְרִיא שֶׁל דְּרָךְ.

וְצִרִיף לְכוּן שֵׁם 'קס"א' בְּנִקּוּד סִגּוּל, וְשֵׁם 'ס"ג' בְּנִקּוּד חִירִיק. וְהַנְקוּדוֹת לְבַד שֶׁל סִגּוּל דְּקס"א וְשֶׁל חִירִיק דְּס"ג הֵם עוֹלָיִם תִּי"ו – 400, כִּי שֵׁם 'קס"א' הוּא שֵׁם אַחֲרִי"ה בְּמַלּוּאָה פְּנִי: אֶלְפָּה ה"י יו"ד ה"י, שְׁהֵם יו"ד אֲוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נִקְרָה בְּסִגּוּל, וְסִגּוּל הוּא שְׁלֹשׁ נִקְדוֹת וְכָל נִקּוּדָה הִיא דוּמָה לְאוֹת י', שֶׁהִיא בְּגִימְטְרִיא עֶשֶׂר, וְעַל כֵּן הוּא (כָּל סִגּוּל) עוֹלָה שְׁלֹשִׁים, וְכוּיִן שִׁישׁ עֶשֶׂר אֲוֹתִיּוֹת נִמְצָא שִׁישׁ עֶשֶׂר פְּעָמִים 'סגול', וְעַל כֵּן יו"ד פְּעָמִים סִגּוּל עוֹלָה שִׁי"ן – 300. וְס"ג, הֵם יו"ד אֲוֹתִיּוֹת שֶׁל מַלּוּי הַנּוּ"ה, כֹּה: יו"ד ה"י וְא"ו ה"י, וְכָל אַחַת נִקְרָה בְּחִירִיק, וְכָל נִקּוּדָה שֶׁל חִירִיק הִיא דוּמָה לְאוֹת י' שֶׁהִיא בְּגִימְטְרִיא עֶשֶׂר, וְכוּיִן שִׁישׁ עֶשֶׂר אֲוֹתִיּוֹת נִמְצָא שִׁישׁ עֶשֶׂר פְּעָמִים 'חִירִיק', דְּהֵיינו, עֶשֶׂר פְּעָמִים עֶשֶׂר שְׁעוֹלָה ק' – 100. וְשִׁנְיָהֶם, 'חִירִיק דְּס"ג' שֶׁהוּא 100, וְ סִגּוּל דְּקס"א' שֶׁהוּא 300, עוֹלָיִם יַחַד תִּי"ו – 400, בְּגִימְטְרִיא פְּשׁוּטָה, וְאֵז עַל יְדֵי כָּל בְּחִינַת הַנּוּ"ל, הִמְיִין שֶׁל הַקְּב"ה פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל

מִקּוּרוֹת וְעִיּוּנִים

וְדַרְךְ' הָאֹמֵר עִם שְׁלֹשׁ הָאוֹתִיּוֹת (עוֹלָה 227) וְכוּ' הוּא מִסְפֵּר תִּיבַת 'יִמִּי"ן' מֵלֵא יו"ד מ"ם יו"ד נו"ן (שְׁעוֹלָה 226, וְעַם הַכּוֹלֵל עוֹלָה 227).

197. פי', 'בַּיָּם' הוּא בְּגִימְטְרִיא 52, כִּנְגַד שֵׁם הוּי"ה בְּמַלּוּי 'ב"ן', כֹּה: יו"ד ה"י וְאוֹ ה"י. וְהָאֲרַת דְּרָךְ' שֶׁהִיא שְׁתֵּי פְעָמִים שֵׁם יב"ק, מֵאִיר בְּבַחֲרִינַת שֵׁם 'ב"ן', שֶׁהוּא כִּנְגַד סְפִירַת הַמַּלְכוּת.

זֶה הַנְּקָרָא אֵלּוּל הוּא שֵׁם ס"ג, שְׁשׁוּרְשׁוֹ (שְׁלוֹשׁ יוֹדִי"ן ו-א) הוּא א"ל שֶׁל אֵלּוּל, וְקס"א שְׁבוּ ג' יוֹדִי"ן כִּמְסִפֵּר הַלַּמְ"ד שֶׁל אֵלּוּ"ל, וְאֶלְפָּה שְׁבוּ נְעֻלְמַת בּוֹא"ו שֶׁל אֵלּוּל. וְשְׁנֵי שְׁמוֹת אֵלּוּ מְסִפֵּר דְּרָךְ, וְמֵאִירִים בִּי"ם, שֶׁהוּא שֵׁם ב"ן, בְּסוּד "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דְּרָךְ" וְכוּ'. כִּיִּצַד, יְכוּיִן שְׁכַל קו 'יִמִּין' (הוּא) אִימָא פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים, וְיְכוּיִן הַס"ג הָאֹמֵר בְּחִירִיק, וְהַקְּס"א הָאֹמֵר בְּסִגּוּל.

יא וְעַתָּה בּוֹא וְרֵאָה וְהִבֵּן אִיךָ כָּל הַפְּנוּת הַנִּלְ מִרְמְזִים וְנִעְלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלֵא וְנִרְאָ מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנִּלְ. בִּי מִבּוֹאֵר שָׁם, שְׁמִי שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שִׁיחִיה לֹא שְׁנֵי בְּקִיאוֹת, חִינּוּ בְּקִי בְּרִצּוֹא בְּקִי בְּשׁוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵיל וְנִפְיָק, בְּחִינַת: "אִם אִסַּק שְׁמַיִם שָׁם אֲתָה" – שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּקִי בְּרִצּוֹא, "וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּךְ" – שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּקִי בְּשׁוֹב וְכו', כַּמִּבְאֵר לְעֵיל עֵינֵי שָׁם. וְהַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט הוּא, שְׁמִי שְׂרוּצָה לִילָךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לְחַגֵּר מִתְּנִיחַ שִׁיתְחַזֵּק עֲצֻמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תְּמִיד, בֵּין בְּעֵלְיָה בֵּין בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת "אִם אִסַּק שְׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל" וְכו', חִינּוּ בֵּין שְׂוֹזְכָה לְאִיזוֹ עֲלִיָּה, לְאִיזוֹ מִדְּרָגָה גְּדוּלָה, אַף עַל פִּי כֵן אֵל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עֲצֻמוֹ בְּזֶה, רַק צָרִיךְ שִׁיחִיה בְּקִי בְּזֶה מְאֹד, לִידַע וּלְהֶאֱמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לְלַבֵּת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכו', שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת בְּקִי בְּרִצּוֹא, בְּבְחִינַת עֵיל, שֶׁהוּא בְּחִינַת "אִם אִסַּק שְׁמַיִם שָׁם אֲתָה". וְכֵן לְחַפְּהָ, שְׂאִפְלוֹ אִם יִפֹּל חֵם וְשָׁלוֹם לְמָקוֹם שְׂיִפֵּל, אִפְלוֹ בְּשְׂאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, גַּם כֵּן אֵל יִתְיַאֵשׁ עֲצֻמוֹ לְעוֹלָם, וְתַמִּיד יַחֲפֹשׂ וַיִּכְקֹשׂ אֶת הַשֵּׁם יִתְבַּרַּךְ, וַיִּחַזֵּק עֲצֻמוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא,

עוֹטָה אוֹר

תְּשׁוּבָתוֹ, בִּי יְמִיךָ בְּמִלּוּאוֹ – יו"ד מ"ם יו"ד נו"ן, עוֹלָה בְּגִמְטְרִיא 'דָּרָךְ' עִם הַשְּׁלֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כִּי יִמֵּן בְּמִלּוּאוֹ הוּא בְּגִמְטְרִיא 226, וְעַם הַמִּילָה עֲצֻמָּה הוּא 227, וְדָרָךְ הוּא 224, וְעַם שְׁלוּשַׁת אוֹתִיּוֹת דָּרָךְ' 227, כִּי כִבֵּר נִתְבָּאֵר שְׂדֵרֶךְ הוּא בְּגִמְטְרִיא שְׁתֵּי פְעֻמִּים יב"ק' וְכו', נִמְצָא, שֶׁהַשְּׁמוֹת 'קס"א' ו'ס"ג' הֵם בְּגִמְטְרִיא 'דָּרָךְ', שְׂדֵרֶךְ הִיא בְּגִמְטְרִיא 'מִיךְ', וְהַנִּקּוּד שֶׁל הַשְּׁמוֹת 'קס"א' ו'ס"ג' הוּא בְּגִמְטְרִיא 'פְּשוּטָה'. נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי הַשְּׁמוֹת 'קס"א' ו'ס"ג', שֶׁהֵם הַשְּׁמוֹת שֶׁל כּוּוֹנוֹת חוֹדֵשׁ אֱלוֹלָה, נַעֲשִׂית בְּחִינַת יִמֵּן פְּשוּטָה' (לְקַבֵּל שְׁבִיטִים), עֵינֵי שָׁם. כָּל זֶה מִבּוֹאֵר מִתּוֹךְ בְּנִינַת אֱלוֹלָה.

לאחר שהביא את כוונות אלול, יבאר, כיצד הם רומזים על שתי הבקיאיות הנ"ל.

יא. וְעַתָּה בּוֹא וְרֵאָה וְהִבֵּן אִיךָ כָּל הַפְּנוּת הַנִּלְ מִרְמְזִים וְנִעְלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלֵא וְנִרְאָ מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנִּלְ. בִּי מִבּוֹאֵר שָׁם (לְעֵיל אוֹת ד'), שְׁמִי שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שִׁיחִיה לֹא שְׁנֵי בְּקִיאוֹת, חִינּוּ בְּקִי בְּרִצּוֹא בְּקִי בְּשׁוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵיל וְנִפְיָק (עֲלִיָּה וִירִידָה), בְּחִינַת: "אִם אִסַּק שְׁמַיִם שָׁם אֲתָה", שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בְּקִי בְּרִצּוֹא', "וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּךְ", שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בְּקִי בְּשׁוֹב' וְכו', 198, כַּמִּבְאֵר לְעֵיל, עֵינֵי שָׁם.

וְהַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט הוּא, שְׁמִי שְׂרוּצָה לִילָךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לְחַגֵּר מִתְּנִיחַ, שִׁיתְחַזֵּק עֲצֻמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תְּמִיד, בֵּין כִּשְׁהוּא בְּעֵלְיָה בֵּין כִּשְׁהוּא בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַכְּתוּב (תְּהִלִּים קל"ט, ח'): "אִם אִסַּק שְׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּךְ" וְכו'. וּבְקִי ב'עֵיל', חִינּוּ בֵּין שְׂוֹזְכָה לְאִיזוֹ עֲלִיָּה, לְאִיזוֹ מִדְּרָגָה גְּדוּלָה, אַף עַל פִּי כֵן אֵל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עֲצֻמוֹ בְּזֶה, רַק צָרִיךְ שִׁיחִיה בְּקִי בְּזֶה מְאֹד, לִידַע וּלְהֶאֱמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לְלַבֵּת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכו', שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת 'בְּקִי בְּרִצּוֹא', בְּבְחִינַת 'עֵיל', שֶׁהוּא בְּחִינַת: "אִם אִסַּק שְׁמַיִם שָׁם אֲתָה". וְכֵן לְחַפְּהָ צָרִיךְ לְהִיוֹת בְּקִי ב'נִפְיָק' בִּירִידָה, שְׂאִפְלוֹ אִם יִפֹּל חֵם וְשָׁלוֹם לְמָקוֹם שְׂיִפֵּל, אִפְלוֹ בְּשְׂאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, גַּם כֵּן אֵל יִתְיַאֵשׁ עֲצֻמוֹ לְעוֹלָם, וְתַמִּיד

מְקוּרוֹת וְעִיּוֹנִים

תְּמִיד, בְּבְחִינַת "וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּךְ", אִזּוֹ דִּקְא יִזְכָּה לְתְּשׁוּבָה. כִּי הִרְבֵּה עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת צָרִיכִין לְעַבֹּר עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד – שְׂאִי אִפְשֵׁר לְבָאֵר בְּכַתְּבִי, בְּפָרֶט מִי שְׂכָבֵר נִכְשֵׁל כְּמוֹ שְׂנִכְשֵׁל וְכו', עכ"ל.

198. וכתב בליקוטי הלכות (שבת ז, לה), שרק בדרך זו אפשר לזכות לתשובה, וז"ל: אי אפשר לזכות לתשובה, כי אם על ידי דרך זה, כשמתקבלין על עצמו - שאיך שיהיה, יחזק עצמו בהשם יתברך

בכל מזה שיוכל, כי גם בשאל תחיתות נמצא השם ותברך, וגם שם יכולין לדבק את עצמו אליו ותברך וזה בחינת "ואציעה שאל הנך". וזה בחינת בקי בשוב, כי אי אפשר לילך בדרכי התשובה, כי אם בשבקי בשני הבקיות האלו.

ודקדק רבנו זכרנו לברכה, וקרא ענין זה בלשון 'בקי', כי היא בקיות גדולה מאד מאד, שיוזכה לידע לוגע עצמו ולטרח בעבודת ה' תמיד, ולצפות בכל עת להגיע למדרגה גבוהה יותר, ואף על פי כן אל יפול משום דבר, ואפלו אם יהיה איה שיהיה חס ושלום, אף על פי כן אל יפול בדעתו כלל, ויקיים: "ואציעה שאל הנך", כנ"ל:

עוטה אור

יחפש ויבקש את השם ותברך, ויחזק עצמו בכל מקום שהוא בכל מזה שיוכל, ויבחר לעצמו כי גם בשאל תחיתות נמצא השם ותברך, כי הקב"ה מחייה את כל הבריא, ומלכותו בכל משלה, גם בסטרא אחרא ובמקומות המטונפים, וגם שם ישנן ניצוצות קדושה שנפלו לשם ומחיים את אותו המקום¹⁹⁹, ולכן גם שם יכולין לדבק את עצמו אליו ותברך, וזה בחינת: "ואציעה שאל הנך", וזה בחינת 'בקי בשוב', כי אי אפשר לילך בדרכי התשובה, כי אם בשבקי בשני הבקיות האלו. ודקדק רבנו זכרנו לברכה, וקרא ענין זה בלשון 'בקי', אף שלכאורה היה יותר מתאים לכתוב לשון ידיעה, שצריך לדעת כיצד לעלות ולדעת כיצד לרדת, והטעם שכתב לשון 'בקי', כי היא בקיות גדולה מאד מאד, היינו, להיות בקי בדרכים (ועל זה נופל לשון 'בקי'), שיוזכה לידע לוגע עצמו ולטרח בעבודת ה' תמיד, ולצפות בכל עת להגיע למדרגה גבוהה יותר, ואף על פי כן אל יפול משום דבר, ואפלו אם יהיה איה שיהיה חס ושלום, אף על פי כן אל יפול בדעתו כלל²⁰⁰, ויקיים "ואציעה שאל הנך", כנ"ל²⁰¹.

מקורות ועיונים

199. ע' באריכות לקמן (תנינא, תורה י"ב).
200. כתב בלקוטי הלכות (חו"מ גביית חוב ג, יז), וז"ל: בעת שהאדם רחוק מקדשתו ותברך, והוא נע ונד ומטלטל ודוחין אותו מקדשתו מדי אל דחי, רחמנא לצלן. אף על פי כן אם הוא חזק ואמין לבקש ולדרוש ולחפש ולחזק בכל עת, ולהתגעגע ולקסוף ולבקש את שאהבה נפשו למצא אותו ותברך. אזי אף על פי שעדין עובדים ימים ושנים הרבה ואינו זוכה למצאו ותברך ולהתקרב אליו, אף על פי כן ידע ויאמין כי בכל עת ועת על ידי כל בקשה ובקשה, ועל ידי כל דרישה ודרישה שדורש ומבקש ומחפש למצוא כבוד קדשתו ותברך. ועל ידי כל הבטה וגעגוע שמביט ותולה עיניו לרחמיו ותברך, ועל ידי כל תנועה ותנועה שפונה להקדשה. על ידי כל זה זוכה בכל פעם לשבר חומות ברזל ודלתות נחושת, אף על פי שאחר כך מתגברין עליו בכל פעם רחמנא לצלן, אף על פי כן אין יגיעו לריק חס ושלום, ואין שום תנועה שפונה להקדשה נאכדת חס ושלום. ואם הוא חזק ואמין
- לבקש ולחפש יותר, אף אם יעבר עליו מה, בנדאי סוף כל סוף יזכה למצוא אותו ותברך.
201. כתב בלקוטי הלכות (אונאה ג, א ד"ה והכלל), וז"ל: והכלל, ששקשהאדם רוצה להתקרב לה' ותברך ולשוב בתשובה, צריך שיהיה לו אלפים ורובבות עליות וירידות בלי שעור, וצריך שיהיה גבור חזק לחזק לכבו בכל פעם, לבלי להניח את מקומו משום ירידה שבעולם. וכל אלו העליות וירידות שעוברין על כל אחד מישראל, הם בחינת כלליות כל המלחמות והצרות שעברו על כלליות ישראל מימות עולם. והכלל והעקר הוא ההתחזקות, לחזק את עצמו תמיד אף אם הוא כמו שהוא, להאמין באמונה שלמה שאין שום ירידה בעולם, כי בכל מקום יכולין למצוא את ה' ותברך. כי מי שרוצה לילך בדרכי התשובה, צריך שיהיה בקי בהלכה, וצריך שיהיה לו שני בקיות - בחינת בקי ברצוא בקי בשוב, בחינת עיל ונפיק, בחינת "אם אספ שמים שם אתה ואציעה שאל הנך", שאפלו כשנופל לשאל תחיתות, אף על פי כן צריך לחזק את

יב ועל פי סוד, נעלם בזה סוד בנות אלול הנ"ל, כי בקי' הוא בחינת שם יב"ק הנ"ל, שהוא אותיות בקי, (ע"ן זוהר משפטים קטז, זוהר פינתם רכג). וזה שזוכה לשני הבקיות הנ"ל, שהם שתי פעמים בקי, דהינו בקי ברצוא בקי בשוב, על ידי זה זוכה לדרגה התשובה, כי שתי פעמים בקי, שהם בחינת שתי פעמים יב"ק הנ"ל, עולה בגימטריא 'דרגה' כנ"ל. כי על פי הבנות, נעשה זה הדרגה מבחינת סגול דקס"א וחיריק דס"ג, שהם בגימטריא שתי פעמים יב"ק, כנזכר לעיל. וזה בעצמו סוד, בחינת שני הבקיות הנ"ל, כי בקי ברצוא, שהוא בחינת 'אסק שמנים', זה בחינת סגול דקס"א, כי אסק אותיות קס"א. ובקי בשוב, שהוא בחינת 'ואציעה שאול הנד', זה בחינת חיריק דס"ג, מלשון (משלי כב, כח) "אל תסג גבול עולם", שהוא בחינת שמיסוג גבול ומחזירו לאחוריו, שזה בחינת ירידה, שהאדם נופל חס ושלום ממדרגתו, והוא נסוג אחר

עוטה אור

לאחר שהביר את הלשון 'בקי' שנקט רבינו, לפי פשוטם של דברים, יבאר עתה, את לשון 'בקי' על פי הסוד.

יב. ועל פי סוד, נעלם (מסתתר) בזה סוד בנות אלול הנ"ל, כי בקי' הוא בחינת שם יב"ק הנ"ל, שהוא אותיות בקי' ²⁰². וזה שזוכה לשני הבקיות הנ"ל, שהם שתי פעמים בקי, דהינו בקי ברצוא בקי בשוב, על ידי זה זוכה לדרגה התשובה, כי שתי פעמים בקי, שהם בחינת שתי פעמים יב"ק הנ"ל, עולה בגימטריא 'דרגה' כנ"ל, פי' כי רק ע"י שתי בקיות אלו יחד, זוכה ל'דרגה' התשובה. והביאור על פי סוד: כי על פי הבנות נעשה זה ה'דרגה' מבחינת סגול דקס"א ו'חיריק דס"ג, שהם בגימטריא שתי פעמים יב"ק, כנ"ל. וזה בעצמו סוד בחינת שני הבקיות הנ"ל, כי בקי ברצוא - בחינת עלייה, שהוא בחינת 'אסק שמנים', זה בחינת הכוונות של סגול דקס"א, כי אסק אותיות קס"א, ובקי בשוב, שהוא בחינת: "ואציעה שאול הנד", זה בחינת הכוונות של 'חיריק דס"ג' וסג הוא לשון ירידה, מלשון הכתוב (משלי כב, כח): "אל תסג גבול עולם", שהוא בחינת שיצר הרע מסיג גבולו ומחזירו לאחוריו, שזה בחינת ירידה, שהאדם נופל חס ושלום ממדרגתו, והוא נסוג אחר ²⁰³ חס ושלום, אף על פי כן יחזק את עצמו, ואל

מקורות ועיונים

למה שצריכין לזכות. אבל הצדיקים האמתיים, וכו' להתחכם ולהתגבר לבלי לפול משום ירידה ונפילה שבועולם, רק התחזקו עצמן בכל פעם אף על פי שעבר עליהם מה שעבר, ועל ידי התחזקות שלהם (שקורין דער האלטין זיך) וכו' למה שזכו, אשרי להם.

202. בזוהר פרשת משפטים (ח"ב דף קט"ז), איתא: הקב"ה (עולה 112): בחדש יב"ק. ומאן דאיהו בקי בהלקה דיליה, דאיהי שכינתא, קודשא בריך הוא עמיה. דבגינה לא יזוז מגיה לעולם. [תרגום: הקב"ה בחדש יב"ק, ומי שהוא בקי בהלקה שלו, שהיא השכינה - הקב"ה עמו, שבשבילה לא יזוז ממנו לעולם].

203. על פי הפסוק (תהלים קכט, ה) 'ויסגו אחר'. כמו שפירש"י במשלי שם "אל תסג גבול עולם", 'תסג' כמו 'ויסגו אחר'.

עצמו תמיד ולכלי לאש עצמו לעולם, כי גם שם ה' יתברך נמצא, בחינת 'ואציעה שאול הנד'. וזה עקר הקל והיסוד בעבודת ה' שהכל תלוי בו, לכלי לפול בדעתו לעולם אף אם יעבור עליו מה, וכל הצדיקים שהיו מימות עולם שזכו למה שזכו אשרי להם אשרי חלקם, כלם לא באו לשלמותם, כי אם על ידי בחינה זו, על ידי שלא היו מראשין עצמן לעולם. כי באמת רבים נכנסו בעבודת ה', כי רוב ישראל מתגעגעין לה' יתברך ומתחילין בעבודתו בכל דור ודור, ואף על פי כן זעירין אנו שזוכין להתקרב לה' יתברך כראוי. אף עקר החלוק הוא, רק מתמת ענין הנ"ל, שרב הנכנסין בעבודתו יתברך ועודקין אותו יתברך באמת אינה זמן ארוך או קצר, אבל אחר כך בשמתחילין להתגרות בו ולהפילו מעבודתו, הוא שב לאחור ונופל מעבודת השם יתברך, ונשא לאחור, ועל כן אין זוכין

חס ושלום, אף על פי כן יחזק את עצמו, ואל יתנאש עצמו לעולם, כי גם שם נמצא השם ותברך בבחינת "ואציעה שאול הנדב", כנ"ל, וזה בחינת שם ס"ג, כנ"ל. כי סגול – דא חמה, שהוא נקדה העליונה שעל האלה, הנחלקת לשלש טפין, שזהו בחינת "אפק שמום", בחינת סגול דקס"א, שהוא אותיות אפק, כנ"ל. וחייריק – הוא בחינת נקדה התחתונה של האלה, שהוא בחינת "ואציעה שאול הנדב", שהוא בחינת חייריק דס"ג הנ"ל.

וזה שכתב שם למעלה בהתורה הנ"ל: "ובשש לו אלו השני בקיאות הנ"ל, אזי הוא הולך בדרכי התשובה", כי משני פעמים בקי, שהם בחינת קס"א וס"ג, אפק שמום "ואציעה שאול" וכו', על ידי זה נעשה בחינת דרדב, שהוא בגימטריא שתי פעמים בקי, שהם קס"א וס"ג וכו', כנ"ל. כי עקר דרדב התשובה זוכין על ידי שני הפקיאות הנ"ל, ואז ימין ה' פשוטה לקבל תשובתו, כי ימין בגימטריא דרדב, שהם שתי פעמים בקי, כנ"ל. ופשוטה –

עוטה אור

יתנאש עצמו לעולם, כי גם שם נמצא השם ותברך בבחינת: "ואציעה שאול הנדב" כנ"ל, וזה בחינת שם ס"ג כנ"ל. נמצא, שפעמיים בקי רמוזים לכה, שצריך להיות בקי בעליה ובקי בירידה, וכן שני השמות קס"א וס"ג רמוזים על הבקיאות בעליה ובקיאות בירידה, שכן שם קס"א רומז על עליה (מלשון אפק), ושם ס"ג רומז על ירידה (מלשון תסג).

וכן הניקוד של קס"א וס"ג, שהוא סגול וחייריק, ג"כ רומז על עליה וירידה, כי מובא לעיל (באות ה) שסגול דא – זה בחינת חמה, שהוא נקדה העליונה שעל האלה הרומזת על בחינת עליה, נמצא, שסגול זה בקי בעייל, הנחלקת לשלש טפין שהם הספירות כתה, חכמה ובינה, הנרמזות בשלושת הנקודות של סגול, שזהו הניקוד של מילוי י אותיות אה"ה העולה קס"א בחינת אפק שמום, בחינת סגול דקס"א, שהוא אותיות אפק, כנ"ל. נמצא, שניקוד סגול של שם קס"א, רומז ג"כ על בחינת עליה, בנוסף לכך ששם קס"א עצמו רומז על בחינת עליה, כי הוא מלשון אפק. וחייריק הוא בחינת נקדה התחתונה של האלה לעיל (באות ה), שהוא בחינת: "ואציעה שאול הנדב", כי הנקודה התחתונה של האלה היא למטה ורומזת על בחינת ירידה, שהוא בחינת חייריק דס"ג הנ"ל. נמצא, שניקוד חייריק של שם ס"ג, רומז ג"כ על בחינת ירידה, בנוסף לכך ששם ס"ג עצמו רומז לבחינת ירידה, כי הוא מלשון נסוגו אחר.

וזה שכתב שם למעלה בהתורה הנ"ל (באות ד): "ובשש לו אלו השני בקיאות הנ"ל אזי הוא הולך בדרכי התשובה", כי משני פעמים בקי, שהם בחינת קס"א וס"ג, שהם הפסוקים אפק שמום "ואציעה שאול" וכו' – על ידי זה נעשה בחינת דרדב, שהוא בגימטריא שתי פעמים בקי, שהם שמות קס"א וס"ג וכו', כנ"ל, כי עקר דרדב התשובה זוכין על ידי שני הפקיאות הנ"ל, ולכן במילה דרדב רמוזים שתי הבקיאיות הנ"ל.

ואז מתקיים המבואר בכונות אלול הנ"ל: ימין ה' פשוטה²⁰⁴ לקבל תשובתו, כי ימין במילוי האותיות יו"ד מ"ם יו"ן נון עולה 226 ועם הכולל 227, בגימטריא דרדב עם ג' האותיות, שעולה ג"כ 227

מקורות ועיונים

204. בספרי ואתחנן (פיסקא ל') יזימנו פשוטה לקבל שבים. וכן אומרים ב'הוא רחום' של ימי שני וחמישי יתפשטה דרכינו ונתקרה ונשובה אליך. כי יזימנו פשוטה לקבל שבים.

בג'מטריא סגול דקס"א וחי'יק דס"ג, שהם בעצמם בחינת נקדה העליונה ונקדה התחתונה, שהם בחינת מה שצריכין לבקש השם ותפודה תמיה הן למעלה הן למטה, בחינת "אם אפק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנד", שהם בחינת שני הבקואות הנ"ל, ועל בן פשיש לו שני הבקואות הנ"ל, אז הוא הולך בדרך התשובה, ואז ימין ה' פשוטה לקבל תשובתו. והבן הדברים היטב, כי הם דברים עמקים מאד.

יג. ועל פי זה תבין לקשר התורה היטב, שמה שכתב בסוף מענין נקדה העליונה ונקדה התחתונה של האל"ף, זהו בעצמו בחינת שני הבקואות הנ"ל, (פי זה אינו מבאר בפרוש בתורה הנ"ל, רק על פי

עוטה אור

וכנ"ל, שהם היינו, גם ימין וגם דרך שתי פעמים בקו' בנ"ל. ופשוטה בג'מטריא סגול דקס"א וחי'יק דס"ג יחד, שהם עולים 400, שהם בעצמם בחינת נקדה העליונה של האל"ף ונקדה התחתונה של האל"ף, כי סגול הוא בחינת י' עליונה שבאות א', וחי'יק הוא בחינת י' תחתונה שבאות א', שהם בחינת מה שצריכין לבקש ולחפש את השם ותפודה תמיה, הן כשהאדם נמצא למעלה הן כשהאדם נמצא למטה, בחינת: "אם אפק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנד", שהם בחינת שני הבקואות הנ"ל, ונמצא, ששני השמות 'קס"א' ו'ס"ג' ונקודותיהם, רומזים על ענין הבקואות בעליה וירידה, ושני שמות אלו הם בג'מטריא דרך' ובג'מטריא ימין', ונקודותיהם של שני שמות אלו הם בג'מטריא פשוטה, כי על ידי הבקואות בעליה וירידה, זוכים ללכת בדרך התשובה, וזוכים שימין' ה' תהיה פשוטה לקבל תשובתו, ועל בן פשיש לו שני הבקואות הנ"ל²⁰⁵, אז הוא הולך בדרך התשובה, ואז ימין ה' פשוטה לקבל תשובתו. והבן הדברים היטב, כי הם דברים עמקים מאד, כיצד מלבישים את כוונות הארז"ל בדרך מעשית, כי עיקר הכוונות, אינן כוונות בשמות בעלמא, אלא, שיוכל להלביש את השמות הללו על המצב שהוא נמצא בעצמו²⁰⁶, כי אז כולל את עצמו בשמות אלו, וכדלקמן (באות י"ח).

יג. ועל פי זה תבין לקשר התורה היטב, שמה שכתב בסוף מענין נקדה העליונה ונקדה התחתונה של האל"ף, שהדמימה והשתיקה הן בחינת הנקודה התחתונה, והתשובה שזוכה על ידן, שהיא

מקורות ועיונים

206. ראה בביאור הליקוטים (אות ד'), והובאו דבריו לעיל, שבקי ברצוא ובשוב, עלייה וירידה, צריך להיות כל הזמן, גם אצל גדולי הצדיקים, כי זוהי בחינת תשובה על תשובה, שכל פעם אחרי שמשיג איזו השגה, משפיל את עצמו ומבזה את עצמו מאוד, שזוהי בחינת ירידה לצורך תשובה, שכן כיצד עבד את הקב"ה בהגשמה, כשלא השיג עדיין את ההשגה שהשיג עכשיו. ולכן, גם באדם גדול וצדיק מאוד, יש בו את שתי הבחינות הללו של בקי ברצוא ובקי בשוב, ויכול להלביש על עצמו את הכוונות של הארז"ל, שעתה הוא נמצא בבחינת 'אסק' ובשם קס"א עם כל כוונותיו, ואח"כ הוא בשם ס"ג וכו', ומיחד את שני השמות הללו יחד, ונעשה פשוטה, וכן נעשה דרך' ונעשה ימין', הכל כנ"ל.

205. כתב בלקוטי הלכות (ראש השנה ד, ז), וז"ל: זהו בחינת עיל ונפיק, כי אף על פי שהיה ראוי שיהיה האדם דבוק בקדשה תמיד בבחינת 'עיל', אף על פי בן עקר שלמות הקדשה הוא דוקא כשזוכה האדם להיות 'עיל ונפיק', כי בהכרח שצא האדם לפעמים קצת מהקדשה בבחינת ונפיק, כמו שגארה בחוש שיש לכל אדם עליות וירידות ממש בכל יום. ואי אפשר שיצמוד תמיד במדרגה אחת. וכל זה הוא מחמת שבהכרח צריכין להעלות גם מדרגות התפתחות ומקומות החיצונים פלם אל הקדשה, על בן בהכרח שיהיה האדם בבחינת 'עיל ונפיק', כי כשזוכה אז להיות בקי בהלכה ולהחזיק עצמו אז כראוי, אזי הוא זוכה להעלות גם מקומות החיצונים ומדרגות התפתחות (שנמצאים בירידתו, כדי להעלותם) פלם אל הקדשה.

פגנות הנ"ל מובן זאת ממילא למשכיל). וְזֶהוּ בְּעֲצָמוֹ בְּחֵינֵת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה שְׁפָתַי שָׁמַ, כִּי זְכִיחַת הַיִּצָּר הֲרַע – שֶׁהוּא בְּחֵינֵת "דָּם לֹח", שֶׁהוּא בְּחֵינֵת תְּשׁוּבָה הֲרֵאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת כְּבוֹד עוֹלָם הָזֶה, זֶה בְּחֵינֵת נִקְדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שְׁנַעֲשִׂית מִבְּחֵינֵת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, מִבְּחֵינֵת דָּם לֹח. וְכֵל זֶה הוּא בְּחֵינֵת חִירִיק דָּס"ג וְכו', שֶׁהוּא בְּחֵינֵת בְּקִי בְּשׁוֹב, כַּנִּל. וְתְּשׁוּבָה הַשְּׁנִיָּה שְׁעוֹשָׂה

עושה אור

בחינת 'כתר', הוא בחינת הנקודה העליונה, וְזֶהוּ בְּעֲצָמוֹ בְּחֵינֵת שְׁנֵי הַבְּקִיאוֹת הַנִּל²⁰⁷, (כִּי זֶה אֵינִי מְבוֹאֵר בְּפִרְוֵשׁ פְּתִילֵי הַנִּל²⁰⁸, רַק עַל פִּי פְּנִינֵת הַנִּל מוּבָן זֹאת מִמִּילָא לְמַשְׁכִּיל). וְזֶהוּ בְּעֲצָמוֹ בְּחֵינֵת 'תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה' שְׁפָתַי שָׁמַ לְעִיל (אות ג)²⁰⁹, כִּי זְכִיחַת הַיִּצָּר הֲרַע שְׂשׁוּפֵךְ אֶת הַדָּם שֶׁבְּחַלֵּל לְבוֹ הַשְּׁמַאֲלִי, שֶׁהוּא הַיִּצָּר הֲרַע, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת "דָּם לֹח" – נַעֲשֶׂה ע"כ כִּךְ שְׂשׁוּמַע בְּזִיוְנוֹ וְדוּמָם וְשׁוֹתֵק, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת תְּשׁוּבָה הֲרֵאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת 'כְּבוֹד עוֹלָם הָזֶה', כִּי עַל יְדֵי שְׂמַמְעֵט בְּכַבּוּד עֲצָמוֹ, מַרְבֵּה אֶת כְּבוֹד הַקַּב"ה כִּאֵן בְּעוֹלָם הָזֶה, זֶה בְּחֵינֵת נִקְדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שְׁנַעֲשִׂית מִבְּחֵינֵת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, מִבְּחֵינֵת "דָּם לֹח", וְכֵל זֶה הוּא בְּחֵינֵת 'חִירִיק דָּס"ג' וְכו', שֶׁהוּא בְּחֵינֵת 'בְּקִי בְּשׁוֹב' כַּנִּל, כִּי עוֹשֶׂה אֶת תְּשׁוּבָתוֹ עַל זֶה שֶׁהוּא ב'שְׂאוֹל תַּחְתּוֹת', שְׂחַטָּא וְהַרְשִׁיעַ בְּכַמָּה

מקורות ועיונים

והשתיקה, נעשה בחינת נקודה התחתונה - בחינת חיריק, על כן צריך לכוון השם הקדוש הזה בניקוד חיריק, עכ"ל.

208. פירוש, בתורה עצמה לעיל לא מבואר, שישנו קשר בין הנקודה התחתונה לעליונה, לענין 'בקי ברצוא ובקי בשוב'. אולם, על פי הכוונות התבאר כי הנקודה העליונה של האל"ף, שהיא בחינת 'סגול', רומזת ל'סגול דקס"א', והנקודה התחתונה של האל"ף, שהיא בחינת 'חיריק', רומזת ל'חיריק דס"ג', וה'סגול דקס"א' הוא בחינת 'אסק שמים', בחינת עליה, וה'חיריק דס"ג' הוא בחינת 'תסג', שיצר הרע מסיגו לאחוריו, בחינת ירידה, ונמצא, שהנקודה העליונה של האל"ף היא בחינת הבקיאיות בעליה, והנקודה התחתונה של האל"ף היא בחינת הבקיאיות בירידה.

209. ושם נתבאר, שהתשובה הראשונה היא התשובה על העבירה, ועל מה שעשה תשובה זו מחמת 'יראת העונש', הנחשבת כ'פנייה', כי התוודה לטובת עצמו ולא רק בשביל להרבות את כבוד ה' ית'. וכשעושה תשובה בשלמות, זוכה לכבוד ה', 'הארת הכתר', ואז משיג את גדולת ה', ועושה 'תשובה על תשובה', שעושה תשובה על שהיתה תשובתו הראשונה בהגשמה, כשלא השיג עדיין גדולת ה', ורק עכשיו שזכה לכך, הוא מתחרט על דרך תשובתו הראשונה, כמבואר כל זה באריכות לעיל.

207. ביאר בפרפראות לחכמה (אות י'), וז"ל: ועל פי זה תבין לקשר התורה היטיב וכו', כי בקי ברצוא - היינו לבלי להסתפק עצמו במדרגתו, רק לבקש אחר מדרגה יתירה בכל פעם, שזה בחינת מה שכתוב לעיל (אות ג) 'שצריך לאחוז תמיד במדת התשובה, כי צריכין לעשות 'תשובה על תשובה' - זה בחינת שם אהי"ה במילואו גימטריא קס"א בחינת 'אם אָסֵק שְׁמַיִם שָׁם אָתָּה' - 'אסק' אותיות קס"א, כי שם אהי"ה הוא בחינת תשובה. ועיקר שלמות התשובה ומלואה, הוא רק לאחוז תמיד במדת התשובה, שזה בחינת 'אם אָסֵק שְׁמַיִם שָׁם אָתָּה' - בחינת 'בקי ברצוא', ותשובה הוא בחינת הנקודה העליונה שהוא בחינת 'סגול דא חמה', על כן צריכין לכוון השם הקדוש הזה בניקוד סגול. ו'בקי בשוב', בחינת 'יִאֲצִיעָה שְׂאוֹל הַנֶּגֶן' - זה בחינת ס"ג, היינו כשהאדם הוא בבחינת 'נסוג אחור' חס ושלום, והוא רחוק מהקדושה לגמרי חס ושלום, אף על פי כן אל יתייאש עצמו לגמרי חס ושלום, רק יקיים 'יִאֲצִיעָה שְׂאוֹל הַנֶּגֶן', ויבקש גם משם את השם יתברך, ויחזור לזכות לתשובה. רק שאז עדיין בחינת אהי"ה בהסתרת פנים ממנו, ואז עוברין עליו חרפות וביזיונות, והוא צריך לחזק את עצמו ולקבלם באהבה, ולידום ולשתוק כעפר, בחינת 'ונפשי כעפר לכל תהיה', בחינת 'והארץ הדרום רגלי', ולקוות וליחל לזכות על ידי זה לתשובה. ועל ידי הדמימה

על תשובתו הראשונה, שהוא בחינת כבוד העולם הבא, בחינת 'כבוד אלקים הסתר דבר', זה בחינת נקדה העליונה, בחינת בְּתָר, שהוא בחינת מִשְׁחָה, בחינת סגול וכו'. והבן הדברים היטב, אף כל הדברים הנאמרים שם בהתורה הנ"ל, נקשרים ונכללים אחר כך ביחד בקשר נפלא ונורא, והמשפילים יבינו קצת:

יד ועקר הדבר, שעל ידי שהאדם בשחור במדרגה התחתונה מאד, ואף על פי כן הוא מחזק עצמו ומאמין שגם שם יש לו תקנה עדיין, פי גם שם נמצא השם יתברך, בבחינת "ואציעה שאול הנדב", אזי ממשיך על עצמו הקדשה משם הקדוש הו"ה במלוי ס"ג, שהוא מחיה את כל הנסוגים אחר מקדשתו לתחזיקם לכל ופלו לגמרי חס ושלום, וזה בחינת בקי בשוב, שזה הבקיות הוא בחינת שם יב"ק הקדוש, בחינת שם ס"ג. וכן בשארם זוכה לבוא לאיזו מדרגה

עוטה אור

מיני עבירות, ומכח בקיאותו, שאינו מייאש את עצמו בנפילתו, אלא מחפש את כבוד הקב"ה גם בעולם הזה התחתון, ע"י שמשפיל ומבזה את עצמו, ושוחט את יצרו הרע²¹⁰. ותשובה השנייה, שעושה על תשובתו הראשונה, שהוא בחינת 'כבוד העולם הבא', כי ע"י הבושה שקיבל מחמת הבזיונות, וממיעוט כבוד עצמו, זוכה ע"י לקבל כבוד אלהים, שהוא השגת הכתר, שכן השגת גבוהות כאלה בידעת האלוקות, הן בחינת 'עולם הבא', בחינת: 'כבוד אלקים הסתר דבר', זה בחינת נקדה העליונה של אות א', שהיא נסתרת בכח אות ו' שבאות א', המסתירה אותה, והיא בחינת 'בְּתָר', שהוא בחינת 'משח', בחינת 'סגול' וכו'. וזו שלמות התשובה, שיאחו תמיד במידת התשובה, ויעשה תמיד תשובה על תשובה, וזהו בחינת בקי ברצוא ובקי בשוב, כי בכל פעם שהוא חוזר לעשות תשובה, הוא מבזה את עצמו, שלא השיג מקודם כמו שמשיג עתה, וזה הוא בבחינת 'שוב', ועל ידי התשובה בא להשגה נוספת, ואז הוא בקי ברצוא, כי יודע בעצמו, שכמה שהשיג עדיין לא השיג כלום, ומחפש עוד את הקב"ה. והבן הדברים היטב, אף כל הדברים הנאמרים שם בהתורה הנ"ל, נקשרים ונכללים אחר כך ביחד בקשר נפלא ונורא, והמשפילים יבינו קצת.

יד. ועקר הדבר למעשה, שעל ידי שהאדם בשחור במדרגה התחתונה מאד, ואף על פי כן הוא מחזק עצמו ומאמין שגם שם יש לו תקנה עדיין, פי גם שם נמצא השם יתברך, בבחינת: "ואציעה שאול הנדב", אזי ממשיך על עצמו הקדשה משם הקדוש הו"ה במלוי ס"ג, שהוא מחיה את כל הנסוגים אחר מקדשתו, לתחזיקם לכל ופלו לגמרי חס ושלום. וזה בחינת בקי בשוב, שזה הבקיות הוא בחינת שם יב"ק הקדוש, בחינת שם ס"ג, כי ישנן שתי כוונות בשם יב"ק, כפי שנתבאר לעיל, ששתי פעמים 'יב'ק' עולה 'דרך', וע"י כך שמושך משם ס"ג ובקי ב'שוב', זוכה לשם

מקורות ועיונים

באות ב) ועדיין אין לו הויה, שזוהי בחינת אחרים של שם 'איהיה' שעולים ד"ם, כי הוא בהסתרת פנים ממנו ית', שזוהי בחינת אחרים. וכיון שהוא בבחינת ד"ם, עוברים עליו חרפות ובזיונות, וצריך לחזק את עצמו ולקבלם באהבה, ולקיים "דום לה", שע"י הופך ד"ם לד"ם, שזוהי עיקר התשובה.

210. כי מבואר לעיל, שהבקיות בירידה, היינו, שגם אם האדם רחוק מהקדושה לגמרי, עליו לבקש משם את ה' יתברך ולחזור לזכות לתשובה, וזהו בחינת הנקודה התחתונה, שהיא ענין הדמימה והשתיקה, בחינת "והארץ הדום רגלי" בחינת 'חיריק' (כנ"ל באות ה). כי כל מי שלא זכה עדיין לתשובה, הוא בבחינת 'טוב לו שלא נברא' (וכנ"ל

בְּקִדְשָׁהּ הַעֲלִיזָנָה, וְאֵף עַל פִּי בֶן אֵינֹו עֹמֵד שָׁם, וְחֹוֵא מִתְחַזֵּק וּמִתְנַבֵּר לְעֹלֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, אֲזִי מִמְשִׁיף הַקִּדְשָׁה עַל עֲצָמוֹ מִשֵּׁם הַקִּדְוֹשׁ אֲהִי"ה בְּמַלְוֵי קַס"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּקִי בְּרַצְוֹא. פִּי הָאָדָם – בְּפִי תְּנוּעוֹתָיו וּבְפִי הַתְּחִיבֹתָיו בְּעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, בֶּן גֹּרֶם לִיחַד הַשְּׁמוֹת לְמַעְלָה, וּמִמְשִׁיף עַל עֲצָמוֹ הַקִּדְשָׁה מִשֵּׁם, וְהֵבֵן הֵיטֵב:

טו. וְהִנֵּה מִבְּאֵר לְעִיל (א"ת כ"א), שְׁעַל יְדֵי הַדְּמוּמָה וְהַשְּׁתִּיקָה שְׁשׁוֹתִקִין לְחִבְרוֹ בְּשִׁמְבּוּזֵין אוֹתוֹ, עַל יְדֵי זֶה זֹכֶה לְתִשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת פֶּתֶר בְּנִ"ל, עֵינֵי שָׁם, פִּי סִיג לְחִכְמָה שְׁתִּיקָה בְּנִ"ל, פִּי צְרִיכִין לְזַהֵר מֵאֵד לְדוֹן אֵת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וְאֶפְלוֹ הַחֹלְקִים עָלָיו וּמִבּוּזֵין אוֹתוֹ, צְרִיף לְדוֹנָם לְכַף זְכוּת וְלִשְׁתַּק לְהֵם, וְעַל יְדֵי זֶה נֶעֱשֶׂה בְּחִינַת פֶּתֶר. בְּמוֹבֵא בְּמִדְרָשׁ (ויקרא רבה ב, ה) 'מִשְׁלַל לְאַחֵר, שְׁמִצָּא אֵת חִבְרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּתֶר. אָמַר לוֹ: בְּשִׁבִיל מוֹ, אָמַר לוֹ: בְּשִׁבִיל הַמְלָךְ. אָמַר לוֹ: פִּינּוֹן שֶׁהוּא לְצִרְף הַמְלָךְ, כָּל אֶבֶן טוֹב שֶׁתִּמְצָא, תִּקְבְּעֵנִי בּוֹ. כֶּף כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת פֶּתֶר לְהֵשֵׁם וְיִתְבָּרַךְ, וְצְרִיף לְהַכְנִים בּוֹ כָּל מִינֵי אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לְמִצָּא. דְּהִינּוּ

עוֹטָה אוֹר

יב"ק הַתְּחַתּוֹן, שֶׁהוּא יַחֲדוֹ שְׁמוֹת הוֹי"ה אֱלֹהִים יב"ק²¹¹. וְכֵן בְּשִׁאָדָם זֹכֶה לְבֹא לְאִיזוֹ מִדְּרָגָה בְּקִדְשָׁהּ הַעֲלִיזָנָה, וְאֵף עַל פִּי בֶן אֵינֹו עֹמֵד שָׁם שְׁלֵא לְהַמְשִׁיךְ וּלְחַפֵּשׂ עוֹד, וְחֹוֵא מִתְחַזֵּק וּמִתְנַבֵּר לְעֹלֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, אֲזִי מִמְשִׁיף הַקִּדְשָׁה עַל עֲצָמוֹ מִשֵּׁם הַקִּדְוֹשׁ אֲהִי"ה בְּמַלְוֵי קַס"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'פְּקִי בְּרַצְוֹא', כִּי אִזּוֹ זֹכֶה לִשֵּׁם יב"ק הַשְּׁנִי, שֶׁהוּא הַחֲצִי הַשְּׁנִי הַעֲלִיּוֹן שֶׁל בְּחִינַת 'דֶּרֶךְ', שֶׁהוּא ג' שְׁמוֹת הוֹי"ה אֲהִי"ה אֲדִנִי, שְׁעוֹלִים יב"ק²¹². פִּי הָאָדָם, בְּפִי תְּנוּעוֹתָיו וּבְפִי הַתְּחִיבֹתָיו בְּעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, בֶּן גֹּרֶם לִיחַד הַשְּׁמוֹת לְמַעְלָה, וּמִמְשִׁיף עַל עֲצָמוֹ הַקִּדְשָׁה מִשֵּׁם, וְהֵבֵן הֵיטֵב.

לאחר שנתבאר לעיל, ששיקור התשובה שישמע בזיונו וידום וישתוק, ועי"ז זוכה לתשובה, שהיא בחינת 'כתר' – כי זוכה לכבוד אלהים, יבאר עתה, עצה כיצד יוכל אדם לשתוק למחרפים אותו.

טו. וְהִנֵּה מִבְּאֵר לְעִיל (אות ו, ובהגהה שם), שְׁעַל יְדֵי הַדְּמוּמָה וְהַשְּׁתִּיקָה, שְׁשׁוֹתִקִין לְחִבְרוֹ בְּשִׁמְבּוּזֵין אוֹתוֹ, עַל יְדֵי זֶה זֹכֶה לְתִשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'פֶּתֶר' בְּנִ"ל, עֵינֵי שָׁם, פִּי סִיג לְחִכְמָה שְׁתִּיקָה בְּנִ"ל, שְׁעַל יְדֵי הַשְּׁתִּיקָה זֹכֶה לְבְּחִינַת 'כֶּתֶר', שֶׁהוּא סִיג לְחִכְמָה, כִּי הוּא מְקִיף וְגוֹדֵר אֵת סְפִירַת הַחִכְמָה. אִמְנֵם לֹא נִתְבָּאֵר עֲדִיין, כִּיצַד יִהְיֶה לוֹ אֵת הַכַּח לְשִׁתּוֹק, וְלִכֵּן הוּא אוֹמֵר: פִּי צְרִיכִין לְזַהֵר מֵאֵד לְדוֹן אֵת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וְאֶפְלוֹ הַחֹלְקִים עָלָיו וּמִבּוּזֵין אוֹתוֹ, צְרִיף לְדוֹנָם לְכַף זְכוּת וְלִשְׁתַּק לְהֵם, כְּלוּמֹר, שְׁעִי שְׁדוֹן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, שְׁאִינֵם אֲשִׁמִּים בְּדַבֵּר (וכדלהלן), יִהְיֶה לוֹ אֵת הַכַּח לְשִׁתּוֹק לְהֵם, וְעַל יְדֵי זֶה נֶעֱשֶׂה בְּחִינַת 'פֶּתֶר'. בְּמוֹבֵא בְּמִדְרָשׁ (ויקרא רבה ב, ה) 'מִשְׁלַל לְאַחֵר, שְׁמִצָּא אֵת חִבְרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּתֶר. אָמַר לוֹ: בְּשִׁבִיל מוֹ, אָמַר לוֹ: בְּשִׁבִיל הַמְלָךְ. אָמַר לוֹ: פִּינּוֹן שֶׁהוּא לְצִרְף הַמְלָךְ, כָּל אֶבֶן טוֹב שֶׁתִּמְצָא תִּקְבְּעֵנִי בּוֹ. כֶּף כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת פֶּתֶר לְהֵשֵׁם וְיִתְבָּרַךְ, וְצְרִיף לְהַכְנִים בּוֹ כָּל מִינֵי אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לְמִצָּא, וְכִמוֹ שְׁסִיִּים שֵׁם הַמְדֻרָשׁ בְּנִמְשָׁל: כֶּךָ אִמְר

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

211. ראה במשנת חסידים (פרק ב, ב), ודו"ק היטב.
212. ראה שם (משנה ג). ושם מבואר כנ"ל ששם יב"ק הראשון הוא משמות הו"ה אלהים, ושם יב"ק השני הוא שמות הו"ה אהי"ה אדני.
213. לשון המדרש: אמר רבי יהודה בר סימון,

משל לאחד שהיה יושב ועושה עטרה למלך, ועבר אחד עליו אמר לו מה אתה עושה, אמר לו אני עושה עטרה למלך, אמר לו כל שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע, זמרגדין קבע, מרגליות קבע, למה? שעתיד לינתן בראשו של מלך. כך אמר

שצריכין להשתדל לחפש ולבקש אחר כל צד זכות ודבר טוב שאפשר למצא בישראל, ולדון את הכל לכף זכות, כי הם בחינת פתח להשם ותברך פנזכר לעיל. וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (אבות א, ט) 'הוי דן את כל אדם לכף זכות. נמצא, שעל ידי שדנים את הכל לכף זכות, שעל ידי זה שותקין לו בשמבזה אותו, כי מוצאין בו זכות – שאינו חיב כל כך במה שמבזה אותו, כי לפי דעתו וסברתו נדמה לו שראוי לו לבזות אותו וכו', על ידי זה נעשה בחינת פתח, הינו פנ"ל, שעל ידי הדמיונה והשתוקה נעשה בחינת פתח פנ"ל. והבין:

עוטה אור

לו הקב"ה למשה כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל שבת, לגדלן ולפארן פאה, למה שאני עתיד להתפאר בהם וכו'. דהיינו, כוונת המדרש ביכמה שאתה יכול לשבח לישראל, פירושו: שצריכין להשתדל לחפש ולבקש אחר כל צד זכות ודבר טוב שאפשר למצוא בישראל, ולדון את הכל לכף זכות (ע' לקמן תורה רפ"ב), שעי"ז אתה משבח וואמר שגם בזה התכוון במעשיו לטובה, כי הם (ישראל) בחינת 'פתח' להשם ותברך פנ"ל שהקב"ה מתפאר בהם, כמו המלך שמתפאר בכתרו. וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (אבות א, ט): 'הוי דן את כל אדם לכף זכות. נמצא, שעל ידי שדנים את הכל לכף זכות, שענין זה נעשה על ידי זה שותקין לו בשמבזה אותו, כי מוצאין בו זכות, שאינו חיב כל כך במה שמבזה אותו, כי לפי דעתו וסברתו נדמה לו שראוי לו לבזות אותו וכו' 214, ואם כן כוונתו לטובה, לקנא לכבוד ה', כי לפי מה שטועה וחושב ומבזה אותי כי חושב בדעתו שעברתי עבירה, הרי בודאי שכוונתו לטובה, לכבוד ה', וא"כ בודאי שאני צריך וחייב לשתוק על מה שנראה ממנו בזיון, וק"ו שלא להשיב לו בדרך של חירוף ובזיון. וכשוזכה לשתוק, על ידי זה נעשה בחינת 'פתח' 215, הינו פנ"ל

מקורות ועיונים

שצרי' לעצמן בשקר שעשה כן וכו', עכ"ל. ומבואר, שכך היה דן רבינו את החולקים עליו לכף זכות, ובוה זכה לכתר, היינו, שהיה שותק למחרפיו ע"י שהיה מוצא בהם זכות, שבאמת כוונתם לשם שמים, כפי מה שטועים בו לומר שעשה לא טוב, וצריך לחלוק עליו בשביל כבוד שמים, ובוה זכה ל'כתר' בחינת 'כבוד אלהים'.

215. בפרפראות לחכמה (אות י"א) הקשה, וז"ל: לכאורה יש לדקדק, כי הלא לעיל (אות ב') מבואר שצריך לשתוק בשביל תשובה על עוונותיו, כי עדיין הדם שבחלל השמאלי בתוקף ועוז, ובשביל זה באין עליו בזיונות ושפיכות דמים, נמצא סובר שהבזיונות מגיעין לו באמת, ואילו כאן מבאר שדן אותם לכף זכות שנדמה להם שראוי לבזות אותו, משמע שבאמת אין ראוי להם לבזותו, רק שלהם נדמה כך, ולכן מבזים אותו בטעות. וז"ל על פי מה שמבואר למעלה (באות ג') שצריך לאחוז תמיד במידת התשובה, ואפילו כשזוכה לתשובה שלימה, שאז זוכה לבחינת 'כבוד אלהים', אף על פי כן צריך לעשות

לו הקב"ה למשה, כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל שבת, לגדלן ולפארן פאר, למה? שאני עתיד להתפאר בהם שנאמר (ישעיה מט, ג) 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כן אתפאר'.

214. בפרפראות לחכמה (סוף אות י"א), ציין לשיחתו של רבינו (שיחות הר"ן קפ"ב), וז"ל: פעם אחת ענה ואמר: עלי אין חולקים כלל, רק הם חולקים על מי שעשה כן, כמו שבודים החולקים עליו, ועל איש כזה בודאי ראוי לחלוק. פלומר, כי החולקים בודים עליו כזבים ושקרים אשר לא עלו על לבו, שעשה כן וכך מה שהכל שקר וכזב, ועל איש כזה שעשה כן כמו שאומרים הם, בודאי ראוי לחלוק. נמצא שעליו אינם חולקים כלל, כי אם היו יודעין גדל צדקתו וקדשיתו ומעלתו וכו', בודאי לא היו חולקים עליו, רק אדרבא היו רצים אחריו בהתלהבות נפלא כראוי, רק הם חולקים על מי שעשה מעשים כאלה כמו שהם אומרים, ועל איש כזה בודאי ראוי לחלוק. ואמר שהם חתכו וצירו לעצמם אדם וחולקים עליו, הינו פנ"ל, שאינם חולקים עליו רק על זה האיש

עוֹטָה אֹר

כי כשדנים לכף זכות אתה מוצא בו דבר טוב בחינת 'אבן טובה', והיא נקבעת בכרתו של הקב"ה כביכול, **שְׁהָרִי עַל יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'פְּתֵר' בְּצִל שְׁסִיג לַחֲכָמָה שְׁתִּיקָה, וְהִסִּיג לַחֲכָמָה'** הוא הכתר, שהוא סובב וגודר את 'ספירת החכמה', ובכתר נקבעים האבנים טובות שהם הנקודות זכות שמוצא בכל אחד מ'ישראל, וְהַבְּיָן²¹⁶.

מקורות ועיונים

לזוות אותו, ואילו היו יודעים שכבר זכה לתשובה שלימה בחינת כבוד אלהים גם הם היו מכבדין אותו, על ידי זה הוא שותק ומקבל הבזיונות באהבה, וזוכה על ידי זה לתשובה עליונה ביותר בחינת 'כתר עליון' ביותר, וכבוד אלהים גם כן אינו מתמעט על ידי הבזיונות, רק אדרבה נתרבה כבוד המקום על ידי שדן אותם לכף זכות - שזה שמבזין אותו הוא משום שנדמה להם כי זה כבודו יתברך.

216. לקמן (תניינא תורה פ"ז), כתב רבינו וז"ל: עיין במאמר המתחיל: 'ויאמר ה' אל משה קרא את יהושע' (תורה דידן), כי שם מדבר מכוונות אלול, והוא תיקון לפגם הברית, היינו לעיין באותו המאמר, ולזכות להבין בו, ולעשות עמו איזה עבודה בעבודת השם, על ידי זה יתקן פגם הברית, עכ"ל. ומבואר, שכל עצה שמוצא לעבודת ה' מתוך תורה דידן, (וע' קיצור לקוטי מוה"ר"ן על תורה דידן, כמה עצות לעובדא ולמעשה), שעיי"ז זוכה לתקן 'פגם הברית' בעזרת ה'.

עוד תשובה על השגתו הראשונה, וכן בכל פעם עד עולם. והנה התשובה היא בבחינת שם 'אהי"ה', וכל מה שזוכה לתשובה עליונה ביותר, היא בבחינת שם 'אהי"ה' גבוה יותר. ומי שזכה לתשובה שלימה שהיא בחינת 'אהי"ה', ורוצה לעלות לבחינת 'אהי"ה' הגבוה יותר, ואז בחינת 'אהי"ה' הזה עדיין בהסתרת פנים ממנו, והסתרת פני 'אהיה' גימטריא דם, ובאין עליו שפיכות דמים ובזיונות, והוא מהפך 'דָּם' ל'דָּם' ושותק על עלבונו, על ידי זה זוכה לתשובה עליונה ביותר שהוא בחינת 'אהי"ה' הגבוה יותר. רק שיש לחוש בזה, כי מאחר שכבר זכה לתשובה שלימה עד שכבודו הוא בבחינת 'כבוד אלהים', אם כן כשחולקין עליו ומבזין אותו פוגמין ישראל בכבוד אלהים כביכול. [ובאמת אמרו ז"ל (פסיקתא דרב כהנא ב, ד) שהקפיד הקב"ה על כבוד הצדיק, יותר מעל כבוד עצמו כביכול]. אך הצדיק דן את כל החולקים עליו לכף זכות, שלפי דעתם וסברתם נדמה להם שראוי